

Politické procesy 50. let – kauza bratři Červenkoví a spol.

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obory:

Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Historie se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Linda Skrbková

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Linda Skrbková**
Osobní číslo: **P16000362**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Politické procesy 50. let - kauza bratři Červenkoví a spol.**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je na základě analýzy a komparace pramenů (především materiály uložené ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, Národním archivu a Archivu bezpečnostních složek) s poznatky získanými z odborné literatury charakterizovat jeden z politických procesů 50. let 20. století. Konkrétně se zaměřím na kauzu bratří Červenkových, kteří byli odsouzeni Krajským soudem v Liberci. Pozornost bude věnována jak životním osudům obviněných, tak i aktérům bezpečnostního a justičního aparátu, kteří se na realizaci tohoto politického procesu podíleli.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERMÁKOVÁ, V.: Politické procesy 50. let, Krajský soud v Liberci 1955-1956. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011.

KAPLAN, K.: Nebezpečná bezpečnost. Brno, 1999.

KAPLAN, K. - PALEČEK, P.: Komunistický režim a politické procesy v Československu. Brno, 2008.

PINEROVÁ, K.: Do konce života. Političtí vězni padesátých let, trauma, adaptace, identita. Praha, 2017.

ULČ, O.: Komunistická justice a třídní boj, Brno, 2016.

VOREL, J. - ŠIMÁNKOVÁ, A. - BABKA, L. - KIPETŮVÁ, M.: Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I., II, Praha, 2003-2004.

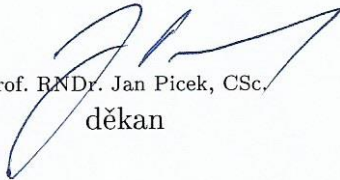
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **14. prosince 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **14. prosince 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 14. prosince 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS/STAG se shodují.

18. prosince 2019

Linda Skrbková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Kateřině Portmann, Ph.D., která mi byla ochotna věnovat svůj čas a podělila se o své cenné rady, náměty a připomínky. Bez jejího dohledu by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych chtěla poděkovat za ochotu při poskytování informací pracovnícím a pracovníkům Státního oblastního archivu v Litoměřicích, Národního archivu v Praze, Archivu bezpečnostních složek v Praze a Archivu Kanceláře prezidenta republiky.

Anotace

Politická perzekuce a politické procesy se staly po únorových změnách v roce 1948 nedílnou součástí nového režimu. Posláním politických procesů a nejrůznějších forem politické perzekuce bylo odstranění skutečných či domnělých odpůrců a vyvolání atmosféry strachu mezi obyvatelstvem. Politická perzekuce a procesy se měly zároveň stát prostředkem k legitimizaci a stabilizaci nového totalitního systému. Justice přestala být nezávislou a stala se trvalou součástí represivního aparátu totalitního režimu až do listopadu 1989. Oběti politických procesů a perzekucí pocházely z nejrůznějších vrstev obyvatelstva. Mezi postižené patřili i Jaroslav a Přemysl Červenkoví. Cílem této práce je na základě analýzy, komparace a syntézy pramenů a odborné literatury charakterizovat tuto konkrétní kauzu. Bratři Červenkové a jejich rodina se staly oběťmi Akce K, kdy došlo k jejich vystěhování ze středních Čech do Kunratic u Frýdlantu v Čechách. Ani po vystěhování rodina nedostala šanci na klidný život, kdy za nedlouho poté byli oba bratři společně s dalšími dvěma mladíky obviněni a odsouzeni za spolčení k sabotáži.

Klíčová slova:

Politické procesy, perzekuce, 50. léta 20. století, Liberec, Státní bezpečnost, Akce K, kulak, bratři Červenkové, Kunratice u Frýdlantu v Čechách

Annotation

Political persecution and political trials became an internal part of the new regime after the political changes in February 1948. The aim of political processes and various forms of political persecution was the removal of actual or supposed opponents and the creation of an atmosphere of fear among the population. Political persecution and trials should have become an instrument of how to legitimize and stabilize the new totalitarian system. Justice ceased to be independent and became a permanent part of the repressive apparatus of the totalitarian regime until November 1989. Victims of political processes and persecutions came from a variety of social classes. Jaroslav and Přemysl Červenka were among the victims. The aim of my research is to characterize this particular case on the basis of analysis, comparison, and synthesis of primary sources and academic literature. Červenka brothers and their family were victims of Action K, when they were moved from their home in Central Bohemia to Kunratice, a village in the Liberec District. Even after this experience, the family did not get a chance for a happy life. Both sons were accused and convicted of planning sabotage.

Key words:

Political trials, Persecution, the 1950s of the 20th century, Liberec, State Secret Police, Action K, Kulak, Červenka brothers, Kunratice (Liberec District)

Obsah

1. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	10
2. ÚVOD	11
3. KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	13
3.1 PRAMENY	13
3.2 LITERATURA	14
4. POLITICKÉ PROCESY V 50. LETECH	16
4.2 ZÁKONY	18
4.2.1 Zákon č. 231/1948 Sb.	18
4.2.2 Zákon č. 86/1950 Sb.	19
5. POLITICKÉ PROCESY V LIBERCI	20
5.1 POLITICKÉ PROCESY V LIBERCI V 50. LETECH	20
5.2 SOUDCI	22
5.3 PROKURÁTOŘI	24
5.4 ADVOKÁTI	26
6. HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ 1918-1953	28
6.1 AKCE K (KULAK) A AKCE „KLUKY“	30
7. KAUKA BRATŘI ČERVENKOVI A SPOL.	33
7.1 ČLENOVÉ SKUPINY	33
7.1.1 Jaroslav a Přemysl Červenkovi	33
7.1.2 Jiří Drápalík	35
7.1.3 Vojtěch Hrdlička	36
7.1.4 Společná činnost	37
7.2 VYŠETŘOVÁNÍ A ZATČENÍ	38
7.2.1 První výsledky	42
7.2.2 Zatčení a vyšetřování	45
7.3 HLAVNÍ LÍČENÍ A ROZSUDEK	51
7.4 VĚZENÍ: LÉTA 1956-1960	52
7.4.1 Jaroslav Červenka	54
7.4.2 Přemysl Červenka	55
7.4.3 Jiří Drápalík	56
7.4.4 Vojtěch Hrdlička	57
7.5 ŽIVOT NA SVOBODĚ	58

7.6 ODVOLÁNÍ, PŘEZKUMNÉ A REHABILITAČNÍ ŘÍZENÍ: 1956-1992	60
7.6.1 <i>Žádost o milost 1956-1961</i>	60
7.6.2 <i>Přezkumná a rehabilitační řízení 1972-1993</i>	61
8. ZÁVĚR.....	64
9. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	66
9.1 PRAMENY	66
9.1.1 <i>Archivy</i>	66
9.1.2 <i>Tisk</i>	66
9.1.3 <i>Rozhovory (orální historie)</i>	66
9.1.4 <i>Korespondence</i>	66
9.2 LITERATURA.....	66
9.3 INTERNETOVÉ ZDROJE.....	68
9.3.1 <i>Studie</i>	68
9.3.2 <i>Online dokumenty</i>	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

1. Seznam použitých zkratk

AP – Advokátní porada

ČSSS – Československý státní statek

ČLR – Čínská lidová republika

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KSČ – Komunistická strana Československa

KS-MV – Krajská správa Ministerstva vnitra

n.p. – Národní podnik

NPT – Nápravní pracovní tábor

PŠP – Právnícká škola pracujících

ROH – Revoluční odborové hnutí

SČSP – Svaz československo-sovětského přátelství

SdP – Sudetendeutsches Partai

SVS – Sbor vězeňské stráže

StB – Státní bezpečnost

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ZO ČSM – Závodní organizace Československého svazu mládeže

2. Úvod

Komunistická strana se dostala v Československu k moci v únoru 1948. Nedílnou součástí nově nastoleného režimu se staly politicky motivované kauzy, které ho měly za úkol legitimizovat a stabilizovat. Tyto politické procesy byly veřejnosti prezentovány jako prostředek proti nepřátelům státu. Jejich obětí se mohl stát kdokoliv. Nezáleželo na tom, zda se jednalo o skutečného či pouze potencionálního odpůrce. Nerozhodoval ani fakt, z jaké společenské vrstvy daný člověk pocházel. Díky pracím řady historiků, kteří se zabývali touto tematikou, si dnes dokážeme udělat jasnou představu o tom, jakým způsobem politické procesy probíhaly. Kromě těch nejvýznamnějších však zůstala celá řada skryta ve vyšetřovacích spisech. Krajské politické procesy, jako například ten, kterému je věnována tato bakalářská práce, se do povědomí veřejnosti příliš nedostaly. Cílem této práce je podrobněji seznámit čtenáře s kauzou bratří Červenkových, kteří byli společně s Jiřím Drápalíkem a Vojtěchem Hrdličkou souzeni před Krajským soudem v Liberci v roce 1956.

Text je rozdělen do tří hlavních částí. Úvodní část seznamuje s problematikou politických procesů v 50. letech 20. století na Liberecku. Druhá část se zabývá činností Krajského soudu v Liberci v období mezi lety 1953-1956. Důraz je kladen na soudce, prokurátory a advokáty, kteří byli ve funkci v daném období. Třetí a zároveň nejvíce klíčová kapitola této práce popisuje případ Jaroslava a Přemysla Červenkových, Jiřího Drápalíka a Vojtěcha Hrdličky, jejich životy před zahájením trestného řízení, dále samotný soudní proces, jeho výsledek a následné rehabilitační řízení, které se uskutečnilo o třicet devět let později. Práce se dále věnuje analýze průběhu výkonů trestů jednotlivých odsouzených.

Při zpracování tématu jsem používala základní metody práce historika. Na základě studia archivních materiálů a jejich komparaci s odbornou literaturou jsem analyzovala postup bezpečnostních složek a justičního aparátu v 50. letech 20. století v případě konkrétního politického procesu. Základní informace, které mi pomohly lépe pochopit problematiku politických procesů z 50. let 20. století, jsem převážně čerpala z publikace *Komunistický režim a politické procesy* od Karla Kaplana a Pavla Palečka.¹ Charakteristika místa, kde se měly odehrávat události spojené s touto kauzou, je dobře zmapovaná v práci Andree Wiedemanna „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“.²

¹ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.

² WIEDEMANN, Andreas. *"Pojď s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016.

Hlavní náplní práce byl sběr a analýza pramenů. Stěžejní materiály týkající se kauzy s bratry Červenkovými a spol. jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích³, Národním archivu v Praze⁴ a Archivu bezpečnostních složek v Praze⁵. Dílčí dokumenty byly poskytnuty Archivem Kanceláře prezidenta republiky v Praze⁶ a soukromým archivem rodiny Hrdličkových. Vzhledem k tomu, že většina dokumentů vznikla v období 1948-1989, bylo nutné k informacím v nich uvedených přistupovat kriticky.

³ *Státní oblastní archiv v Litoměřicích*, fond Krajský soud v Ústí nad Labem.

⁴ *Národní archiv v Praze*, fond Správa sboru nápravné výchovy.

⁵ *Archiv bezpečnostních složek v Praze*, sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy.

⁶ *Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze*, fond KPR.

3. Kritika pramenů a literatury

3.1 Prameny

Hlavním zdrojem informací této bakalářské práce se stal vyšetřovací spis Státní bezpečnosti, který je uložen v Archivu bezpečnostních složek v Praze.⁷ Ačkoliv se některé dokumenty k dnešnímu dni nedochovaly, stále máme k dispozici hlavní spis, který obsahuje kromě celé řady protokolů z výsledků také důležitá data ohledně vyšetřování, které pomohly poskládat časovou osu událostí. Ve spise se zároveň nachází osobní informace o odsouzených a jejich rodinách. Při práci s pramenem tohoto druhu je zapotřebí kritický přístup.⁸

Dalším stěžejním materiálem při zpracování této práce se stal oficiální soudní spis Krajského soudu v Liberci číslo T42/60, který je uložen ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích.⁹ Daný spis obsahuje protokol o hlavním líčení, rozsudek, žádost o udělení milosti, její následné zamítnutí, ale také žádost o přezkoumání celého případu z roku 1972 a rehabilitační spisy z roku 1992. Orientaci v těchto materiálech usnadňuje spisový přehled, který se nachází na začátku spisu.

Prameny, které výrazně napomohly k pochopení některých událostí, jsou jednotlivé vězeňské spisy odsouzených, které jsou uloženy v Národním archivu v Praze.¹⁰ Jejich bližší studium odhalilo řadu podstatných informací a pomohlo rekonstruovat samotný výkon trestu odsouzených. Z materiálů se dalo například vysledovat, v kterých konkrétních zařízeních se odsouzení nacházeli. Další podstatné informace ohledně výkonu trestu přinesly jednotlivé záznamy o kázeňských trestech. Národní archiv v Praze mi dále poskytl osobní spis o Anastázii Kleandrové, která v dané kauze figurovala jako předsedkyně senátu Krajského soudu v Liberci.¹¹ Posledním dochovaným materiálem, který je uložen v Národním archivu, je složka týkající se vystěhování Františka Červenky a jeho rodiny do Kunratic u Frýdlantu.¹²

V Archivu Kanceláře prezidenta republiky v Praze byl nalezen jeden dokument, který souvisí s popisovaným procesem.¹³ Spis se věnuje Vojtěchu Hrdličkovi a byl součástí

⁷ *Archiv bezpečnostních složek v Praze*, sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy.

⁸ Více informací: TOMEK, Prokop. *StB jako historický pramen*, In: *Soudobé dějiny* 12, č. 1, Praha 2005, s. 208-214.

⁹ *Státní oblastní archiv v Litoměřicích*, fond Krajský soud v Ústí nad Labem.

¹⁰ *Národní archiv v Praze*, fond Správa sboru nápravné výchovy.

¹¹ *Národní archiv v Praze*, fond Ústřední výbor Komunistické strany Československa.

¹² *Národní archiv v Praze*, fond Správa sboru nápravné výchovy.

¹³ *Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze*, fond KPR.

obsáhlejší složky, ve které se nacházely údaje o udělení milosti prezidenta Antonína Novotného v celkem pětadvaceti případech.

Důležitým pramenem se staly rozhovory s pamětníky, při kterých byla použita metoda orální historie.¹⁴ Vzhledem k tomu, že daný politický proces proběhl v roce 1956, bylo obtížné najít přímé pamětníky. Nakonec se mi podařilo navázat kontakt s Ingeborg Červenkou a Vlastou Drápalíkovou. Jedná se o manželky odsouzeného Přemysla Červenky a Jiřího Drápalíka. Další, pro tuto práci velice přínosný, byl rozhovor s Pavlem a Petrem Hrdličkovými, syny odsouzeného Vojtěcha Hrdličky. Vlasta Drápalíková a bratři Hrdličkovi mi poskytli doplňující informace, které poukázaly na to, že podle jejich názoru byl proces částečně vykonstruován ze strany Státní bezpečnosti.¹⁵

3.2 Literatura

Obecné informace o politických procesech 50. let 20. století jsem čerpala především z publikace Karla Kaplana a Pavla Palečka *Komunistický režim a politické procesy v Československu*.¹⁶ Další poznatky jsem získala z prvních dvou dílů *Československé justice v letech 1948-1953 v dokumentech* od Jaroslava Vorla, Aleny Šimánkové a spol.¹⁷ K lepšímu pochopení komunistického justičního aparátu mi posloužila publikace Oty Ulče *Komunistická justice a třídní boj*.¹⁸

Jelikož se rodina Červenkových stala jednou z obětí Akce Kulak, bylo nutné pracovat s odbornou literaturou, která se zabývá tímto tématem. V první řadě se jednalo o práce Karla Jecha, jednoho z předních specialistů na český venkov. Čerpala jsem převážně z jeho publikací *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*¹⁹ a *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech*,²⁰ na které spolupracoval s kolektivem autorů.

V kapitole věnující se otázkám kolem konkrétního výkonu trestu odsouzených jsem využila monografii Kláry Pinerové *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma*,

¹⁴ VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004.

¹⁵ Rozhovor s Ingeborg Červenkovou, Vlastou Drápalíkovou, Pavlem Hrdličkou a Petrem Hrdličkou.

¹⁶ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.

¹⁷ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPETOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl I., II. Praha 2004.

¹⁸ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno, 2016.

¹⁹ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.

²⁰ BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010.

adaptace, identita.²¹ Přínosné byly i jednotlivé příspěvky z publikace, kterou Klára Pinerová vytvořila s kolektivem autorů pod názvem *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*.²²

Informace o 50. letech 20. století v libereckém regionu jsem z velké míry čerpala z řady studentských textů, které vznikly na Katedře historie Technické univerzity v Liberci. Především bych vyzdvihla diplomovou práci Barbory Mládkové, která se věnovala politickým procesům u Krajského soudu v Liberci v letech 1953–1954²³ nebo bakalářskou práci Veroniky Čermákové, která zpracovala stejné téma pro léta 1955–1956.²⁴ Obecné informace o historii města na konci a během 50. let 20. století mi poskytla kniha *Liberec*, konkrétně kapitola Kateřiny Portmann na téma *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*.²⁵ Celkový seznam použitých pramenů a literatury je uveden na konci práce.

²¹ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017.

²² *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Editor Klára PINEROVÁ. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018.

²³ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005.

²⁴ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*, Bakalářská práce TU v Liberci, 2011.

²⁵ PORTMANN, Kateřina. *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*. In: Melanová, Miloslava a kol.: *Liberec*. Praha 2017.

4. Politické procesy v 50. letech

S nástupem de facto monopolu moci komunistické strany v únoru 1948 je spojen i fenomén politických perzekucí a procesů. Jedním z hlavních cílů tohoto represivního mechanismu se stalo odstranění reálných, potencionálních i domnělých odpůrců nového režimu. Oběti politických perzekucí pocházely ze všech vrstev obyvatelstva. Za tímto účelem docházelo i k výrazným změnám v zákonech a celém justičním a bezpečnostním systému.²⁶ První vlna represí začala již v únoru 1948, kdy v následujících dnech putovala do vězení řada významných osobností, především z řad politických odpůrců. Za nedlouho poté se však perzekuce rozšířila i mezi ostatní sociální skupiny.²⁷

Politické procesy sloužily jako hlavní prostředek k uskutečňování oficiální politiky. Jejich cílem bylo odstranit či alespoň izolovat nepřátele režimu a šířit ve společnosti vlnu strachu. Mezi další funkce politických procesů patřila politická výchova mas. Široká veřejnost měla přes média přístup k monstrprocesům, na základě čehož měla být schopna vyhodnotit nepřátelské chování vůči režimu.²⁸

Dva roky trvalo Komunistické straně Československa, než dala dohromady mechanismus politických procesů. Jejich iniciativu mělo zpočátku na starost vedení ministerstva spravedlnosti, ale postupem času se začala zvyšovat míra zapojování Státní bezpečnosti (StB). K výrazné změně došlo v říjnu 1949, kdy se StB chopila iniciativy společně se sovětskými poradci.²⁹ Ti stáli za finální podobou všech velkých politických procesů, včetně samotného vyšetřování. Zadržení museli čelit dlouhodobým výslechům, během kterých byli vystaveni silnému psychickému a často i fyzickému násilí.³⁰ Mezi další nové metody patřil například systém otázkových protokolů či organizovaná konfrontace. Během konfrontace byl vyšetřovaný vystaven obvinění jiného vězně. Text údajného zločinu vyšetřovatel sepsal předem a první vězeň se ho byl nucen naučit nazpaměť. Vyšetřovaný na toto nařčení nemohl nijak reagovat. Do záznamu se pak uvedlo, že konfrontace proběhla úspěšně, i přesto že s tím obviněný nesouhlasil.³¹

²⁶ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 24-25.

²⁷ Tamtéž, s. 22.

²⁸ Tamtéž, s. 42.

²⁹ GEBAUER, František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA, František, VYHNÁLEK, Rudolf. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Statistický přehled. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1993, s. 40.

³⁰ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 174.

³¹ Tamtéž, s. 186.

Za účelem realizace politických procesů došlo k vydání nových zákonů a ustanovení nových institucí. Do roku 1952 sehrával v konkrétních odsouzeních politických vězňů stěžejní roli Státní soud. Mezi nejvýznamnější z vykonstruovaných procesů patřil monstrproces namířený proti představitelům nekomunistických stran, tehdy nazýván jako proces s tzv. Vedením záškodnického spiknutí proti republice, který vyústil popravou Milady Horákové a dalších třech odsouzených. Na základě tohoto politického procesu se rozběhla řada tzv. okrajových procesů po celém Československu.³² Jejich cílem se stala celková likvidace opozice na úrovni krajské, okresní i místní. V těchto navazujících procesech padlo celkem 10 rozsudků smrti a 48 trestů na doživotí. Zbýlých 560 osob bylo dohromady odsouzeno k 7 830 letům vězení.³³ Pravomoci Státního soudu převzaly po ukončení jeho činnosti většinou soudy krajské. Před jedním z nich byla projednána i mnou sledovaná kauza známá jako „Červenkovi a spol.“ Celkově bylo v rámci politických procesů na základě rehabilitačních řízení odsouzeno 264 429 osob.³⁴

Nastolením nového politického režimu po únoru 1948 došlo k zásadním změnám soudnictví a justice. Přesto že na první pohled soudci, žalobci i obhájci plnili své role, není pochyb o tom, že justice v letech 1948-1989 nepracovala standardně.³⁵ Celý justiční aparát řídil komunistický režim, který se postaral o to, aby každý jednotlivec měl přesně daný úkol, který musel plnit bez ohledu na vlastní názor.³⁶ Mezi zásadní pravidla výkonu soudní moci patřil třídní přístup. Soudy byly nuceny prověřovat třídní původ obžalovaných a následně k němu přihlížet. Toto chování zcela odporovalo rovnosti před zákonem.³⁷

Podobný scénář lze vidět u zasedání Státního soudu v Liberci. Jak již bylo řečeno, od 1. ledna 1953 přejaly z velké míry jeho kompetence v důsledku reorganizace soudnictví krajské soudy. Následující kapitola se soustředí na činnost libereckého soudu a hlavní aktéry soudních řízení v 50. letech 20. století, konkrétně na období mezi lety 1953-1956. Kromě standardní odborné literatury jsem převážně čerpala z bakalářské práce Veroniky Čermákové, která se věnovala analýze činnosti Krajského soudu v Liberci v letech 1955-1956 a diplomové práce Barbory Mládkové, která se naopak zaměřila na období mezi lety 1953-1954.

³² Tamtéž, s. 68-69.

³³ PORTMANN, Kateřina. *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017., s. 346.

³⁴ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 39.

³⁵ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPĚTOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2004, s. 10.

³⁶ KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno, 1999, s. 88.

³⁷ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno, 2016, s. 39-50.

4.2 Zákony

V říjnu 1948 vystřídal zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231³⁸ původní zákon č. 50 z roku 1923³⁹. Další změna přišla 1. srpna 1950, kdy obžalované soudila justice podle zákona č. 86.⁴⁰ Tento zákon se používal až do 1. ledna 1962. Jak zákon č. 231, tak č. 86 se od původního zákona z roku 1923 lišil větší tvrdostí a vyšším počtem klasifikovaných trestných činů.⁴¹

4.2.1 Zákon č. 231/1948 Sb.

Zákon č. 231/1948 Sb. lze považovat za jeden z prvních nástrojů politické perzekuce. Nový zákon přinesl oproti tomu předešlému z roku 1923 „trestné činy“, které dosud československé právo nepovažovalo za trestné. Zároveň došlo k zdatelně přísnějšímu hodnocení těchto přestupků.⁴² Trestní sazby se často navýšily až na trojnásobek a trest smrti byl zaveden pro celou řadu trestných činů. Jednalo se například o trest za zločin velezrady dle § 1/3, zločin vyzvědačství dle § 5/2, zločin vyzvědačství proti spojenci dle § 6, zločin válečného škůdnictví dle § 10/1, 2, zločin válečné zrady dle § 11, zločin útoku na život ústavních činitelů dle § 14 a zločin tělesného poškození ústavních činitelů dle § 15/2. Kromě § 11 byl u všech zmiňovaných paragrafů trest smrti jediná možnost potrestání.

Další patrný rozdíl mezi tímto zákonem a zákonem z roku 1923 se dá najít například v interpretaci zločinu úkladů o republiku (později velezrady) dle § 1 zák. č. 50/1923 Sb. Původní zákon předpokládal na straně pachatele násilí, naopak dle § 1 zák. č. 231/1948 Sb. již použití násilí zapotřebí nebylo.⁴³

³⁸ Zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/1948 Sb. z 6. října 1948. Dostupný z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1948/085-1948.pdf>

³⁹ Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z 8. dubna 1923. Dostupný z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgizv6njqfuya>

⁴⁰ Trestní zákon č. 86/1950 Sb. z 12. července 1950. Dostupný z: <https://www.zakony.cz/zakon-SB1950086>

⁴¹ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 38.

⁴² GEBAUER, František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA, František, VYHNÁLEK, Rudolf. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Statistický přehled. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1993, s. 93.

⁴³ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 28-29.

4.2.2 Zákon č. 86/1950 Sb.

Dne 12. července 1950 byl přijat trestní zákon č. 86/1950 Sb. Tento zákon nahradil všechny dosud platné trestní předpisy.⁴⁴ Kromě něho se přijaly další tři trestněprávní kodexy (č. 87/1950 Sb. – trestní řád, č. 88/1950 – trestní zákon správní a č. 89/1950 Sb. – trestní řád správní).⁴⁵ Nový trestní zákon navazoval na principy, které již vyjádřil zákon č. 231/1948 Sb.⁴⁶ Charakteristické pro tento zákon byl nezastřený třídní přístup, zosťrený třídní boj a široké formulace jednotlivých trestních činů. Trestní zákon měl za úkol sloužit jako nástroj k přestavbě společnosti podle komunistické ideologie.⁴⁷

V trestním zákoně č. 86/1950 Sb. se rozlišovaly dva druhy deliktu: trestní čin a méně nebezpečný přestupek. Projednávání přestupků nepatřilo mezi kompetence soudů, ale zabývaly se jimi národní výbory. Mimo samotného trestného činu se také trestal pokus o trestný čin, ale stejně tak i návod a pomoc k jeho uskutečnění. Další změnou bylo zrušení peněžních trestů, které se nahradily tresty majetkovými. Jednalo se například o průběžné strhávání z platu po určitou dobu.⁴⁸

Zákon byl v roce 1956 (zákon č. 63/1956 Sb.) novelizován. Novela zákona přišla v době, kdy se komunistický režim v Československu i ostatních zemí sovětského bloku nacházel v krizi. Tato úprava zákona přinesla především zmírnění politické perzekuce. Například trest odnětí svobody na doživotí byl zmírněn na trest odnětí svobody na 25 let.⁴⁹

⁴⁴ GEBAUER, František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA, František, VYHNÁLEK, Rudolf. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Statistický přehled. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1993, s. 125.

⁴⁵ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 29-30.

⁴⁶ KNOLL V., SMRŽOVÁ P., ZBORNÍKOVÁ A. *Vybrané mezníky českých právních dějin*, Pelhřimov, 2002, s. 146.

⁴⁷ GEBAUER, František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA, František, VYHNÁLEK, Rudolf. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Statistický přehled. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1993, s. 125.

⁴⁸ ČEGAN, Petr. Právnická dvouletka 1948-1950. In: *Moderní dějiny* [online]. 16. 10. 2011 [vid. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pravnicka-dvouletka-1948-1950/>.

⁴⁹ GEBAUER, František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA, František, VYHNÁLEK, Rudolf. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Statistický přehled. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1993, s. 125.

5. Politické procesy v Liberci

5.1 Politické procesy v Liberci v 50. letech

Vlna procesů zasáhla i Liberec. K prvním zatýkáním docházelo záhy po únoru roku 1948. V této „revoluční fázi“ docházelo především k čistkám v sociální sféře, kdy byly postižené osoby vystaveny různému stupni perzekuce (ztráta zaměstnání, omezení studijních a publikačních možností atp.). Mezi první postižené na Liberecku patřil například ředitel libereckých pošt Ota Krčal, který byl odstraněn z funkce již 25. února 1948.⁵⁰ Desítky libereckých občanů byly souzeny Státním soudem, jehož následně vystřídal v roce 1953 Krajský soud v Liberci.⁵¹ Mezi nejvýznamnější liberecké procesy souzené před Státním soudem patřila kauza známá jako Emil Weiland a spol. Jednalo se o jeden z více než třiceti procesů s nekomunistickou politickou opozicí, který navazoval na centrální monstrproces „Milada Horáková a spol.“⁵²

Činnost Krajského soudu v Liberci v letech 1953-1954 zmapovala ve své diplomové práci Barbora Mládková. Podle autorky v tomto období stanulo před soudem celkem 336 osob, z tohoto počtu bylo nakonec odsouzeno 293 osob. Ve třech případech padl trest odnětí svobody na doživotí. Zbylé tresty daly dohromady 2 185 let. Jednalo se převážně o menší kauzy. Nejvíce občanů soud odsoudil za skutečné či domnělé organizování protistátních skupin, které si měly klást za cíl škodit republice. Jednalo se celkem o 133 odsouzených. Naopak nejméně osob bylo odsouzeno v procesech s církví, šlo celkem o 16 osob.⁵³

⁵⁰ Tamtéž, s. 345.

⁵¹ Pozn. Státní soud byl na základě zákona č. 232/1948 ustanoven 6. října 1948 a jeho úlohou bylo vyrovnat se s politickými odpůrci (reálnými či domnělými). Státní soud měl sídlo v Praze, ale zasedal po celém území Československa, mimo jiné několikrát přímo v Liberci. In: PORTMANN, Kateřina. *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017., s. 346.

⁵² Pozn. Tato kauza je někdy také nazývána jako Kolín a spol. Probíhala před Státním soudem, který zasedal v Parku kultury a oddechu Lidové sady od 18. do 21. července 1950. Tento proces byl namířen proti krajským členům Československé strany národně socialistické (ČSNS) a Československé strany lidové (ČSL). Mezi ústřední postavy patřily poslanec za liberecký kraj za ČSNS Emil Weiland a zemský poslanec za ČSL Jaroslav Kolín. Celkově bylo obviněno 16 osob (2 ženy, 14 mužů), které Státní bezpečnost rozdělila do tří skupin. Členové skupiny byli obviněni z trestných činů jako velezrada, vyzvědačství, vražda, napomáhání vraždě a loupež. V této kauze padly celkem dva rozsudky smrti a pět odnětí svobody na doživotí. Ostatní tresty se pohybovaly od 15 do 25 let odnětí svobody. Více informací k tomuto politickému procesu: KOČOVÁ, Kateřina. *Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové-Krásné*. Fontes Nissae V/2004, s. 272-293. JOKLOVÁ, Kateřina. *Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol.* Fontes Nissae X/2009, s. 121-145.

⁵³ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005, s. 46-47.

Za další významný proces, který probíhal před Krajským soudem v Liberci, lze označit kauzu s bývalým poslancem Josefem Veverkou. Tento aktivní člen sociální demokracie, novinář a poslanec stanul během svého života před soudem hned několikrát. Narodil se 4. února 1903 v Nymburku. Již během okupace byl dvakrát vězněn. Po roce 1945 se stal jedním z důležitých představitelů města Liberec, kam se přestěhoval v roce 1937. Pracoval jako šéfredaktor deníku *Stráž severu*, současně měl na starost národní správu tiskárny Cíl.⁵⁴ Společně s dalšími sociálními demokraty byl i on odsouzen v souvislosti s procesem Milady Horákové a spol. Kromě Josefa Veverky, který byl odsouzen na dvanáct let odnětí svobody, udělil 5. srpna 1950 Státní soud trest dalším 13 osobám (11 mužům a 2 ženám), který dohromady činil 144 let a 6 měsíců. Josef Veverka se dostal před soud znovu v roce 1954, tentokrát ho soudil Krajský soud v Liberci. Tento proces, jinak zvaný jako Urban a spol. zahrnoval dalších devět lidí, kteří se měli údajně zapojit do protistátní skupiny. Historie této skupiny měla sahat až do února 1948. Za tento zločin dostal trest na doživotí, který mu byl zkrácen v roce 1964, kdy se 28. ledna 1964 dostal podmíněčně na svobodu díky přimluvě britské Labour Party. Jeho podmíněčné propuštění projednával Okresní soud v Jičíně.⁵⁵ Josef Veverka se aktivně zapojil do společenského dění v době pražského jara 1968, kdy pracoval v přípravném výboru, který se zabýval obnovením sociálnědemokratické strany. Zároveň vystupoval jako předseda liberecké pobočky K 231.⁵⁶ Po nástupu tzv. normalizace se opět stal nepohodlnou osobu komunistického režimu. Na něho i jeho blízké byla nasazena řada agentů, kteří informovali Státní bezpečnost o jejich činnosti. Josef Veverka zemřel 18. října 1971.⁵⁷

V období let 1955-1956 Krajský soud v Liberci odsoudil celkem 87 osob, z toho 75 mužů a 12 žen. Jednalo se především o 16 společných procesů, kdy byly souzeny skupiny skládající se ze dvou až devíti osob. Zbýlých 19 osob se soudilo individuálně. Nejvyšší udělaný trest v tomto období představoval 14 let, nejnižší naopak 3 měsíce. Přestože průměrný věk obžalovaných se pohyboval kolem 30-40 let, našly se i výjimky. Nejmladší odsouzený, Miloslav Kunst, patřil v době svého odsouzení ještě mezi nezletilé. Za údajné

⁵⁴ PORTMANN, Kateřina. *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017., s. 347.

⁵⁵ KOLOCOVÁ, Petra. *Politické procesy 50. let – kauza Josef Veverka*. Bakalářská práce, TU v Liberci, 2012, s. 54.

⁵⁶ Pozn. K 231 byl klub pojmenovaný podle zákona na ochranu lidově-demokratické republiky č. 231/1948 Sb. sdružující politické vězně z 50. let 20. století, kteří byli nespravedlivě odsouzeni komunistickým režimem.

⁵⁷ PORTMANN, Kateřina. *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017., s. 348.

podpálení několika objektů státních statků mu soud udělil trest devíti let odnětí svobody. Nejvyšší soud mu později trest snížil na šest let. Naopak věk nejstaršího odsouzeného činil 70 let. Jednalo se o Ladislava Tichého, který stanul před soudem společně s Boženou Truhlářovou v případě údajného organizování protistátní skupiny. Díky amnestii prezidenta republiky z 9. května 1955 byl propuštěn na svobodu z důvodu vysokého věku.⁵⁸

Pokud bychom porovnali tato dvě období, tak je zřejmé, že léta 1955-1956 jsou oproti letům 1953-1954 mírnější. Odstoupilo se od udělování tak vysokých trestů, například již nepadl žádný trest odnětí svobody na doživotí či trest smrti. Období 1953-1954 se lišilo také tím, že před krajským soudem probíhaly procesy, které přesáhly svým významem hranice regionu. V období mezi lety 1955-1956 již žádný tak velký proces neproběhl.⁵⁹

5.2 Soudci

Věnujme teď detailnější pozornost personálnímu obsazení liberecké prokuratury a krajského soudu, to znamená osudům osob, které nesou přímou odpovědnost za realizaci politických procesů na Liberecku.

Předsedové senátu patřili k nejvýznamnějším postavám soudního líčení. Měli pravomoc provádět protokolární výslechy a následně rozhodnout o výši trestu obviněného. V dochovaných archivních materiálech se můžeme dočíst, jak výslechy během soudního přelíčení probíhaly, ale nelze je pokládat za věrohodné prameny, neboť obvinění se během hlavního líčení většinou nacházeli pod velkým psychickým nátlakem a vynucená přiznání často pouze odsouhlasili.

Největší překážkou pro nový režim bylo, že téměř všichni soudci praktikovali právo ve starém nevyhovujícím pojetí. Proto již 1. prosince 1948 byla založena Právnická škola pracujících (PŠP) u Ministerstva spravedlnosti v Praze, která si kladla za cíl vychovat vhodné soudce a právníky.⁶⁰

Z dochovaných materiálů můžeme vyčíst tři jména předsedů senátu, kteří působili u Krajského soudu v Liberci mezi lety 1953-1956. Jednalo se o soudce Františka Hrušu,

⁵⁸ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 42.

⁵⁹ Tamtéž, s. 44.

⁶⁰ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPEŤOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2003, s. 101.

Zdeňka Číhala a Anastazii Kleandrovou.⁶¹ Z prací Barbory Mládkové a Veroniky Čermákové lze vyčíst, že F. Hruša a Z. Číhal působili u Krajského soudu v Liberci již v období mezi lety 1953-1954.⁶² Jméno Anastazie Kleandrové se objevuje ve spisech až později.⁶³

František Hruša se účastnil celkem sedmnácti soudních přelíčení a stal se tak nejaktivnějším z těchto tří předsedů. Narodil se 22. dubna 1916 a původně pracoval jako úředník. Před druhou světovou válkou studoval na právnické fakultě, studium však během okupace musel přerušit. Vysokoškolský titul získal až v roce 1946. Kromě členství v Komunistické straně Československa (KSČ) byl dále členem Revolučního odborového hnutí (ROH) a Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP). Dále pracoval v československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a vykonával funkci předsedy lidového soudu.⁶⁴

Zdeněk Číhal se narodil v roce 1921 ve Zruči nad Sázavou a původně se živil jako dělník.⁶⁵ Po úspěšném dokončení studia na dvouleté PŠP v Praze se začal věnovat kariéře soudce, ze které se postupně vypracoval až na náměstka ministra spravedlnosti. Jeho kariérní postup byl však ukončen v roce 1968, kdy se mu dostalo označení „hybná páka“ ministerstva spravedlnosti, pravděpodobně kvůli odsouzení spisovatele Jana Beneše⁶⁶, u něhož prosazoval udělení přísnějšího trestu.⁶⁷ Číhal se kromě práce soudce věnoval také přispívání do libereckého týdeníku Cesta míru, kde byl v roce 1953 zveřejněn jeho článek *Reorganizujeme soudy a prokurátory podle sovětského vzoru: „Reorganizace je v přímé souvislosti s povahou a třídní podstatou našeho lidově demokratického státu, plnění funkce diktatury proletariátu. Vycházíme-li z funkcí diktatury proletariátu, která náš stát důsledně plní, dojdeme k závěru,*

⁶¹ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 37.

⁶² MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005, s. 34-35.

⁶³ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 37.

⁶⁴ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005, s. 34.

⁶⁵ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPETŮVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2004, s. 129.

⁶⁶ Pozn. Proces Beneš-Tigris-Zámečník probíhal v červenci roku 1967. Jan Beneš byl odsouzen k pěti letům odnětí svobody za podvracení republiky, za to že posílal přes svého kamaráda Jana Zámečníka texty Pavlovi Tigrisovi do Paříže. Celá kauza si vyžádala mezinárodní pozornost a vyústila odvoláním Antonína Novotného z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ. Více informací ohledně Jana Beneše: <https://plus.rozhlas.cz/politicky-vezen-zlatych-60-let-spisovatel-jan-benes-a-jeho-velky-proces-7649592>

⁶⁷ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005, s. 34-35.

*že v současné době prvořadým úkolem prokuratury a soudu je být mocnou a údernou pěstí dělnické třídy, ...*⁶⁸

Anastazie Kleandrová se narodila 25. července 1920. Její otec zemřel již před druhou světovou válkou, matka pracovala jako prادلena a uklízečka. Z jejího osobního spisu lze vyčíst, že měla minimálně pět dětí. První tři děti měla z manželství, které se rozpadlo v roce 1952, zbylé dvě pak z jiných vztahů. V mládí pracovala jako švadlena v různých firmách, například v národním podniku Mileta Hořice. V roce 1951 nastoupila do Právnické školy pracujících. Tímto krokem odstartovala svoji kariéru v oblasti justice.⁶⁹ Mezi lety 1952-1955 měla zastávat funkci předsedkyně Okresního soudu v Jablonci nad Nisou. Z této pozice byla v roce 1955 povýšena na náměstkyni předsedy Krajského soudu v Liberci. Od dva roky později vystřídala Zdeňka Číhala na postu předsedkyně senátu Krajského soudu v Liberci. Nejvyšší funkci, kterou Anastazie Kleandrová pravděpodobně zastávala, byla pozice předsedkyně senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu Československa, do které byla jmenována společně s dalšími devíti soudci v roce 1970.⁷⁰

Senát se kromě předsedy dále skládal ze soudců z lidu, o kterých se dozvídáme pouze z archivních materiálů. Jednalo se například o Karla Kmínka, Františka Žanu, Vladimíra Rališe, Josefa Chmelaře, Adolfa Štíra, Josefa Buchara, Jaroslavu Rollovou, Ferdinanda Zýdera, Karla Buchara, Rudolfa Malíka a Josefa Huška.⁷¹

5.3 Prokurátoři

Prokurátor zastával ústřední roli v trestním soudnictví. Jeho funkce získala na síle po únoru 1948, kdy proběhla očista justičního aparátu, při které došlo k odstranění 159 „politicky nespolehlivých“ soudců a prokurátorů. Noví prokurátoři měli být proškoleni během zkráceného studia na PŠP v Praze, kdy první běh dokončilo 1. prosince 1949 72 absolventů. Absolventům této instituce často chybělo potřebné vzdělání i praxe, o čemž svědčí zaměstnání, kterým se věnovali před nástupem na školu.⁷² Jednalo se například o práci

⁶⁸ ČÍHAL, Zdeněk. *Reorganizujeme soudy a prokuratury podle sovětského vzoru*. Cesta míru, roč. II, 1953, č. 2, s. 2.

⁶⁹ NA Praha, záznam schůze sekretariátu Ústředního výboru KSČ, charakteristika Anastázie Kleandrové, 24. června 1957.

⁷⁰ NA Praha, Byro Ústředního výboru KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích, kádrové návrhy z úseku soudnictví, 6. listopadu 1970.

⁷¹ Tamtéž, s. 39.

⁷² Tamtéž, s. 34.

dělníka, rolníka, zedníka či dlaždiče.⁷³

Postavení prokurátora znatelně posílilo na základě trestního řádu z roku 1950. Jeho pravomoci zahrnovaly dohled nad vyšetřováním a provádění osobních a domovních prohlídek. V některých případech se mohl obrátit na orgány vyhledávání. Tyto orgány například předvolávaly a vyslyšely každého, kdo mohl nějakým způsobem objasnit informace týkající se vyšetřování.⁷⁴ Mezi povinnosti prokurátora patřilo mimo jiné být ve styku s místními politickými, bezpečnostními a veřejnými činiteli a dodržovat výše trestů, které navrhly tyto stranické orgány. Přestože tato povinnost nebyla nikdy uzákoněna, prokurátor byl nucen se podřídit rozhodnutí ministerstva spravedlnosti. Prokurátor měl dále za úkol na základě důkazů a vyšetřování vypracovat důvěryhodnou žalobu, která se většinou rovnou dala považovat za rozsudek. Pokud se mu nelíbila výše stanoveného trestu, mohl podat odvolání k Nejvyššímu soudu v Praze.⁷⁵

Z dochovaných materiálů z let 1953-1956 můžeme vyčíst jména čtyř prokurátorů, kteří pracovali u Krajského soudu v Liberci. Tři ze čtyř těchto prokurátorů byli absolventi Právnické školy pracujících v Praze či Bratislavě, což samo o sobě velmi vypovídá o charakteristice libereckého soudu.⁷⁶

Prokurátor Jaroslav Nový působil u KS od roku 1953.⁷⁷ Důkaz o jeho aktivitě můžeme nalézt v dochovaných materiálech, ze kterých víme, že se mezi lety 1955-1956 účastnil celkem patnácti případů. Předtím byl zaměstnán dva roky v generální prokuratuře ve II. úseku – agenda trestních věcí, kromě věcí církevních a vojenských.

Druhým, také velmi aktivním prokurátorem, byl Antonín Kosík, jehož jméno se vyskytuje celkem u čtrnácti případů.⁷⁸ Kosík původně pracoval jako pomocný zřízenec s bydlíštěm v Ostravě. Vystudoval PŠP v Praze jako posluchač III. běhu (1. dubna 1950– 31.

⁷³ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPETOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2004, s. 121-123.

⁷⁴ BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří. *Právnická dvouletka: rekonstrukce právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014, s. 237.

⁷⁵ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 35.

⁷⁶ Tamtéž, s. 36.

⁷⁷ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005, s. 30.

⁷⁸ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 36.

března 1951). Dne 1. dubna 1952 byl jmenován krajským prokurátorem v Liberci.⁷⁹

Jméno Antonína Bugna, který původně pocházel ze Slovenska, se v dochovaných materiálech objevuje celkem u šesti případů.⁸⁰ Jednalo se pravděpodobně o studenta PŠP v Bratislavě, jejíž první běh probíhal od 7. února 1949 do 6. února 1950. Bohužel se nepodařilo získat seznam studentů tohoto ročníku, ani nelze potvrdit, zda se v Bratislavě uskutečnily další běhy PŠP.⁸¹

Posledním prokurátorem, který působil v tomto období u Krajského soudu v Liberci je Adolf Pospíšil.⁸² Narodil se 1. října 1919 a před nástupem na PŠP v Praze pracoval jako zámečník. Právníckou školu pracujících, konkrétně její pobočku v Obořišti, navštěvoval během IV. běhu v období od 1. října 1950 do 30. září 1951.⁸³

5.4 Advokáti

Politický převrat v únoru 1948 postihl také oblast advokacie. Došlo k výraznému omezení svobody tohoto povolání. Stavby advokátů v zemi se snížily za pomoci prověrek, následkem čehož byla řada advokátů odvolána z funkce. Advokáti, kteří těmito prověrkami prošli, se shledali být dostatečně loajální a mohli pokračovat v provozování advokacie v jednotlivých advokátních poradnách (AP) příslušného okresu.

Činnost nestátní advokacie v Liberci definitivně skončila 5. května 1951, kdy se uzavřely všechny advokátní kanceláře. Namísto nich vznikla jediná právní poradna, která sídlila na Benešově náměstí (čp. 5-III).⁸⁴

Obviněným byl obhájce často přidělen ex offo. U převážné většiny případů se stávalo, že se obhájce se svým klientem setkal krátce před přelíčením nebo až u soudu. Během hlavního líčení dostal advokát velmi malý prostor k vyjádření či obhajobě svého mandanta. Pokud se advokát pokusil například navrhnout vyslechnutí dalších svědků, soud ho často

⁷⁹ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPĚŤOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2004, s. 44, 66, 69, 125.

⁸⁰ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 36.

⁸¹ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPĚŤOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2004, s. 120.

⁸² ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 36.

⁸³ VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KIPĚŤOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha 2004, s. 127.

⁸⁴ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 39.

odmítnul. Proto se v závěrečné řeči obhájci většinou omezili pouze na žádost o mírný trest nebo přemlouvali svého klienta, aby opustil od odvolání. Pokud se obvinění přesto rozhodl odvolat, jeho trest se mnohdy potvrdil nebo dokonce navýšil.⁸⁵

V letech 1953-1956 se obhajobou u Krajského soudu v Liberci zabývalo celkem šest advokátů. Jednalo se o Františka Mlse (člen AP v Liberci, s pobočkou v Jablonci nad Nisou) Miroslava Bukáčka (člen AP Liberec), Karla Votrubu (člen AP Liberec), Rostislava Zástěru (člen AP Liberec), Václava Axamita (člen AP Liberec) a Břetislava Nohavce (člen AP č.5 Praha). Poslední z jmenovaných se účastnil jen jednoho procesu v roce 1956.⁸⁶ Bukáček, Votruba a Zástěra se podíleli již na tzv. druhé retribuční⁸⁷, kdy plnili funkci obhájců u Mimořádného lidového soudu v Liberci.⁸⁸

⁸⁵ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 203.

⁸⁶ ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 40

⁸⁷ Pozn. K obnovení činnosti mimořádných lidových soudů došlo na základě zákona č. 33 z 25. března 1948. Na rozdíl od první retribuční tato druhá retribuční sloužila jako mocenský nástroj komunistické strany, která ji používala k odstranění domnělých či skutečných odpůrců režimu. Typické pro druhou retribuční je například porušení nezávislosti justice. Více informací ohledně druhé retribuční: KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004, s. 131-174.

⁸⁸ KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004, s. 171.

6. Hospodářský vývoj 1918-1953

K lepšímu pochopení případu bratří Červenkových a spol., kterému je věnována tato bakalářská práce, je nejprve nutné bližší seznámení s událostmi jako byla kolektivizace a vysídlování sedláků, které probíhalo v letech 1951-1953.

Obraz vesnice na československém venkově prošel během první poloviny dvacátého století velkými sociálními i národnostními změnami. První přišla s pozemkovou reformou vydanou 16. dubna 1919, která zařídila odebrání zemědělské půdy nad 150 hektarů či veškeré půdy nad 250 hektarů.⁸⁹ Jednalo se o zabránění půdy především šlechtě, velkostatkářům, katolické církvi apod.⁹⁰ Přídělový zákon z 30. ledna 1920 na druhé straně uvolnil půdu k prodeji drobným zemědělcům či bezzemkům, kteří mohli na splátky získat půdu o výměře do 15 hektarů.⁹¹ Následující agrární krize postihla především právě tyto malé zemědělce, kteří se během krize ještě více zadlužili.⁹²

Druhá světová válka přinesla další problémy v podobě odebrání půdy. Od roku 1942 byla vyklizena řada zemědělských objektů pro potřeby výcviku zbraní SS. V Čechách se jednalo především o oblasti ve středočeském kraji (Benešovsko, Neveklovsko a Sedlčansko), na Moravě se tím stalo Vyškovsko. Postižení zemědělci tak přišli o domov a práci, kterou jim nikdo nenahradil.⁹³

Ohledně po skončení druhé světové války se Československo muselo vypořádat s velkými sociálními změnami. Vysídlení původních německy mluvících obyvatel velice zasáhlo do dalšího vývoje pohraničních oblastí. Liberec, který byl až do konce druhé světové války považován za německé město, se během velmi krátké doby stal městem s českou většinou. Tato změna se týkala i zbytku regionu. Vybydlené objekty získaly buď spontánně či v rámci tzv. náborových akcí nové majitele.⁹⁴

S únorovým převratem v roce 1948 připadl celý sektor zemědělství pod správu Komunistické strany Československa (KSČ). V následujících měsících přijímal parlament

⁸⁹ Zákon o zabránění velkého majetku pozemkového č. 215/1919 Sb. Dostupný z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4v6mrrguwtk>

⁹⁰ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 29.

⁹¹ Zákon přídělový č. 81/1920 Sb. Dostupný z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyf6obrfuya>

⁹² JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 33.

⁹³ Tamtéž, s. 20.

⁹⁴ PORTMANN, Kateřina. *Liberec po druhé světové válce*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017., s. 326.

nové zákony, které měly za cíl urychlit celkovou přeměnu systému.⁹⁵ Co se týče zemědělství, nejpodstatnější zákon byl přijat dne 21. března 1948, kdy došlo ke schválení pozemkové reformy, která omezovala pozemkové vlastnictví na 50 hektarů.⁹⁶ Původně slíbená finanční náhrada za znárodněnou půdu ve většině případů nikdy vyplacena nebyla.⁹⁷ Od podzimu 1948 byla podle sovětského vzoru zahájena akce na nucenou kolektivizaci, kterou následoval zákon o jednotných zemědělských družstvech (JZD) z 23. února 1949.⁹⁸ Z dochovaného zápisu z tajné schůze předsednictva ÚV KSČ, které se konalo 14. října 1948, víme, že nejvyšší představitelé strany již v této době znali následky kolektivizace v Sovětském svazu. Přesto byl tento model následován a stal se prototypem pro daleko vyspělejší československé zemědělství.⁹⁹ Většina velkých a středních rolníků kladla kolektivizaci odpor, avšak našly se i výjimky. Především malí rolníci a bezzemci vstupovali do JZD dobrovolně.¹⁰⁰

Za hlavního nepřítele kolektivizace označila KSČ statkáře a velkostatkáře. Nejprve bylo důležité najít vhodné pojmenování. Označení *kapitalistické živly* bylo příliš složité, názvy *sedlák*, *velkosedlák* či *statkář* mohly v lidech evokovat příliš pozitivní emoce, že se jedná o osobu s přirozenou autoritou. Tehdejší prezident Československa Klement Gottwald doporučil označení *boháč*.¹⁰¹ Pojmenování *vesnický boháč* bylo hojně používáno v propagandě KSČ do roku 1951.¹⁰² Přibližně v této době ho začalo nahrazovat ruské slovo *kulak*. Kulak (původně rusky pěst, později používáno také ve spojení průbojní lidé, novátoři) bylo označení pro rolníky, kteří před první světovou válkou získali půdu na Sibiři. Postupně se tito lidé za pomoci vyspělých metod vypracovali a zbohatli. Tato nemalá část ruského obyvatelstva se odmítala zapojit do sovětské kolektivizace za Stalinovy vlády a do poloviny 30. let 20. století byla téměř zcela zničena.¹⁰³ Český ani slovenský jazyk nemá pro výraz kulak žádný doslovný překlad, což zapříčinilo, že pro něho neexistovalo v Československu právní ani jiné vymezení.

Komunistická strana k dosažení svého cíle likvidace soukromého sektoru podnikla řadu kroků. Nejprve v roce 1949 zastavila přidělové řízení půdy, které bylo zavedeno novou

⁹⁵ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 518.

⁹⁶ Zákon o nové pozemkové reformě č. 46/1948 Sb. Dostupný z:

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=46&r=1948>

⁹⁷ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 518.

⁹⁸ Zákon o jednotných zemědělských družstvech č. 69/1949 Sb. Dostupný z:

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=69&r=1949>

⁹⁹ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 46.

¹⁰⁰ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 522-523.

¹⁰¹ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 47.

¹⁰² RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 523.

¹⁰³ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 47.

pozemkovou reformou z března 1948. Tato půda se stala součástí JZD a státních statků.¹⁰⁴ Následovala opatření, která téměř znemožnila rolníkům vykonávat samostatnou činnost. Politika komunistické strany si určila dva cíle: 1. politický – izolace kulaka, a 2. ekonomický – likvidace kulaka po ekonomické stránce. Zemědělci byli nejprve nuceni prodat své stroje, aniž by stát byl povinen za ně zaplatit.¹⁰⁵ Převážně středním a velkým zemědělcům bylo zvýšeno množství povinných dodávek. Na druhou stranu došlo k snížení výkupních cen. Všechny tyto faktory měly logicky za následek neplnění povinných dodávek, což vyústilo v udělení vysokých pokut či dokonce tresty vězení za „hospodářskou sabotáž“. Řada rolníků tento nátlak neustála, a nakonec během let 1952-1953 do JZD vstoupila.¹⁰⁶ Často se však stávalo, že ani vstupem do JZD se zemědělec režimu nezavděčil. Ještě v roce 1949 se členem JZD mohl stát jakýkoliv rolník, včetně těch, kteří byli označeni za kulaky. V roce 1950 však strana rozhodla, že tito združstevnění jedinci budou z JZD vyloučeni.¹⁰⁷

6.1 Akce K (Kulak) a Akce „Kluky“

Mimo výše zmíněných opatření se na likvidaci selského stavu velmi podílela Akce K („Kulak“). Během jara a léta 1951 byla veřejnosti představována falešná tvrzení, že za nedostatek masa a jiných potravin jsou zodpovědní právě „vesničtí boháči“.¹⁰⁸ Situaci rolníků nepomohlo ani šíření dezinformací kolem babické tragédie.¹⁰⁹ V této době vedení strany vypracovalo návrh, jak efektivně zničit hlavní selské rody a tím tak urychlit kolektivizaci. Autoři návrhu byli tři ministři – Ladislav Kopřiva (ministr národní bezpečnosti), Václav Nosek (ministr vnitra) a Štefan Rais (ministr spravedlnosti). Dne 22. října 1951 byla podepsána směrnice těchto tří ministrů, někdy označovaná jako „tajná“ směrnice.¹¹⁰ Směrnice obsahovala doporučení, jak mají příslušníci Státní bezpečnosti a prokurátoři postupovat během udílení rozsudků v kauzách s kulaky. Kromě vězení a peněžních pokut, měli být odsouzení nuceni opustit svá dosavadní bydliště. Zároveň došlo k zabavení

¹⁰⁴ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 523.

¹⁰⁵ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno, 2016, s. 63.

¹⁰⁶ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 523

¹⁰⁷ ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno, 2016, s. 66.

¹⁰⁸ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 85.

¹⁰⁹ Pozn. Babická tragédie se odehrála v létě roku 1951 v obci Babice na Třebíčsku, kdy došlo k zavraždění tří funkcionářů Místního národního výboru. Jednalo se o akci pravděpodobně zorganizovanou Státní tajnou bezpečností, která měla vést jako záminka pro likvidaci církve a selského stavu na západní Moravě. V následujících vykonstruovaných procesech byly odsouzeny desítky lidí. Více informací k této kauze: STEHLÍK, Michal. *Babické vraždy 1951*. Praha: Academia, 2016.

¹¹⁰ BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010, s. 74.

veškerého jejich majetku. Tento rozsudek se vztahoval na všechny rodinné příslušníky, i na ty, kteří nebyli souzeni. Státní bezpečnost rodinám přidělila nová bydliště a zaměstnání, pokud možno vzdálené od původní obce. Ministerstvo národní bezpečnosti vybíralo pro odsouzené rodiny státní statky, u kterých mělo jistotu, že se v jejich vedení nachází politicky spolehliví pracovníci, kteří si vezmou na starost převýchovu zejména nejmladších členů rodin. Tento rozsudek postihl kromě dětí i rodiče odsouzeného statkáře, kteří vystěhováním ztratili sociální zabezpečení a možnost péče od svých potomků v době nemoci. V mnoha případech díky svému špatnému zdravotnímu stavu nemohli bydlet v přikázaném bydlišti, a proto končili v sociálních ústavech.¹¹¹

K prvním nuceným vystěhováním došlo 22. listopadu 1951. První fáze Akce „Kulak“ probíhala od listopadu 1951 do dubna 1952. V této době bylo v Československu přemístěno 58 rodin, což odpovídalo celkem 240 osobám.¹¹² Pomalý nástup akce byl zapříčiněn neochotou JZD plnit vysoké dodávky, které se nesnížily ani po odchodu původních majitelů. Problém se vyskytl i na místech, kam byly rodiny přestěhovány. Vytipované státní statky nebyly připraveny na vlnu přesídlenců. Následkem toho se musely některé rodiny stěhovat i vícekrát. Je důležité zmínit, že rodiny v době přesunu nebyly mnohdy kompletní. Často chyběl hlavní hospodář, který si musel odpykat svůj trest ve vězení.¹¹³

Druhá fáze Akce „Kulak“ začala na podzim 1952. Vůdčí roli organizátora přebralo od Státní bezpečnosti vedení strany. Tato fáze probíhala daleko rychleji a měla mnohonásobně větší dopad na český i slovenský venkov.¹¹⁴ Celkově bylo sedlákům zabaveno přibližně 22 tisíc hektarů půdy, kterou ve většina případů převzala JZD. Reakce ostatních obyvatel vesnic se lišila. Postiženým rodinám většinou pomáhali příbuzní a nejbližší sousedé. Jiní vesničané věřili propagandě KSČ, že si vesnice získáním majetku kulaků polepší. Jen v ojedinělých případech sepisovali občané vesnic stížnosti, které byly stejně zamítnuty.¹¹⁵ Po smrti Stalina, která přinesla řadu politických změn v Sovětském svazu, se komunistický režim dostal do krize. Ve stejné době se začaly objevovat námitky ohledně pokračování akce „K“.¹¹⁶

¹¹¹ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhnání sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 85-87.

¹¹² Tamtéž, s. 102.

¹¹³ Tamtéž, s. 99.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 125.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 133-134.

¹¹⁶ BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010, s. 123.

Směrnice tří ministrů byla zrušena 18. ledna 1954. Ten samý den došlo k tajnému zrušení celé akce. Vystěhované rodiny se však do svých domovů vrátit nesměly.¹¹⁷

Podle výpočtů historika Karla Jecha mohlo být touto násilnou akcí poznamenáno minimálně 1 628 rodin. Skutečné číslo však může být až dvojnásobně vyšší. Ačkoliv centrální evidence zastavila svoji činnost v létě 1953, na místní úrovni akce doznívala ještě několik let poté.¹¹⁸

Názorný případ boje komunistického režimu proti odpůrcům kolektivizace je akce liberecké Státní bezpečnosti, která je známá pod názvem „Kluky“.¹¹⁹ Tato akce z roku 1952 se zaměřovala na sedláky z Mladoboleslavského kraje, kteří odmítali dobrovolně vstoupit do místních jednotných zemědělských družstev. Liberecké StB se podařilo vytvořit síť agentů, kteří získávali informace o místní komunitě sedláků. Tato akce nese podobné znaky jako akce v Babicích. I zde například vystupovali falešní členové exilového odboje. Obvinění byli rozděleni do dvou skupin. První monstrproces s desetičlennou skupinou Resler a spol. se odehrál 24. května 1953. Druhá jedenadvacetičlenná skupina Skramuský a spol. byla souzena o několik měsíců později, a to ve dnech 27. až 29. října 1953. Přesto že nepadl žádný rozsudek smrti, celková výše trestů činila 377 a půl roku odnětí svobody. Těžké podmínky ve vyšetřovací vazbě a neustálý psychický i fyzický nátlak ze strany vyšetřovatelů nepřežil Bedřich Mach, který zemřel po třech měsících od zatčení. Celou kauzu doprovázela velká mediální pozornost.¹²⁰

¹¹⁷ Tamtéž, s. 136-137.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 10.

¹¹⁹ MLÁDKOVÁ, Barbora. *Paměť Liberecka II. – Příběh Zdenka Vlasty (Akce Kluky)*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník VI., Liberec 2005, s. 223-243.

¹²⁰ RÁZEK, Adolf. *Akce „Kluky“*. [online]. Praha: 2010, 51 s. [cit. 21. 10. 2019]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/soubor/udvzk-skpv-galerie-soubory-kluky.aspx>

7. Kauza bratři Červenkovi a spol.

Následující kapitola se zabývá analýzou konkrétního politického procesu s bratry Červenkovými, Jiřím Drápalíkem a Vojtěchem Hrdličkou. Tato čtyřčlenná skupina se měla údajně dopustit trestného činu založení protistátní skupiny, která fungovala od ledna 1953 do února 1954. Obvinění si podle obžaloby měli dát za cíl naplánovat několik ilegálních akcí, při kterých by za pomoci výbušnin napáchali velké škody na okresním sekretariátu KSČ ve Frýdlantu v Čechách, dále pak na objektu národního podniku Tiba¹²¹, vodní elektrárně Harta a železničním mostě Harta, který se nacházel na trati z Frýdlantu do polského Zawidowa. Výbušniny si měla skupina zamýšlet získat ve skladu lidových milic v podniku Tiba, ale nakonec zvolila kamenolom v Heřmanicích.¹²² Všichni čtyři mladíci stanuli před Krajským soudem v Liberci v roce 1956.¹²³ Jedná se o názornou ukázkou procesu z druhé poloviny 50. let 20. století. Přestože odsouzení nedostali tak vysoké tresty, stále můžeme pozorovat nestandardní postup komunistické justice. V dnešní době se na podobné případy pohlíží kriticky především z toho důvodu, že se velmi často jedná o zcela či alespoň částečně vykonstruované případy proti lidem, kteří se žádného závažného trestného činu nedopustili a pravděpodobně by se tak nestalo ani v budoucnosti. Zvláštností této kauzy jsou jistě odlišné životní příběhy hlavních aktérů. Rodiny odsouzených se dostaly do oblasti Frýdlantu v Čechách z různých důvodů, ať už to bylo následkem Akce „Kulak“ nebo dobrovolně v rámci procesu poválečného znovuosídlení pohraničí.

7.1 Členové skupiny

7.1.1 Jaroslav a Přemysl Červenkovi

Sourozenci Jaroslav a Přemysl Červenkovi se narodili 6. prosince 1935 v obci Běsno, která je v dnešní době součástí obce Kryry a spadá do okresu Louny v Ústeckém kraji. Tato malá obec, která byla do roku 1945 vedena pod německým názvem Wiessen, patřila do

¹²¹ Pozn. Oficiální jméno firmy bylo Rollfs & Cie. Většina obyvatel Frýdlantu ji však zná pod názvem Tiba. Založena byla již v roce 1882 německým podnikatelem Christianem Gottliebem Rolffosem. Firma se původně zaměřovala na finální úpravu textilií jako bělení, barvení, tisk a apretura. V prvním desetiletí 20. století zaměstnávala mezi 600-700 dělníků. Zajímavostí jistě je, že spolujednatel podniku byl od roku 1927 Karel Kramář, první předseda vlády Československa. Po znárodnění se stal součástí královedvorského národního podniku Tiba (Tiskárny a barevny). Po revoluci se podnik stal součástí frýdecko-místecké textilky Slezan, která fungovala do roku 2009. In: *Liberec-Reichenberg.net*. [online]. [vid. 20. 9. 2019]. Dostupné z: <http://liberec-reichenberg.net/clanky/cist/nazev/85-rolffs-tiba-slezan...rekviem-za-frydlantskou-tiskarnu-textilu>.

¹²² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol.

Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955.

¹²³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60.

oblasti bývalých Sudet. Z adresáře z roku 1933, který obsahuje informace o Podbořanech a okolí lze vyčíst, že zde v této době žilo 494 obyvatel, z toho 416 bylo německé národnosti, 75 české a 3 cizinci. Poloha vesnice již v minulosti poskytovala skvělé podmínky pro zemědělství.¹²⁴

Bratři Červenkoví vyrůstali spolu se svojí starší sestrou Věrou v zemědělské rodině. Jejich otec František, který se narodil 23. září 1901, pracoval za první republiky jako strojmáček a jezdil s lokomotivou pro elektrárnu Ervěnice.¹²⁵ Následkem úrazu musel v tomto zaměstnání skončit a rozhodl se pro koupi živnosti s uhlím ve Stojticích u Podbořan. V roce 1930 František Červenka zakoupil čtyři hektary půdy v Běsně.¹²⁶ Život v Běsně v této době nebyl pro českou rodinu snadný. Sudetoněmecká strana (SdP), podpořená stále silnějším Německem, vyvíjela na československou vládu nátlak v podobě vzrůstajících požadavků. Politické situaci nepomohla ani politika „usmířování“, kterou prosazovala Velká Británie a Francie. Tyto faktory nakonec vedly k podepsání tzv. Mnichovské dohody v noci z 29. na 30. září 1938. Následkem této smlouvy Československo přišlo ve prospěch Německa o pohraniční území obývané Němci.¹²⁷

Červenkoví museli opustit svůj domov kvůli různým politickým systémům hned několikrát. Po zabrání pohraničního pásma Německem se celá rodina byla nucena vystěhovat do obce Kněževy u Prahy a následně do Kozlan, rodné vesnice prezidenta Edvarda Beneše, která se nachází v Plzeňském kraji.¹²⁸ Zde Červenkoví žili až do roku 1945. Po skončení druhé světové války se mohli vrátit do své rodné vesnice, kde František Červenka nákupem půdy rozšířil své hospodářství, které celkově čítalo 13 hektarů. Zde pracoval společně se svojí manželkou Anežkou až do jara 1952. Po nastolení komunistického režimu rodina odmítla vstoupit do místního JZD, a proto byla následně z obce vystěhována v rámci Akce „Kulak“¹²⁹. Nejprve pobývala po krátkou dobu v obci Vrbičky, která se nachází rovněž v okrese Podbořany. Odsud se musela přesunout v srpnu 1953 do pohraničí, konkrétně do obce

¹²⁴ SOA Litoměřice, Adressbuch der Gerichtsbezirke Podersam und Jechnitz mit einem Kalender für das Jahr 1934, Karl Hornung & Co.

¹²⁵ Ervěnice byla elektrárna vybudovaná v blízkosti uhelného dolu Hedvika nedaleko Mostu. Tato elektrárna zásobovala pražskou rozvodnou síť. In: Wikipedia.org [online]. [vid: 20. 9. 2019].

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ervěnice>

¹²⁶ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol.

Protokol o výslechu Jaroslava Červenky z 9. ledna 1956.

¹²⁷ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 437-443.

¹²⁸ In: Kozlany.cz [online]. [vid 7. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.kozlany.cz/mesto/historie/>

¹²⁹ Akce K („kulak“), viz. kapitola 4.

Kunratice, která se nachází západně od Frýdlantu v Čechách.¹³⁰ Se zbytkem rodiny se musela také vystěhovat dcera Věra, v té době již vdaná za Františka Svobodu. Stěhování pro ni muselo být o to náročnější, že cestovala s dvouletým synem Františkem. Její manžel měl být přesídlen dodatečně, protože byl v době stěhování odvelen do vojenské služby na dobu neurčitou.¹³¹

Jaroslav po absolvování pěti obecných a jedné střední třídy pracoval nejprve jako rolník, poté jako traktorista v Kunraticích.¹³² V době před zatčením plnil základní vojenskou službu v Liberci v hodnosti vojína.¹³³ Jeho bratr Přemysl po ukončení základního vzdělání absolvoval dva roky odborné školy v Podbořanech, kde se vyučil na automechanika. Původně byl povoláním automechanik-údržbář v mechanizačním středisku ve Frýdlantu v Čechách. Zde pobýval až do října 1955, kdy započal základní vojenskou službu v Opavě. Oba bratři v této době ještě netušili, jaký zlom v jejich životech brzy nastane. Následný sled událostí započal seznámením s Jiřím Drápalíkem, které proběhlo údajně již v listopadu 1953 cestou na taneční zábavu.¹³⁴

7.1.2 Jiří Drápalík

Jiří Drápalík se narodil 19. února 1934 ve Všeradově v Pardubickém kraji. Pocházel z rodiny rolníka Jana Drápalíka, který v roce 1945 převzal třinácti hektarové hospodářství v Kunraticích, kam se i se zbytkem rodiny odstěhoval. Mohlo k tomu dojít na základě dvou akcí, které v té době v pohraničí probíhaly. První z nich bylo vysídlení německého obyvatelstva z pohraničních oblastí po druhé světové válce. Současně s tím probíhalo osídlování těchto opuštěných míst českým a slovenským obyvatelstvem. Jedním z důvodů rychlého znovuosídlení byla nutnost začlenit pohraniční oblasti do ekonomického programu Československa.¹³⁵

Jiří vyrůstal společně se starším bratrem Josefem, mladším bratrem Pavlem a sestrou

¹³⁰ BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010, s. 473.

¹³¹ NA Praha, fond Správa Sboru nápravné výchovy, případ Františka Červenky (nar. 23.9.1901).

¹³² Pozn. Základní vojenská služba byla v roce 1949 stanovena novým branným zákonem na 24 měsíců. In: Army.cz [online]. [vid. 10. 8. 2019]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

¹³³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

¹³⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

¹³⁵ WIEDEMANN, Andreas. *"Pojd' s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016, s. 41.

Janou. Po absolvování obecné školy ve Všeradově nastoupil do měšťanské školy v Hlinsku v Čechách, kterou dokončil kvůli změně bydliště až ve Frýdlantu v Čechách. V roce 1949 po jednom roce studií na gymnáziu odešel na roční praxi do národního podniku Tiba ve Frýdlantu. V roce 1950 začal docházet na vyšší průmyslovou školu chemickou v Liberci, kterou nedokončil. Po půlroční brigádě v Ostravě, kde pracoval jako dělník v podniku Národní sazovna, se vrátil k rodičům do Kunratic na Frýdlantsku. Zde v roce 1953 znovu navázal kontakt se svými bývalými přáteli, a to hlavně s dalším obviněným Vojtěchem Hrdličkou, který se znal s Drápalíkem už ze školy. Začal také znovu pracovat v textilní továrně Tiba na pozici chemik – mistr bělidla.¹³⁶

Základní vojenskou službu nastoupil v roce 1954 v Bechyni u Tábora. Z jeho kádrového posudku lze vyčíst, že byl od 29. prosince 1954 členem výboru Závodní organizace Československého svazu mládeže (ZO ČSM)¹³⁷ letecké roty, kde pracoval jako chemik. Po služební stránce byl Drápalík hodnocen velice kladně, i když mu bylo vytýkáno, že dostatečně nejeví zájem o vojenské vzdělání. Přestože se vypracoval na pozici člena výboru ZO ČSM let. roty, nezapojoval se do politických diskusí a jeho práce pro organizaci byla často hodnocena jako neukázněná. Odstavec věnující se jeho osobnostní charakteristice popsal Drápalíka jako celkem oblíbeného mezi ostatními, ale s velkým sklonem k pití alkoholu.¹³⁸

7.1.3 Vojtěch Hrdlička

Posledním členem skupiny, které je věnovaná tato bakalářská práce, je Vojtěch Hrdlička. Narodil se 12. listopadu 1934 v Praze na Žižkově.¹³⁹ Vyrůstal společně s mladší sestrou Jaroslavou. Jeho otec, jménem taktéž Vojtěch Hrdlička, pracoval v letech 1935-1943 jako obchodník se spotřebním zbožím, které prodával na trzích v Čechách a na Moravě. Zemřel v roce 1943. Rodina se krátce před smrtí Hrdličkova otce přestěhovala z Prahy do Rychnova u Skučce. Vojtěch Hrdlička ve svých výpovědích z 8. února 1954 a 23. ledna 1956

¹³⁶ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jiřího Drápalíka ze dne 18. ledna 1956.

¹³⁷ Pozn. Československý svaz mládeže byla organizace, která vznikla v roce 1949. Tato politická organizace byla zcela řízena Komunistickou stranou. Vznik této jednotné organizace znamenal zánik všech ostatních (především nekomunistických) organizací. V roce 1968 tato organizace zanikla, avšak již v roce 1970 byla její činnost obnovena pod názvem Socialistický svaz mládeže (SSM). Cílem této organizace byl dozor nad výchovou mládeže, která se měla nést v duchu marxismu-leninismu. In: *Totalita.cz* [online]. [vid. 1. 9. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/csm.php>

¹³⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol., kádrový posudek na voj. Drápalíka Jiřího ze dne 5. ledna 1956.

¹³⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, osobní vyšetřovací svazek č. 24 proti Vojtěchu Hrdličkovi, zaveden 11. 1. 1956.

uvedl, že se jeho matka Růžena následně v roce 1944 znovu provdala za Jana Peška, se kterým měla další tři děti. V roce 1945 rodina osídlila domek v Kunraticích na Frýdlantsku. Stejně jako v případě rodiny Jiřího Drápalíka k tomu mohlo dojít na základě procesu znovuosídlení pohraničí. Novomanželský pár pravděpodobně doufal, že začnou svůj společný život na novém místě, které jim poskytne šanci na lepší život.

Jan Pešek i Růžena Pešková v té době pracovali v Totexu ve Frýdlantu v Čechách. Vojtěch Hrdlička se dva roky vyučoval jako horník, ale v tomto oboru nikdy nepracoval, namísto toho byl zaměstnaný na státním statku v Kunraticích jako zemědělský dělník.¹⁴⁰ Stejně jako ostatní plnil v době před začátkem vyšetřování základní vojenskou službu, v jeho případě se jednalo o Orlovou u Ostravy. Vojtěch Hrdlička byl jako jediný ze skupiny již jednou soudně trestán. Podle dochovaných záznamů byl ve svých 16 letech odsouzen podmíněně na dva roky Lidovým soudem ve Frýdlantu v Čechách za podílení se na krádeži. Bližší informace k této kauze se bohužel nepodařilo dohledat. Jelikož se jednalo o pouhý přestupek, je možné, že byl spis skartován. Zajímavostí jistě je, že i přes tento prohřešek mohl Vojtěch Hrdlička již od října 1953 plnit funkci místního předsedy Československého svazu mládeže.¹⁴¹

7.1.4 Společná činnost

Jak už bylo zmíněno výše, Drápalík s Hrdličkou se měli spolu často scházet. Podle informací uvedených v protokole o hlavním líčení se při těchto schůzkách údajně domluvili na tom, že spolu založí ilegální skupinu, která si dala za cíl škodit tehdejšímu totalitnímu režimu. V listopadu 1953 se k této dvojici přidal Jaroslav Červenka. Po několika týdnech se jim mělo podařit přemluvit i jeho bratra Přemysla, který se měl zpočátku zdráhat a nechtěl se schůzek účastnit. Vedoucím skupiny se stal Jiří Drápalík, který si podle soudu naplánoval vyrobit střelný prach, kterým by poškodili sekretariát KSČ, vodní elektrárnu Harta, národní podnik Tiba a železniční tunel Harta spojující Československo s Polskem.¹⁴²

Jiřímu Drápalíkovi, který pracoval jako chemik a měl v tomto oboru jisté znalosti, se nepodařilo střelný prach vyrobit. Z toho důvodu navrhl, aby skupinka provedla společné vloupání do lomu v Heřmanicích a výbušniny odcizila. Ostatní údajně souhlasili a 7. února

¹⁴⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

¹⁴¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, osobní vyšetřovací svazek č. 24 proti Vojtěchu Hrdličkovi, zaveden 11. 1. 1956.

¹⁴² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

1954 vloupání uskutečnili, ale našli pouze 300 kusů zápalníků, které chtěli odnést, byli ovšem vyrušeni nočním hlídačem Václavem Šubrtem, a proto utekli. Přemysl Červenka se později na popud ostatních na místo vloupání vrátil, ale byl přistižen. Musel provést otisk prstů a říci jméno, které záměrně uvedl nepravé. Vojtěch Hrdlička se této akce účastnit nechtěl, a proto si na daný den domluvil schůzku se svou tehdejší partnerkou Danuší Vlachovou, takže vloupání měli provést pouze Drápalík a bratři Červenkové.¹⁴³ Tímto pokusem skončila činnost údajné ilegální skupiny, neboť všichni obvinění měli dostat strach, a tak upustili od dalších pravidelných schůzek a plánů na „teroristické“ akce.

Vojtěch Hrdlička měl kromě toho od února do září 1954 rozkrádat státní majetek. Jednalo se celkem o 2 700 kg jaderných krmiv a 700 kg umělých hnojiv, která rozprodával soukromým rolníkům. Za získané peníze kupoval podle vyšetřovatelů sobě a svým známým alkoholické nápoje.¹⁴⁴

Výše uvedené informace jsou čerpány z dokumentů Státní bezpečnosti, proto bylo při bádání zásadní kontaktovat pamětníky celé události. V dnešní době již bohužel nežije nikdo z hlavních aktérů, podařilo se však vypátrat některé členy pozůstalých rodin. Informace, které mi byly poskytnuty, jsou pro tuto práci zásadní. Zároveň se však nesmí opomíjet fakt, že se jedná o citově zabarvené údaje, ke kterým se musí přistupovat kriticky. Z výpovědi Vlasty Drápalíkové, manželky Jiřího Drápalíka, lze usoudit, že se všichni obvinění mezi sebou dobře znali a trávili spolu volný čas. Sama označila jejich činnost za pouhou „klukovinu“, která neměla mít dalekosáhlejší následky. Je pravděpodobné, že se Jiří Drápalík a bratři Červenkové skutečně vloupali do kanceláře kamenolomu v Heřmanicích. Ostatní události však paní Drápalíková považuje za smyšlené.¹⁴⁵ S touto verzí se shoduje i výpověď synů Vojtěcha Hrdličky. Pavel a Petr Hrdličkoví zároveň potvrdili to, že se jejich otec zřejmě skutečně dopouštěl opakované krádeže krmiv a hnojiv.¹⁴⁶

7.2 Vyšetřování a zatčení

Předcházející podkapitola stručně shrnovala údajnou činnost skupiny Drápalík a spol. Tato část se hlouběji zabývá zpracováním dokumentů poskytnutých Archivem bezpečnostních složek v Praze, které se nacházejí v jednotlivých vyšetřovacích spisech

¹⁴³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 179, T42/60 – úryvek z protokolu hlavního líčení Krajského soudu v Liberci z 23. února 1956.

¹⁴⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 179, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

¹⁴⁵ Rozhovor s Vlastou Drápalíkovou, manželkou Jiřího Drápalíka, 4. prosince 2019.

¹⁴⁶ Rozhovor s Pavlem a Petrem Hrdličkovými, syny Vojtěcha Hrdličky, 16. prosince 2019.

odsouzených. Jedná se především o protokoly výsledků jak samotných odsouzených, tak různých svědků z řad rodinných příslušníků, tehdejších partnerek či zaměstnavatelů, které poskytují detailnější popis událostí spojených se 7. únorem 1954. Při práci s těmito dokumenty byl velice nutný kritický přístup k informacím. Jednotlivé výpovědi se od sebe často liší v nepodstatných ale i důležitých detailech. Na základě zkušenosti s jinými případy z toho to období se můžeme jen domnívat, do jaké míry se jedná o pravdivé výpovědi a do jaké jde o vykonstruované dílo tehdejších příslušníků Státní bezpečnosti.

7.2.1 Oldřich Vaněk

Na tomto místě je vhodné představit hlavního vyšetřovatele kauzy Oldřicha Vaňka. Oldřich Vaněk se narodil 3. prosince 1921 ve Vysoké Libni u Mělníka. Z jeho životopisu se dá vyčíst, že měl pocházet ze šestičlenné dělnické rodiny. Původně se vyučil pekařem, během okupace za druhé světové války se živil jako pomocný dělník v Neratovicích v továrně na chemickou a hutní výrobu.

V květnu v roce 1945 se měl údajně přidat k jednomu partyzánskému oddílu, se kterým se zapojil do „očišťovacích akcí“ ve Šluknově.¹⁴⁷ Je pravděpodobné, že se Oldřich Vaněk podílel na tzv. divokém odsunu německy mluvících obyvatel. Ten probíhal během prvních šesti měsíců po skončení druhé světové války. Do akce se zapojila především československá armáda, dále pak nově vznikající Národní výbory a různé „revoluční“ oddíly, mezi nimiž se často objevovali lidé pochybného charakteru. Během této neřízené akce docházelo k násilnostem na německých obyvatelích, včetně četných vražd a rabování jejich majetku.¹⁴⁸ Nebylo výjimkou, že se oběťmi násilností stali i čeští obyvatelé.¹⁴⁹

Po skončení druhé světové války měl Oldřich Vaněk nastoupit jako pomocný dělník v tiskárně Cíl v Liberci, kde zůstal až do roku 1947. Do Komunistické strany Československa vstoupil 15. února 1946. Do převratu v únoru 1948 se zapojil jako člen Akčního výboru Národní fronty ve Zdislavě.¹⁵⁰ Akční výbory Národní fronty vznikaly na úrovni okresů, obcí i

¹⁴⁷ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

¹⁴⁸ *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Editor Adrian von ARBURG, editor Tomáš STANĚK. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011, s. 94-133.

¹⁴⁹ WIEDEMANN, Andreas. *"Pojd' s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016, s. 95.

¹⁵⁰ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

jednotlivých pracovišť. Tato uskupení začala postupně přebírat na mnoha místech moc.¹⁵¹ Z životopisu Vaňka lze vyčíst, že se jednalo o člověka věrného myšlenky komunistické strany. Oldřich Vaněk se údajně nezdráhal nahlásit svého zaměstnavatele a přítele Vratislava Šimka, u kterého pracoval mezi lety 1947-1948 v textilní továrně ve Zdislavě na pozici dělník-snovač. Šimek se měl údajně provinit tím, že vlastnil legitimaci Československé strany národně socialistické.

V roce 1949 byl přijat ke studiu na Základní škole Státní bezpečnosti. Po úspěšném absolvování byl nejprve přijat k útvaru „JASAN“, poté byl přemístěn ke Krajské správě Ministerstva vnitra v Liberci (KS-MV Liberec).¹⁵² „JASAN“ byl policejní útvar vzniklý 15. června 1949, zabývající se ochranou předních vládních činitelů.¹⁵³

Před svým předělením do Liberce byl Oldřich Vaněk vybrán kádrovým odborem, aby se zúčastnil několika měsíční plavby na první československé lodi Republika.¹⁵⁴ Na této lodi cestoval z Polska do Norska a poté do Lidově demokratické republiky Čína. Jeho úkolem bylo údajně zjistit, kdo je z posádky vhodný na práci v zahraničí. Vaněk této cestě věnoval půl strany svého životopisu. Popisuje například příhodu, kdy je při zpáteční cestě zastihl tajfun a závažně poškodil loď, takže nebyla schopna další plavby a musela se nechat opravit v Šanghaji. Zpátky do Československa se Oldřich Vaněk vrátil letecky.

Po svém návratu z cest v říjnu 1952 začal pracovat na KS-MV Liberec na oboru vyšetřování. Vaněk z tohoto přeřazení nebyl příliš nadšený. Ve svém životopise uvedl, že neuměl psát na stroji a neměl dostatečné znalosti v oboru. Přesto na jeho námítky nebyl brán zřetel. Na této pracovní pozici zůstal až do září 1956, kdy zahájil studium na dvouleté škole ministerstva vnitra. Po zrušení Libereckého kraje byl přeřazen ke KS-MV Ústí nad Labem, kde zůstal až do důchodu.

Svým nadřízeným, náčelníkem odboru vyšetřování nadporučíkem Čermákem, byl velice kladně hodnocen. Oceněna byla především jeho houževnatost, obětavost při plnění služebních úkolů, iniciativa a průbojnost. Jeho jediné nedostatky se týkaly stylizace a pravopisu. Nadporučík Čermák také zmínil, že Vaněk měl mít problémy uplatňovat vhodné

¹⁵¹ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír: *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 514.

¹⁵² Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

¹⁵³ Policie České republiky [online]. [vid. 8.11.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/ochranna-sluzba-historie-utvaru.aspx>

¹⁵⁴ Pozn. Obchodní loď Republika byla loď, kterou Československo získalo po druhé světové válce. Byla vyrobena v roce 1920 ve Velké Británii. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Republika_\(loď,_1920\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Republika_(loď,_1920))

metody během výslechu. Za svou práci mu bylo v dubnu 1956 uděleno vyznamenání za službu vlasti, v roce 1965 mu byla propůjčena medaile za zásluhy o obranu vlasti. Vrcholu své kariéry dosáhl v roce 1970, kdy byl povýšen do hodnosti majora. Oldřich Vaněk byl propuštěn do důchodu v roce 1976.¹⁵⁵

Jediný incident, který lehce ohrozil kariéru Oldřicha Vaňka, se stal na konci 60. let 20. století. Na počátku roku 1969 byl z Ústí nad Labem znovu povolán do Liberce, aby vypovídal u soudu kvůli dvěma rehabilitačním řízením. Z dokumentů dochovaných v personálním spisu Oldřicha Vaňka se dá vyčíst, že se pravděpodobně jednalo o proces s Josefem Kulhánkem a spol., kterým se zabývala ve své diplomové práci Gabriela Hanzlová.¹⁵⁶ Společně s Josefem Kulhánkem měli v tomto procesu být odsouzeni Jaroslav Kučera, Jiří Míchal, Antonín Čuda, Richard Homola, Ervín Wawreczka, Vilém Valdhans, Václav Hartych, Ignác Neubauer, Milada Hlaváčková a Zdeňka Čudová za velezradu, vyzvědačství a pomoc k opuštění republiky. Oldřich Vaněk měl údajně v tomto procesu z roku 1953 zastávat funkci jednoho z vyšetřovatelů. Všichni výše uvedení až na Josefa Kulhánka si měli v roce 1969 podat návrh na zrušení rozsudku. V rehabilitačním procesu v červnu 1969 soud zrušil původní trest u Valdhanse, Hartycha, Hlaváčkové a Čudové.

Co se týče Oldřicha Vaňka, zvláštní senát Krajského soudu v Ústí nad Labem zaslal ministerstvu vnitra žádost, aby prošetřilo, zda se měli vyšetřovatelé během původního vyšetřování dopouštět nezákonností. Vaněk měl být obviněn z použití psychického i fyzického násilí během původního procesu. Celou záležitost posuzovala komise ministerstva vnitra až v roce 1972. K výsledkům, kterých se komise dobrala, se ve spise nachází pouze jeden dokument, v kterém je uvedeno, že se Oldřich Vaněk žádných nezákonností nedopustil a soud v roce 1969 celou věc posuzoval jednostranně. Tento závěr se shodoval i s tvrzením Vaňka, který již v roce 1969 podal stížnost na předsedu senátu Václava Vodstrčila. Podle jeho názoru se senát, prokurátor a obhájce měli během hlavního líčení dopouštět překrucování

¹⁵⁵ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

¹⁵⁶ Pozn. Josef Kulhánek a spol. byl proces, který proběhl u Krajského soudu v Liberci. Josef Kulhánek byl již odsouzen na 12 let v roce 1952 za spolupráci se členy Československé národně socialistické strany. Tento proces probíhal v rámci většího procesu s Václavem Jiráskem a spol. V novém procesu v roce 1953 byl odsouzen na doživotí za údajnou spolupráci s americkou tajnou službou CIC, kdy měl posílat tajné špionážní zprávy do ciziny. Více informací k této kauze: HANZLOVÁ, Gabriela. *Politické procesy u Krajského soudu v Liberci v roce 1953 – kauzy Josef Kulhánek a spol. a Josef Musil a spol.* Diplomová práce TU v Liberci, 2008.

informací a urážek. Jeho stížnost však nebyla nikdy dořešena a Oldřich Vaněk dostal doporučení, aby se celou situací přestal zabývat.¹⁵⁷

Rozhodnutí komise mohlo být způsobeno změnou politické situace. S nástupem tzv. normalizace došlo po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 k výraznému zostření režimu.¹⁵⁸ Rehabilitace řešena u libereckého soudu v roce 1969 jako jedna z mála nebyla zrušena. Na druhou stranu Oldřich Vaněk nebyl nikdy za svoje zločiny potrestán. Rehabilitace hlavního aktéra kauzy Josefa Kulhánka byla projednána až v roce 1973. Josef Kulhánek se své rehabilitace již nedožil, zemřel v květnu roku 1972.¹⁵⁹

7.2.1 První výsledky

První dochovaná výpověď k danému případu je datovaná již k 8. únoru 1954, čili hned následující den, kdy mělo dojít k vloupání do kamenolomu v Heřmanicích. Jedná se o krátkou výpověď Vojtěcha Hrdličky, který nejprve uvedl základní informace o sobě a své rodině a poté odpověděl na pár dotazů ohledně předešlého dne. Hrdlička popsal, jak se tento den kolem druhé hodiny odpolední společně s Františkem Votavou¹⁶⁰, Jiřím Klepáčkem, Danuší Vlachovou a Zdenou Novotnou vydali na projížďku v saních taženými koňmi do obce Vysoký, která se nachází přibližně deset kilometrů od Kunratic.¹⁶¹ Domů se skupina vrátila až večer. Votava s Hrdličkou se kolem osmé hodiny zastavili u Novotné a Vlachové v jejich bytě. Po krátké době se k nim připojil i Jiří Drápalík, který měl odejít přibližně v deset hodin. Zbytek skupiny se dále věnoval poslechu rádia a rozešel se až po půlnoci. Zajímavé je, že vyšetřující již dopředu věděl, že se Jiří Drápalík nacházel ten večer u Novotné a Vlachové v bytě. Vojtěch Hrdlička byl dále nucen podat popis oblečení, které měl ten den Jiří Drápalík na sobě.¹⁶² Na základě čeho se Jiří Drápalík s Vojtěchem Hrdličkou dostali do úzkého okruhu podezřelých, nelze v tuto chvíli z dochovaných materiálů vyčíst.

¹⁵⁷ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

¹⁵⁸ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír: *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 566-567.

¹⁵⁹ HANZLOVÁ, Gabriela: *Politické procesy u Krajského soudu v Liberci v roce 1953 – kauzy Josef Kulhánek a spol. a Josef Musil a spol.* Diplomová práce TU v Liberci, 2008.

¹⁶⁰ Pozn. Více informací o rodině Františka Votavy: VOTAVA, Milan. *Politická perzekuce v 50. letech 20. století v Československu – případ kulaka Františka Votavy*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2018.

¹⁶¹ In: *Google.cz* [online]. [vid: 11. 9. 2019]. Dostupné z:

<https://www.google.cz/maps/dir/Kunratice/464+01+Vysoký/@50.769923,14.9309291,13z/data=!4m1!4m1!4m1!4m1!1s0x470925802c43196d:0x400af0f66154e60!2m2!1d15.0260522!2d50.9214152!1m5!1m1!1s0x4709300c2b9b0f4f:0xf68ad553c5fd03ef!2m2!1d15.007222!2d50.866389!3e0>

¹⁶² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 8. února 1954.

Další podstatné výslechy proběhly 12. února 1954. Vyslechnuty byly Danuše Vlachová, v té době partnerka Vojtěcha Hrdličky, a její sousedka a kolegyně z práce Zdena Novotná. Výpověď Zdeny Novotné, která pracovala v té době jako praktikantka v drůběžnictví v Kunraticích, obsahuje její popis osudného 7. února 1954. Danuše Vlachová byla vyslýchána v ten samý den.¹⁶³ Jejich výpovědi se až na pár nepodstatných detailů shodují. Obě dívky odsouhlasily, že v neděli 7. února 1954 Jiří Drápalík pobýval po několik hodin u nich v bytě.¹⁶⁴

Následující výpověď v osobním vyšetřovacím svazku Jiřího Drápalíka je datována až k 26. říjnu 1955. Z jakého důvodu zde vznikla více jak rok a půl dlouhá odmlka, ze spisu vyčíst nelze. Vyslýcháným byl samotný Jiří Drápalík, který se doznal k tomu, že se zúčastnil vloupání do kanceláře lomu v Heřmanicích. Na téměř čtyřech stránkách je vylíčeno, jak měl večer 7. února 1954 probíhat. Do celé akce měli být zapojeni především bratři Červenkové a Jiří Drápalík. Tito tři mladí muži se měli domluvit, že se večer kolem sedmé hodiny vypraví do Heřmanic a pokusí se nalézt sklad s výbušninami. To se jim nakonec nepodařilo, dostali se pouze do jedné z kanceláří, kde se nacházely svazky zápalníků. Během této činnosti je vyrušil noční hlídač. Jiří Drápalík uvedl, že se bratrům Červenkovým podařilo utéct, zatím co on se musel schovat za dveře a poté hlídače odstrčit a tím tak získat čas k útěku. Co je na výpovědi zvláštní, je část, kdy se bratři Červenkové rozhodli v ten samý večer do kamenolomu znovu vrátit. Při tomto druhém pokusu měl být chycen Jaroslav Červenka¹⁶⁵, který ovšem u sebe neměl občanský průkaz, a proto mu byly sejmuty otisky prstů. Jméno uvedl falešné, podepsal se jako Josef Hrdlička.¹⁶⁶ Další otázky se týkaly převážně bratrů Červenkových. Drápalík je popsal jako protistátně zaměřené, přičemž veškeré plány nezákonných akcí měly být jejich nápad. Výpověď na závěr obsahuje odstavec, ve kterém Jiří Drápalík uvedl, že s ním bylo během výslechu slušně zacházeno. Tento dodatek však nezní příliš věrohodně, hlavně z toho důvodu, že jeho iniciátorem byl sám Drápalík.¹⁶⁷

Poslední dochovaný protokol, který byl sepsán před zatýkáním obviněných pochází z 11. listopadu 1955. Vyslýcháným byl tentokrát Vojtěch Hrdlička. Celá výpověď ze široka

¹⁶³ Pozn. Pravděpodobně až po výslechu Zdeny Novotné, neboť při výslechu Dany Vlachové již vyšetřující věděli o výletu na Vysokou.

¹⁶⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Danuše Vlachové a Zdeny Novotné z 12. února 1954.

¹⁶⁵ Pozn. V tomto ohledu se Jiří Drápalík rozchází s ostatními obžalovanými. Jaroslav Červenka i Vojtěch Hrdlička uvedli, že se mělo jednat o Přemysla Červenku.

¹⁶⁶ Pozn. Pravděpodobně z toho důvodu byl do celého procesu zatažen Vojtěch Hrdlička.

¹⁶⁷ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Jiřího Drápalíka z 26. října 1955.

popisuje situaci před vloupáním do kamenolomu v Heřmanicích, především se zaměřuje na Hrdličkův vztah k bratrům Červenkovým. Ve výpovědi jsou oba bratři popisováni jako synové bývalého kulaka, kteří se cítili být okradeni tehdejším režimem, a proto se rozhodli, že odejdou ilegálně do západního Německa. Před svým odchodem si měli naplánovat řadu protistátních akcí, které jsou již vyjmenovány v úvodu této kapitoly.¹⁶⁸ Hrdlička dále vylíčil, jak se on a Jiří Drápalík nikdy k Červenkovým přidat nechtěli, že pouze předstírali svůj zájem odejít s nimi za hranice. Bratři Červenkové si dokonce měli opatřit zbraně, které by jim útěk usnadnily.¹⁶⁹

Dnes se můžeme pouze dohadovat o tom, zdali se bratři Červenkové chtěli opravdu pokusit o přechod státních hranic. Od října 1948 bylo nepovolené překročení státních hranic považováno za trestný čin, za který hrozilo až pět let odnětí svobody.¹⁷⁰ V listopadu 1951 vydal ministr národní bezpečnosti Ladislav Kopřiva předpisy navazující na zákon o ochraně státních hranic č. 69/1951 Sb.¹⁷¹, které se týkaly především ustanovení zakázaného a hraničního pásma a přemísťování osob z těchto pásem. Ze zakázaného pásma byli vystěhováni všichni obyvatelé. Vpouštěny byly pouze prověřené osoby s doprovodem z řad pohraniční služby. Samotné pásmo se skládalo ze dvou částí, kdy vnitřní část byla tvořena drátěnými zátarasy. Cílem pohraniční služby bylo zabránit všem v nepovoleném přechodu hranic, i za cenu usmrcení dotyčného. V období mezi lety 1951 až 1965 jim v tomto úkolu pomáhaly miny a elektrický proud zapojený v drátěných zátarasech. Mezi lety 1948 až 1989 zemřelo při pokusu překročit hranice téměř tři sta osob, toto číslo zahrnuje i osoby, které se o přechod hranic nepokoušely.¹⁷²

Spis Vojtěcha Hrdličky pokračuje popisem dne 7. února 1954. Celé vyprávění se významně liší od výpovědí Vojtěcha Hrdličky z 8. února 1954 i od výpovědí Danuše Vlachové a Zdeny Novotné z 12. února 1954. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že se Jiří Drápalík měl Vojtěchu Hrdličkovi svěřit o událostech v kamenolomu v Heřmanicích ihned po svém příchodu do bytu dívek. V protokolech z února 1954 i pozdějších výpovědích Danuše Vlachové a Zdeny Novotné se však uvádí, že se Vojtěch Hrdlička měl o pokusu vyloupení

¹⁶⁸ Viz. první odstavec kapitola 5.

¹⁶⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955.

¹⁷⁰ Pozn. Na základě § 40 zákona na ochranu republiky č. 231/1948 Sb.

¹⁷¹ Zákon o ochraně státních hranic č. 69/1951 Sb. ze dne 31. 7. 1951. Dostupný z:

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=69&r=1951>.

¹⁷² MAŠKOVÁ, Tereza, MORBACHER, Ľubomír. *Železná opona v Československu* [online]. In: Ústav pro studium totalitních režimů. [vid. 9. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/hranice/studie.pdf>

kanceláře kamenolomu dozvědět až následující den.¹⁷³ Vojtěch Hrdlička dále zmínil, že zbraň vlastnil také Jiří Drápalík. Závěr výpovědi obsahuje pasáž, ve které Vojtěch Hrdlička popsal, jak ho tíží svědomí, a proto se rozhodl vypovídat nyní tímto způsobem. Jiřího Drápalíka a bratry Červenkoví chránil jen z toho důvodu, že nechtěl být mezi nimi považován za zbabělce.¹⁷⁴

7.2.2 Zatčení a vyšetřování

Tato podkapitola se věnuje zatčení a následnému vyšetřování Jiřího Drápalíka a spol. Z dochovaných dokumentů ve vyšetřovacích spisech můžeme vyčíst, že obvinění byli zatčeni hned několik dnů po zahájení vyšetřování. Valná většina výpovědí jak přímo hlavních aktérů, tak svědků vznikala až v době, kdy se Jiří Drápalík a ostatní nacházeli ve vazbě.

Pravděpodobně na základě výpovědí Jiřího Drápalíka z 26. října 1955 a Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955, které jsou popsány v předešlé podkapitole, bylo 18. listopadu 1955 vydáno usnesení o zahájení vyšetřování Jaroslava a Přemysla Červenkových, kterou sepsal poručík František Novák a schválil krajský prokurátor Jaroslav Nový. Jaroslav byl zatčen již 28. listopadu, jeho bratr Přemysl o tři dny později. Následovala osobní i domovní prohlídka, při které se u snoubenky Jaroslava Červenky, u které dočasně bydlel, našla pistole ráže 7, 65 mm značky ČZ. a šest nábojů. Tuto zbraň měl Jaroslav vlastnit bez povolení od ledna 1954 do prosince 1955.¹⁷⁵

V následujících dnech se rozeběhl maraton výsledků. Ve spise Jaroslava Červenky se nachází celkem deset protokolů o výsleších, které probíhaly od 28. listopadu 1955 do 17. ledna 1956. Vyšetřování Jaroslava Červenky bylo ukončeno 25. ledna 1956. První protokol o výsledku, který trval tři a půl hodiny, obsahuje pouze výčet činností, která měla mít skupina údajně v plánu vykonat. Na této výpovědi je zvláštní, že přesto že měl výslech trvat poměrně dlouhou dobu, obsahuje pouze jednu otázku a následnou odpověď na půl stránky. Podezřelé je taky to, že vyslýchaný vyjmenoval a popsal chystané protistátní akce téměř ve stejném pořadí jako ve svých výpovědích Jiří Drápalík a Vojtěch Hrdlička.¹⁷⁶

¹⁷³ Pozn. V tomto ohledu se rozchází i další výpovědi Danuše Vlachové a Zdeny Žemlové z 16. prosince 1955. Viz. podkapitola 5.2.2.

¹⁷⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955.

¹⁷⁵ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Domovní prohlídka Jaroslava Červenky ze dne 3. prosince 1955.

¹⁷⁶ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky ze dne 28. listopadu 1955.

Ačkoliv neexistují přímé důkazy o tom, jak výsledky týkající se této konkrétní kauzy probíhaly, v odborné literatuře jsou popsány některé praktiky Státní bezpečnosti. Vyšetřování většinou probíhalo podle předem vypracovaného plánu, který připravil hlavní vyšetřovatel. Pokud obviněný nesouhlasil s připraveným protokolem, byl vystaven psychickému a velice často také tvrdému fyzickému násilí. Následkem tvrdých praktik, jako bylo například neustálé buzení ze spánku, bití nebo vynucené stání během několika hodinového výsledku, se dotyčný často zhroutil naprostým vyčerpáním.¹⁷⁷

Další výpovědi už jsou více obsáhlé. Vylíčení celé akce ze 7. února 1954 se v podstatě shoduje jak s Jiřím Drápalíkem, tak s Vojtěchem Hrdličkou. Jediný rozdíl je v tom, že ve výpovědích Jaroslava Červenky je jako „vůdce“ skupiny označován Jiří Drápalík, a ne bratři Červenkovi. Jaroslav Červenka se též zmínil o tom, že měl být ohledně incidentu v kamenolomu již vyslýchán v dubnu 1954. Žádný záznam o tomto výsledku se však ve spisech nenachází.¹⁷⁸

V dalších protokolech je popsáno, jak probíhaly údajné schůzky skupiny před samotným vloupáním do kamenolomu. Hlavním cílem Jiřího Drápalíka mělo být odcizení zbraní ze skladiště lidových milic v textilní továrně Tiba. Drápalík měl dopředu vše připravené, dokonce měl mít i plánec celého objektu. Veškeré informace mu měla poskytovat jeho milenka, jistá Jiřina¹⁷⁹, která dříve pracovala v Tibě na vrátnici. Jiřina však měla mít údajně v plánu veškerou činnost skupiny nahlásit Státní bezpečnosti, což Jiří Drápalík včas odhalil a rozmluvil jí to.¹⁸⁰

Výpovědi v protokolech si na mnoha místech protirečí. Jaroslav Červenka i ostatní několikrát uvedli, že se po nezdařené akci v kamenolomu v Heřmanicích rozhodli, že od ostatních akcí upustí. V protokole z 13. prosince 1955 je ale napsáno, že se skupina chtěla v březnu 1954 pokusit o vyloupení poštovního úřadu v Řasnici, Hodkovicích, Mníšku či Chrastavě v okrese Frýdlant z důvodu získání peněz. Jiří Drápalík měl chtít peníze použít na zaopatření již zmiňované Jiřiny, protože s ní čekal dítě.¹⁸¹ Peníze by Jiří Drápalík dále použil

¹⁷⁷ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 184-185.

¹⁷⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky ze dne 29. listopadu 1955.

¹⁷⁹ Pozn. Podle výpovědi Jiřího Drápalíka z dne 19. prosince 1955 se mělo jednat o Annu Šálkovou z Pertoltic. Nic o tom, že měla v úmyslu skupinu nahlásit Státní bezpečnosti Drápalík neuvádí.

¹⁸⁰ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky z 30. listopadu 1955.

¹⁸¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky z 13. prosince 1955.

ke koupi motocyklu a vytvoření finanční rezervy. K vyloupení pošty však nakonec nedošlo, neboť dotyčná údajně potratila a Drápalík již peníze nepotřeboval.¹⁸²

Další výslech navazuje na domovní prohlídku, při které se měla nalézt střelná zbraň. Jaroslav Červenka byl dotazován, kde si danou zbraň sehnal, kolik za ní zaplatil a zda zbraně vlastnili i ostatní členové skupiny. Přestože na stejný dotaz odpověděl Jiří Drápalík 26. října 1955 negativně, Jaroslav Červenka uvedl, že zbraně vlastnili všichni až na Vojtěcha Hrdličku.¹⁸³

Proces s Přemyslem Červenkou probíhal podobným způsobem. Jak už bylo uvedeno, Přemysl byl zatčen 1. prosince 1955. I u něho proběhla osobní a domovní prohlídka, při které se našla automatická pistole ráže 7.65 mm značky Walter, několik ostrých nábojů a jeden dělostřelecký zaměřovač.¹⁸⁴ Zbraň si měl dotyčný zakoupit 15. února 1954 od svého švagra Františka Svobody.¹⁸⁵ Výsledky Přemysla Červenky se střídaly se dny, kdy byl vyslýchán jeho bratr.¹⁸⁶ V prvních třech výpovědích se Přemysl Červenka stejně jako jeho bratr Jaroslav velice podrobně věnuje popisu schůzek, na kterých se měly plánovat různé teroristické akce. Je jistě zajímavé podotknout, že oba vyslýchání dokázali velice podrobně popsat, jak akce měly probíhat, i když od společných setkání v té době uběhly již téměř dva roky.

Část protokolu ze dne 6. prosince 1955 obsahuje informace o údajném pokusu zničení traktoru ZT-25 patřícímu JZD Kunratice. Na tomto traktoru měl každý den pracovat Jaroslav Červenka. Z jakého důvodu se rozhodl stroj zničit se v protokolu nepíše. K poškození mu měl dopomoci jeho bratr Přemysl, který byl vyučeným automechanikem. Přemysl Červenka měl povolit regulační ventil oleje, následkem čehož by traktor časem přestal fungovat. Přemysl ve své výpovědi uvedl, že poškození stroje pouze předstíral, aby vyhověl svému bratrovi. Opakuje se nám zde pořád stejný motiv, kdy členové skupiny měli mít něco v plánu, ale nikdy k ničemu nedošlo nebo o tom neexistují žádné důkazy.¹⁸⁷

¹⁸² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jiřího Drápalíka ze dne 27. prosince 1955

¹⁸³ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jaroslava Červenky z 28. prosince 1955.

¹⁸⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Přemysla Červenky ze dne 2. prosince 1955.

¹⁸⁵ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Přemysla Červenky ze dne 27. prosince 1955.

¹⁸⁶ Pozn. Dělo se tak až na dvě výjimky 1. prosince 1955 a 9. ledna 1956, kdy byli v ten samý den vyslýcháni oba bratři.

¹⁸⁷ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Přemysla Červenky ze dne 6. prosince 1955.

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, Přemysl Červenka měl být chycen při druhém pokusu o vniknutí do kanceláře kamenolomu vedoucím lomem Karlem Kálenským. Ve spise se dokonce nachází i modrá obálka, na které jsou údajně zaznamenány otisky prstů Přemysla Červenky. Otisky jsou však špatně viditelné, a přestože se v osobním spise v té době již odsouzeného Přemysla Červenky nachází kompletní sada všech otisků jeho prstů, nelze s jistotou říct, že se shodují s otisky na obálce. Dále je výpovědi popsáno, jak se Přemysl Červenka v následujících dnech snažil narušit strukturu svých otisků prstů tím, že si je v mechanizačním středisku ve Frýdlantu opaloval. Chtěl tak zabránit svému odhalení v případě, že bude vyslýchán Státní bezpečností.¹⁸⁸

Jiří Drápalík byl zatčen navečer 13. prosince 1955 a následně dán do vyšetřovací vazby ve věznici č.1 v Liberci. Na základě výsledků bratrů Červenkových byl označen za iniciátora celé akce. Díky tomu byl podroben nejvíce výslechům. I u něho proběhla osobní a domovní prohlídka, při které se našla automatická pistole značky Sauer a větší množství ostrých nábojů. Při druhé domovní prohlídce, která proběhla o měsíc později se našlo sedmnáct lahviček s chemikáliemi,¹⁸⁹ letecká kukla a elektromotor značky Siemens.¹⁹⁰ Chemikálie měly sloužit k přípravě střelného prachu, který by Drápalík mohl využít ke své protistátní činnosti. Letecká kukla měla být odcizena při výkonu strážní služby na stojánce v srpnu 1955.¹⁹¹ Na rozdíl od své výpovědi z 26. října 1955 se Drápalík částečně přiznal, že většina plánovaných akcí měla být jeho nápadem. Pouze s odstraněním tunelu Harta měli přijít bratři Červenkové.¹⁹² Při schůzkách, které probíhaly u Drápalíka nebo u Červenkových v bytě, měl vyslýcháný ostatním pouštět v té době nezákonnou stanicí Rádio Svobodná Evropa.¹⁹³ Vyšetřování Jiřího Drápalíka bylo ukončeno 24. ledna 1956.¹⁹⁴

¹⁸⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Přemysla Červenky ze dne 7. prosince 1955.

¹⁸⁹ Pozn. O těchto chemikáliích vypovídali oba bratři Červenkové. Jiří Drápalík je měl údajně chtít použít k výrobě výbušniny.

¹⁹⁰ Pozn. Na tomto protokolu o domovní prohlídce není uveden datum, kdy proběhla.

¹⁹¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jiřího Drápalíka ze dne 29. prosince 1955.

¹⁹² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jiřího Drápalíka ze dne 19. prosince 1955.

¹⁹³ Pozn. Rádio Svobodná Evropa je rozhlasová instituce, která byla založena Kongresem Spojených států amerických v roce 1949. Zabývá se především šířením nezaujatých informací do zemí, které jsou sužovány diktátorským režimem. Více informací: TOMEK, Prokop. *Československá redakce Radio Free Europe: historie a vliv na československé dějiny*. Praha: Academia, 2015.

¹⁹⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Usnesení o skončení vyšetřování Jiřího Drápalíka ze dne 24. ledna 1956.

Jako poslední byl ze skupiny zatčen Vojtěch Hrdlička. Stalo se tak až 10. ledna 1956. Stejně jako ostatní i Hrdlička pozměnil svoji první výpověď, kterou uvedl 8. února 1954. I jeho další výpověď z 11. listopadu 1955 se v některých místech s následujícími protokoly rozchází. Zcela například vynechal, že se 7. února 1954 vydal na celé odpoledne mimo Kunratice s dalšími čtyřmi lidmi.¹⁹⁵ Následuje klasický výčet údajně plánovaných akcí, který se nachází ve vyšetřovacích spisech všech obviněných. Jediný dodatek navíc se týká zločinu, kterého se měl dopouštět pouze Vojtěch Hrdlička s Jaroslavem Červenkou a Jonelem Pencinem od února 1954 do září 1954. Tito tři mladíci se měli společně podílet na soustavném odcizení jaderných krmiv ze skladiště ČSSS Kunratice. O Jonelovi Pencinovi nevíme nic bližšího, pouze že se jednalo o bývalého zaměstnance ČSSS Kunratice. Skupina měla postupně odcizit více jak dvě tuny kukuřičného šrotu, ovesného šrotu a ovsa v znu. Tyto suroviny měli pak následně rozprodávat jednotlivým soukromým zemědělcům, mimo jiné i otci Jiřího Drápalíka, Janu Drápalíkovi. Všichni rolníci měli vědět, že se jedná o kradené zboží.¹⁹⁶ Dále pak trojice Hrdlička-Pencin-Drápalík měla odcizit dvanáct až patnáct pytlů hnojiv, též ze státního statku Kunratice.¹⁹⁷ Podporučík Vaněk skončil vyšetřování Vojtěcha Hrdličky ke dni 27. ledna 1956.¹⁹⁸

Dříve než se dostaneme k samotnému hlavnímu líčení a vynesení rozsudku, je nutné zmínit některé další výpovědi. Ty se týkaly především osob, které byly s obviněnými v blízkém kontaktu. Výsledky probíhaly převážně v prosinci 1955 a lednu 1956.

Jedná se opět o svědectví Dany Vlachové a Zdeny Novotné (v té době již Žemlové), v tomto případě se však velmi liší od původní verze. Obě dívky 16. prosince 1955 popsaly, jak za nimi Jiří Drápalík 7. února 1954 přišel do jejich bytu, kde se zdržel asi třicet minut a přítomným vysvětlil, že se zrovna vrátil z kamenolomu v Heřmanicích a kdyby se jich na něho ptala Státní bezpečnost, tak trávil celý večer s nimi. Obě dívky se pak měly následující den dozvědět od Vojtěcha Hrdličky, že se Jiří Drápalík společně s bratry Červenkovými předešlou noc vloupal do kamenolomu v Heřmanicích, aby odcizil výbušniny. Tuto informaci měl mít od samotného Jiřího Drápalíka, který se ještě v tu noc měl údajně zastavit u Vojtěcha Hrdličky doma a vše mu pověděl.

¹⁹⁵ Pozn. Podrobný popis výletu je zmíněn až v další výpovědi z 12. ledna 1956.

¹⁹⁶ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Vojtěch Hrdličky z 11. ledna 1956.

¹⁹⁷ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Vojtěcha Hrdličky ze dne 20. ledna 1956.

¹⁹⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o ukončení vyšetřování Vojtěcha Hrdličky ze dne 27. ledna 1956.

Na výpovědích obou dívek je zajímavé, že se velmi shodují stylem, jakým jsou napsány. Například při otázce, s kým se stýkaly v Kunraticích, obě odpověděly, že se vídaly s Františkem Votavou (v té době partner Novotné), Vojtěchem Hrdličkou (v té době partner Vlachové) a Jiřím Drápalíkem. Na této odpovědi je podezřelé, že i když se dá předpokládat, že díky tomu, že bylo jméno Jiřího Drápalíka zmíněno ve společnosti partnerů a spolubydlicí, bude Drápalík zákonitě patřit mezi nejbližší přátele, ani jedna z vyslychaných však netušila, kde pracuje a jaké povolání vykonává.

Zdena Žemlová (Novotná) také uvedla, že 12. února 1954 byli též Státní bezpečností vyslycháni Jiří Drápalík i Vojtěch Hrdlička. Obě vyslychané popsaly, jak při jejich odpolední cestě do Frýdlantu, na které je doprovázel Vojtěch Hrdlička, u nich zastavilo auto Státní bezpečnosti. Ve vozidle již měl sedět Jiří Drápalík. Příslušníci Státní bezpečnosti měli k němu připojit Vojtěcha Hrdličku a odvézt je na výslech. O pár hodin později Státní bezpečnost zadržela i Zdenu Žemlovou a Danuši Vlachovou. Ve vyšetřovacím spise se s datem 12. února 1954 dochovaly pouze výpovědi dvou výše zmíněných dívek.

Další otázkou je role Františka Votavy v celém případě. Ačkoliv měl být jmenovaný přítomen u večerní návštěvy Jiřího Drápalíka v bytě Vlachové a Žemlové 7. února 1954 a dokonce měl o celém trestném činu vědět, nikde není dochovaná jeho výpověď či zmínka o tom, že vůbec vznikla.¹⁹⁹ Na tomto místě je důležité zmínit životní osud Františka Votavy a jeho rodiny. Stejně jako bratři Červenkové i on se stal obětí Akce „Kulak“, když v roce 1953 byla celá rodina vystěhována z jejich rodné obce Ohrazenice do Kunratic. Jeho otec František Votava dokonce strávil necelé dva roky ve vězení. František Votava mladší zemřel v březnu roku 1957 následkem těžkého zranění, které způsobila srážka s vlakem během oprav rozvodů.²⁰⁰

Během vyšetřování byl v prosinci 1955 podroben výslechu Jindřich Bartoš, který se seznámil s Jiřím Drápalíkem během základní vojenské služby. Bartoš uvedl, že se kromě pracoviště s Drápalíkem nestýkal. I přesto se mu měl Drápalík údajně svěřit s vloupáním do kamenolomu. Bartošova výpověď se však velmi liší od „oficiální“ verze. Odchytky se týkají především toho, že měl být u vloupání přítomen Maďar či Bulhar neznámého jména a že se skupině zápalníky podařilo odcizit.

¹⁹⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokoly o výpovědích Danuše Vlachové a Zdeny Žemlové z 16. prosince 1955.

²⁰⁰ VOTAVA, Milan. *Politická perzekuce v 50. letech 20. století v Československu – případ kulaka Františka Votavy*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2018, s. 41-42.

Zajímavá je výpověď z 6. ledna 1956. Jedná se o výslech Jana Drápalíka, otce obviněného Jiřího Drápalíka. Tento protokol potvrzuje informaci, že se Jan Drápalík živil jako soukromý zemědělec. Můžeme se pouze dohadovat, zda právě tento fakt měl za následek, že byl celý proces postaven na Jiřím Drápalíkovi, který byl označen za iniciátora a plánovače všech akcí. Jeho otec byl vyslýchán pouze ve věci nelegálního uchovávání zbraní syna. Informace o výkupu odcizených krmiv od Vojtěcha Hrdličky se v protokolu nenacházejí.²⁰¹

V lednu 1956 byl vyslýchán František Svoboda, švagr Jaroslava a Přemysla Červenkových. Ten se měl do celého případu zapojit tím, že Přemyslu Červenkovi prodal zbraň, kvůli tomu že se po vojenské službě nacházel ve finanční tísní. Zároveň měl celou dobu vědět o vloupání Drápalíka a bratrů Červenkových do kamenolomu v Heřmanicích.²⁰² Výslechu neunikl ani například Karel Kálenský, vedoucí kamenolomu, a Václav Šubrt, noční hlídač, který měl skupinku při jejich počínání přistihnout. Podle jeho výpovědi to měl být právě on, kdo celou akci nahlásil Státní bezpečnosti. Obě dvě výpovědi se shodují s výše popsanými událostmi a neobsahují nic nového.²⁰³

7.3 Hlavní líčení a rozsudek

Všichni čtyři mladíci byli obviněni z trestného činu spolčení k sabotáži podle § 84, odst. 2, 1, písm. a), b) trestního zákona (zákon číslo 86/1950 Sb.). Vojtěch Hrdlička byl navíc obviněn z trestného činu rozkrádání národního majetku dle § 245, odst. 1, písm. a), odst. 3, písm. a) trestního zákona (trestní zákon číslo 86/1950 Sb.).

Hlavní líčení se konalo 23. února 1956 od 15 hodin. Předsedkyní senátu byla Anastázie Kleandrová, soudci z lidu Karel Kmínek a František Žák. Funkci zapisovatelky zastávala Helena Januláková. Dále se soudu zúčastnili: Antonín Kosík jako prokurátor a obhájci ex offo Rostislav Zástěra, Karel Votruba a Miroslav Bukáček.²⁰⁴

Po zahájení líčení prokurátor přednesl žalobu a následně předsedkyně senátu vyzvala obviněné, aby se vyjádřili k žalobě. Jako první vystoupil Jiří Drápalík, který se označil za

²⁰¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jana Drápalíka z 6. ledna 1956.

²⁰² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Františka Svobody z 5. ledna 1956.

²⁰³ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Karla Kálenského a Václava Šubrtu z 12. ledna 1956.

²⁰⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z protokolu hlavního líčení Krajského soudu v Liberci ze 23. února 1956.

neúmyslného vůdce skupiny. Z jeho výpovědi je patrné, že se nesnažil soud přesvědčit o své nevině, kterou hned v úvodu přiznal.²⁰⁵ Zároveň se ale pokusil o přihlídnutí ke svému nízkému věku a argumentaci, že společně s ostatními žádný trestní čin v plánu neměl, jen o něm hovořil. Podobně vypověděli i ostatní obvinění.²⁰⁶

Jiří Drápalík byl odsouzen pro trestný čin spolčení k sabotáži k odnětí svobody na osm let. Jaroslav Červenka byl za stejný trestný čin odsouzen k odnětí svobody na pět let a jeho bratr Přemysl na dobu tři a půl roku. Vojtěchu Hrdličkovi byl navíc udělen trest za rozkrádání národního majetku, což mu vyneslo druhý nejvyšší trest. Jednalo se o odnětí svobody na šest let. Dále byla u všech obviněných vyslovena ztráta občanských práv v rozmezí tří až sedmi let a povinnost uhradit náklady trestního řízení.²⁰⁷ Občanská práva náležela všem občanům daného státu, patřilo mezi ně například volební právo.²⁰⁸

7.4 Vězení: léta 1956-1960

Následující podkapitola se věnuje období, které čtveřice odsouzených strávila ve vězení. Přestože si bratři Červenkovi, Jiří Drápalík i Vojtěch Hrdlička odpracovávali svůj trest v táborech na Jáchymovsku, jejich cesty se po příjezdu rozdělily. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat každému z odsouzených zvlášť.

Pracovní tábory na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku patřily mezi nejznámější svého druhu v Československu. Pracovní oddíl vězňů vznikl na základě dohody mezi ministerstvem spravedlnosti a ředitelstvím Jáchymovských dolů, n. p. 1. března 1949. Vězeňský útvar spadal pod trestní útvar v Plzni. Dne 15. června 1949 vznikla samostatná stanice Sbor vězeňské stráže (SVS) Ostrov, která podléhala přímo velitelství SVS v Praze. Na pozici velitelů se vystříдалo hned několik jmen. Do poloviny roku 1951 tuto funkci zastával František Záhrobský. Poté co se tábory dostaly pod správu ministerstva národní bezpečnosti, nastoupil do čela Vězeňského ústavu Ostrov Jaroslav Kolář. Pro tuto práci je zásadní především jméno Václava Ryšavého, který funkci vykonával od roku 1954 do října 1959. V tomto vězeňském zařízení se nacházelo celkem 18 táborů. Jména se táborům udělovala buď

²⁰⁵ Pozn. Podle výpovědi z přezkumného řízení z roku 1972 se však dozvídáme, že obvinění byli údajně během vyšetřování pod psychickým i fyzickým nátlakem, proto se jejich výpovědi a přiznání nedá považovat za zcela pravdivé.

²⁰⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z protokolu hlavního líčení Krajského soudu v Liberci ze 23. února 1956.

²⁰⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

²⁰⁸ ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. V Praze: C.H. Beck, 2008, XIV, s. 45.

podle názvu šachet, u kterých se nacházely, nebo po přilehlých obcích. Kromě oficiálního názvu měl každý tábor také své krycí označení.²⁰⁹

Jak je již zmíněno výše, správa vězeňského zařízení Ostrov nejprve spadala pod ministerstvo spravedlnosti. To ovšem nedokázalo zabezpečit výkon trestu tak, aby nedocházelo k útěkům vězňů. Proto bylo zařízení k 1. červnu 1951 předáno pod správu ministerstva národní bezpečnosti. Řada vězňů se ve svých výpovědích shoduje, že změna sebou přinesla daleko přísnější podmínky. Kromě toho že tábory nesplňovaly základní hygienické standarty, vězni pracovali v nebezpečných místech, kde se dostávali do kontaktu s radioaktivním zářením. V těchto místech pracovali bez jakýchkoliv ochranných pomůcek.²¹⁰ Šikana ze strany dozorců mohla mít různou podobu. Jednou z nich byly například dlouhotrvající nástupy, které se konaly dvakrát denně. Nástupy trvaly většinou velice dlouho kvůli vysokému počtu vězňů, ale také z toho důvodu, že strážníci neuměli dobře počítat. Tyto nástupy byly obzvláště ve špatném počasí pro vězně velmi vyčerpávající.²¹¹

Na denním pořádku byla šikana a ponižování. Každý tábor fungoval jako samostatná jednotka, proto záleželo na jednotlivém veliteli, jaké podmínky v něm nastolil. V táborech jako například Eliáš I nebo Bytíz byly relativně snesitelné podmínky, naopak Rovnost, Nikolaj či Barbora jsou vězni popisovány jako tábory likvidační. Do těchto táborů se dostávali tzv. státně bezpečnostní vězni, kteří byli většinou odsouzeni nad deset let a u kterých chtěla mít správa ministerstva národní bezpečnosti jistotu, že svými názory nebudou ovlivňovat ostatní vězně.²¹²

Těžká práce s radioaktivním uranem měla za následky řadu zdravotních komplikací. Vězni byli nebezpečí vystaveni především díky minimální až nulové ochraně. Co se týče stravy, ta zdaleka nepokrývala vysoký výdej, který vznikal následkem těžké práce v dolech. Vězni museli plnit nastavené normy nad sto procent, jinak jim byl přiděl jídla snížen. Za odvedenou práci měli odsouzení dostávat také malý finanční obnos, se kterým ovšem správa táborů zacházela velmi svévolně, především pokud se jednalo o příplatky a prémie. Částka byla nastavená tak, aby ji vězeň utratil ještě v táboře.²¹³

²⁰⁹ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 67-68.

²¹⁰ Tamtéž, s. 68-77.

²¹¹ ROKOSKÝ, Jaroslav. *Političtí vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018, s. 231.

²¹² PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 68-77.

²¹³ Tamtéž.

Pro tuto práci je pravděpodobně nejdůležitější trestanecký pracovní tábor Rovnost s krycím názvem „P“, který patřil mezi středně velké až velké tábory. Zásadním problémem pro tento tábor bylo, že se již od začátku potýkal s nedostatkem místa. K 1. březnu 1953 v něm bylo zapsáno 1 354 vězňů. Neexistovaly zde místnosti pro uskladnění potravin nebo umývárny. Chyběly také sušárny, proto se oblečení po vyfáření muselo sušit na ubikacích. Kvůli tomu to a dalším problémům musel být tábor Rovnost přemístěn. K přemístění přispěl také fakt, že se tábor nacházel na bohatém nalezišti uranové rudy.²¹⁴

7.4.1 Jaroslav Červenka

První z bratrů, Jaroslav, strávil většinu svých vězeňských let v trestaneckém táboře Rovnost pod číslem 43855. Do vězeňského ústavu Ostrov u Karlových Varů byl z Liberce přemístěn 18. dubna 1956. V liberecké věznici č.1 pobýval od 28. listopadu 1955 až do 10. dubna 1956. Podle vypracovaného hodnocení se zde choval slušně a plnil všechny příkazy bez odmlouvání.²¹⁵

Situace v nápravném pracovním táboře (NPT) Rovnost se od té v liberecké věznici velice lišila. Podle množství kázeňských trestů, které se dochovaly v osobním spisu odsouzeného, se dá usoudit, že výkon trestu neprobíhal bez komplikací. Jaroslav se zřejmě nechtěl smířit s uděleným trestem a pouze poslušně plnit nastavené normy. V celkem patnácti kázeňských trestech, které mu byly udělovány průběžně mezi srpnem 1956 a listopadem 1958, se můžeme dočíst o přestupcích jako například: kouření na nástupu, neuposlechnutí rozkazu, nedodržování fronty na oběd apod. Příčinou kázeňských trestů byla i údajná častá drzost. Dnes můžeme jen hádat, jestli se skutečně jednalo o neukázněné chování nebo šikanu ze strany dozorců.²¹⁶ Často se stávalo, že byl vězeň dán do korekce bezdůvodně. Ve většině vězeňských zařízení byla korekce dřevěná či zděná budova, v níž se nacházely jednotlivé stěny. Vězni si zde odpykávali své tresty v krutých podmínkách, kdy často trpěli zimou a hladem. Zpočátku padesátých let korekce v jednotlivých táborech často chyběly, protože je stavěli samotní vězni po skončení pracovní doby.²¹⁷

Zlom nastal v září 1958, kdy se můžeme dočíst o přemístění Jaroslava Červenky do jiného tábora. V osobním spisu se nachází čtyři záznamy o kázeňských trestech, které se liší

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ NA Praha, Osobní spis Jaroslava Červenky.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ ROKOSKÝ, Jaroslav. *Politici vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: Jáchymov: jeviště bouřlivého století. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018, s. 228-229.

od ostatních. Jaroslav Červenka se měl údajně 17. září dopustit zameškání nástupu v táboře „C“ (Vykmanov I), za což dostal trest pět dní korekce bez vyvádění. 5. října 1958 měl být potrestán snížením kapesného o 50 %, protože kouřil při nástupu. Trest byl však vyřízen až 17. října, pravděpodobně z toho důvodu, že mezitím byl vězni udělen 7. října trest deset dní korekce za stejný přestupek, ovšem v táboře „A“ (Nikolaj). Je zajímavé, že Jaroslav Červenka vystřídal během dvou dnů dva odlišné tábory. Poslední kázeňský trest byl udělen 24. listopadu 1958 opět v táboře „C“, kdy je jako způsob potrestání uveden pohovor.²¹⁸ Od této chvíle můžeme pozorovat výraznou změnu v chování odsouzeného. Nastavené normy plnil až na 127 %, za což byl odměněn 27. ledna 1959 smazáním trestu z 5. října, který je v záznamech uváděn jako poslední. Nikde jinde se již neuvádí zmínka o přestupku ze 7. října ani o přemístění Jaroslava Červenky z tábora „C“ do tábora „A“.²¹⁹

Během pobytu ve vězení bylo o odsouzeném sepsáno několik hodnocení. První posudek, který si vyžádal Krajský soud v Liberci, byl sepsán 3. října 1956. Měl sloužit jako zpráva o tom, jestli má odsouzený nárok na žádost o milost. Další hodnocení si opět vyžádal liberecký soud v září 1959. Obě hodnocení byla velmi negativní vůči chování a pracovní morálce vězně. Autoři nezapomněli vypsát řadu kázeňských trestů a nechyběla ani závěrečná formulace, že výkon trestu na odsouzeného zatím nepůsobí výchovně a musí být tedy prodloužen. Kladného hodnocení se dočkal až v únoru 1960. Lze odvodit, že tento posudek velmi napomohl jeho předčasnému propuštění. Jaroslav Červenka se dostal na svobodu 16. února 1960 na zkušební dobu, která byla stanovena na čtyři roky.²²⁰

7.4.2 Přemysl Červenka

Přemysl Červenka (vězeňské číslo 43955) zpočátku pobýval stejně jako jeho bratr Jaroslav a ostatní aktéři tohoto případu několik měsíců ve věznicí v Liberci, konkrétně v období od 30. listopadu 1955 do 10. dubna 1956. Do vězeňského zařízení Ostrov byl přijat ve stejný den jako jeho bratr Jaroslav čili 28. dubna 1956. Na rozdíl od něho byl však přidělen do jiného zařízení.²²¹ Podle dochovaných záznamů v jeho osobním spise můžeme usoudit, že se zpočátku nacházel v NPT Rovnost, kde pracoval jako dřevič v hlubině. Přibližně na jaře roku 1957 byl přemístěn do pracovního tábora pod krycím názvem „B“ (Mariánská). Stejně

²¹⁸ Pozn. Pravděpodobně s náčelníkem tábora.

²¹⁹ NA Praha, Osobní spis Jaroslava Červenky.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Pozn. Jedná se o snahu nekoncentrovat vězně ze stejného procesu pohromadě. To samé platí v případě Vojtěcha Hrdličky a Jiřího Drápalíka.

jako Jaroslav Červenka i on byl několikrát trestán, především za nedodržování dopisních pravidel, neukázněné chování a neuposlechnutí rozkazu.

V osobním spise se na rozdíl od ostatních nacházel i záznam o návštěvách, ze kterého můžeme vypořádat, že Přemysla Červenku nejvíce navštěvoval jeho švagr František Svoboda a sestra Věra, o něco méně rodiče. Pro rodiče, kteří v té době byli již v pokročilém věku, musely být návštěvy finančně i časově náročné. Pravděpodobně z toho důvodu navštěvovala Přemysla hlavně jeho sestra a její manžel. V době před zatčením byl zasnouben s Věrou Kruberovou z Kunratic u Frýdlantu v Čechách. Jméno této dívky se v seznamu návštěv nevyskytuje, takže je pravděpodobné, že vztah příkoří způsobená výslechy, domovními prohlídkami a samotným odsouzením Přemysla Červenky nevydržel. Přestože jeho chování nebylo tak problematické jako bratra Jaroslava, musel si odpykat celý trest. To mohlo být dáno skutečností, že byl odsouzen „pouze“ k odnětí svobody na tři a půl roku. Na svobodu byl propuštěn 1. června 1959.²²²

7.4.3 Jiří Drápalík

Jiří Drápalík (vězeňské číslo 44155), který byl označen za zakladatele údajné ilegální skupiny, byl odsouzen k nejdélšímu trestu z celé skupiny. Jednalo se o osm let odnětí svobody, které se navíc navýšily dodatkovým trestem odnětí svobody na tři měsíce, které mu stejně jako Jaroslavu Červenkovi udělil Lidový soud ve Frýdlantu. Podle soudu ve Frýdlantu v Čechách se Jiří Drápalík a Jaroslav Červenka měli stejně jako Vojtěch Hrdlička dopouštět trestného činu rozkrádání státního majetku, ale na rozdíl od Hrdličky za to nebyli Krajským soudem v Liberci odsouzeni. Z toho důvodu byli Lidovým soudem ve Frýdlantu v Čechách odsouzeni dodatečně. Soud proběhl bez přítomnosti obviněných 28. února 1957.²²³

Z osobního spisu Jiřího Drápalíka víme, že byl 30. června 1956 přemístěn do Příbrami do pracovního tábora Bytíz. Přestože se i on dopustil několika kázeňských přestupků, vynikal velmi dobrou pracovní morálkou, za kterou si vysloužil kladné hodnocení od náčelníka tábora, které bylo sepsáno 3. listopadu 1959. Jiří Drápalík mohl být pravděpodobně propuštěn na svobodu dříve, ale kvůli negativnímu hodnocení z 10. března 1960, byl propuštěn až 5. srpna 1960. Důvod, proč se od sebe hodnocení tolik lišila, mohl být takový, že zatímco na prvním posudku pracoval pouze náčelník, druhý vypracovala několika členná komise.

²²² NA Praha, Osobní spis Přemysla Červenky.

²²³ NA Praha, Osobní spis Jiřího Drápalíka.

Z dochovaných záznamů je zřejmé, že se Jiří Drápalík několikrát během výkonu trestu zranil. K první z nich přišel 3. ledna 1958. Jiří Drápalík se snažil vyčistit lampu v hlubině, která náhle vybuchla a popálila ho na levé ruce. Druhý úraz se stal 11. prosince 1959, kdy podle zápisu odsouzený utrpěl zranění hlavy, když uklouzl na příjezdové plotně. Zatímco první příhoda zní celkem věrohodně, u druhého úrazu můžeme spekulovat, zda Drápalík skutečně uklouzl nebo byl do hlavy udeřen jinou osobou. Tomu to podezření nahrává i fakt, že ani u jednoho z úrazů nebyli údajně žádní svědci.²²⁴ K určité míře fyzického násilí docházelo velmi pravděpodobně ve všech nápravných táborech. Pokud došlo k napadení vězně ze strany příslušníka vězeňské stráže, bylo téměř nemožné domoci si spravedlnosti na místě, o to těžší prokázat přestupek později.²²⁵

7.4.4 Vojtěch Hrdlička

Osobní spis Vojtěcha Hrdličky se zachoval jako nejméně rozsáhlý. Můžeme se z něho například dočíst, že díky svému dělnickému původu a původnímu povolání, které bylo horník, se mu dostávalo mírnějšího zacházení, než tomu bylo u bratrů Červenkových. Hrdlička byl mimo jiné členem Československého svazu mládeže a Revolučního odborového hnutí. Od 1. července 1957 pracoval v NPT Vojna jako tesař. V hodnocení 19. srpna 1959 byl velmi kladně ohodnocen, hlavně po pracovní stránce, kdy v průměru plnil normy nad 150 %. Díky tomu mu byly odpuštěny dřívější kázeňské tresty. V tomto hodnocení náčelník tábora také navrhl podmíněné propuštění pro odsouzeného, které bylo potvrzeno Krajským soudem v Praze 25. listopadu 1959.

Ani pro Vojtěcha Hrdličku však pobyt ve vězení nebyl snadný. Kvůli své slabé tělesné konstrukci měl pravděpodobně sklony k rychlejšímu fyzickému vypětí. Potvrzují to například hned čtyři záznamy o úrazu, které se nachází v jeho spise. Tyto úrazy se staly vždy kolem konce směny nebo v pozdních hodinách. Jednalo se například o zakopnutí nebo zvedání těžkého vozíku, který se odsouzenému zvrátil na ruku.²²⁶ Oba synové Vojtěcha Hrdličky potvrdili, že jejich otec byl ve vězení skutečně zraněn. Jeden z úrazů byl natolik vážný, že jen díky včasnému zákroku lékařky mu nemusela být amputována dolní končetina.²²⁷

²²⁴ NA Praha, Osobní spis Jiřího Drápalíka.

²²⁵ ROKOSKÝ, Jaroslav. *Politici vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018, s. 227-228.

²²⁶ NA Praha, Osobní spis Vojtěcha Hrdličky.

²²⁷ Rozhovor s Petrem a Pavlem Hrdličkovými, syny Vojtěch Hrdličky, 16. prosince 2019.

7.5 Život na svobodě

Odsouzení čelili perzekuci i po propuštění na svobodu. Pokud by se dopustili dalšího trestného činu v době, kdy se stále nacházeli v podmínce, připočetl by se jim starý trest k trestu novému. Při odchodu z vězení museli vězni podepsat prohlášení, že nikdy nebudou hovořit o

tom, jak probíhal výkon trestu. To výrazně ztížilo možnost vyrovnání se s traumatem, který si odsouzení z věznic přinesli.²²⁸

Dnes víme, že se osudy všech čtyř odsouzených rozdělily již po vynesení rozsudku. V kontaktu zůstali pravděpodobně pouze bratři Červenkové. Zásadní informace o životě Vojtěcha Hrdličky mi poskytli jeho synové Petr a Pavel Hrdličkovi. Vojtěch Hrdlička měl být ihned po propuštění na svobodu odvelen na vojnu. Během své vojenské služby se seznámil se svojí budoucí manželkou Gitou. Pár se vzal přibližně v roce 1961. Společně měli tři syny, se kterými bydleli nejprve v Dětrichově a následně ve Frýdlantu v Čechách. Vojtěch Hrdlička po vojně pracoval v kamenolomu v Heřmanicích, následně v kamenolomu v obci Větrov. Později získal zaměstnání v Československé státní automobilové dopravě, kde se živil jako řidič nákladní vozu. Toto zaměstnání vykonával až téměř do své smrti. Po zbytek života měl silný odpor ke komunistické straně. Jeho druhorozený syn Pavel uvedl, že pravidelně odmítal chodit k volbám. Jednou z nejhorších životních ran pro něho bylo, když jeho nejstarší syn Vojtěch podlehl vidině lepšího života a stal se v 80. letech členem Komunistické strany Československa.²²⁹

To že byli bývalí vězni i po propuštění pod kontrolou, potvrzuje případ Jiřího Drápalíka. Ten byl v červenci 1961 stále sledován, o čemž svědčí materiály Pohraničního oddělení Veřejné bezpečnosti, které vypracovalo na Drápalíka posudek týkající se ne jenom jeho zaměstnání, ale i soukromého života.²³⁰ Ohledně Jiřího Drápalíka byl požádán soudce z lidu Jan Kopecký, který bydlel v té době na stejném místě, aby si vzal na starost jeho převýchovu a podával o jeho chování každé tři měsíce zprávu.²³¹

Složka s materiály k tomuto procesu z Archivu bezpečnostních složek v Praze obsahuje zajímavé materiály o životě Přemysla Červenky. Jedná se o dokumenty věnující se

²²⁸ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 278-279.

²²⁹ Rozhovor s Pavlem a Petrem Hrdličkovými, syny Vojtěcha Hrdličky, 16. prosince 2019.

²³⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – šetření osoby Jiřího Drápalíka z 9. července 1961.

²³¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – zpráva Janu Kopeckému z 2. března 1961.

jeho pracovní cestě do Čínské lidové republiky, kterou podnikl v lednu 1988 a z které se vrátil na konci června 1988. Přemysl Červenka vycestoval jako mechanik státního podniku Liberecké automobilové závody (LIAZ), který se nacházela v Jablonci nad Nisou.²³² LIAZ v té době dodával do Číny nákladní vozidla. Na základě této pracovní cesty byl Přemysl Červenka podroben 20. března 1989 výslechu u O-StB Jablonec nad Nisou. U výslechu uvedl, že byl při svém pobytu v Číně ubytován v hotelu v Pekingu, odkud každý den dojížděl do servisního střediska, kde prováděl pozáruční opravy vozidel LIAZ. Během svého pobytu nebyl nikým kontaktován či vyslýchán na policii. Ve středisku si však všiml, že je po celou dobu hlídán jedním z čínských techniků. Tento muž ho doprovázel i během zajíždění opraveného vozu a delších cest mimo Peking. Samotný Přemysl Červenka uvádí, že se pravděpodobně jednalo o příslušníka policie. I na hotelu byli zaměstnanci pod kontrolou. To bylo potvrzeno faktem, že si Přemysl Červenka krátce po svém příjezdu do Číny všiml, že mu někdo tajně prohlédl v jeho nepřítomnosti osobní věci, především osobní doklady.²³³ Více informací k tomuto případu se již ve spisu nenachází. Dá se předpokládat, že se jednalo pouze o kontrolní výslech, díky kterému si příslušníci StB ověřovali, jak se chová čínská policie vůči československým zaměstnancům v ČLR.

V listopadu 2019 se mi podařilo kontaktovat paní Ingeborg Červenkovou, manželku Přemysla Červenky, která momentálně žije v Jablonci nad Nisou. Paní Červenková se bohužel nebyla ochotna sejít osobně, věnovala mi pouze krátký telefonát, ve kterém vysvětlila, že vzhledem k tomu, že je její manžel i švagr Jaroslav Červenka po smrti, nechce se ke kauze vyjadřovat a sama ji osobně považuje za uzavřenou. Z telefonátu bylo poznat, že je pro ni celá záležitost stále velmi citlivá a vyvolává v ní negativní emoce.²³⁴ Tato reakce je zcela pochopitelná. Bývalí političtí vězni a jejich rodiny se dostali po propuštění na okraj společnosti. „Cejch politického vězně“ jim byl připomínám v různých situacích, jako například při žádosti o byt, při pracovním pohovoru či při jednání na úřadech. Zároveň se museli často vyrovnávat s těžkými psychickými i fyzickými následky.²³⁵

²³² Pozn. Liberecké automobilové závody byla firma, která fungovala mezi lety 1951-2002 v Jablonci nad Nisou. Tato firma se soustředila převážně na výrobu nákladních vozů. Kromě tradičních odběratelů ve střední a východní Evropě vyvážela své vozy i do východní Asie, Latinské Ameriky a některých arabských států. In: *Wikipedia.org* [online].[vid. 10. 9. 2019]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/LIAZ>

²³³ Archiv bezpečnostních složek Praha, Přírůstek fondu správa StB Ústí nad Labem z roku 1994, karton č. 98E.

²³⁴ Telefonický rozhovor s Ingeborg ČERVENKOVOU, manželkou Přemysla Červenky. Jablonec nad Nisou 23. listopadu 2019.

²³⁵ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 281.

Podobná situace nastala při kontaktování manželky Jiřího Drápalíka paní Vlasty Drápalíkové. Paní Drápalíková projevila o celou kauzu větší zájem než paní Červenková, přesto se nakonec rozhodla, že se už nadále ke kauze nechce vracet. Své rozhodnutí odůvodnila tím, že téma politických procesů 50. let 20. století jí přijde již dostatečně zpracované a případ jejího manžela se ničím neliší od ostatních.²³⁶ V našem jediném telefonickém rozhovoru pouze poznamenala, že těžké podmínky v pracovních táborech se podepsaly na zdraví pana Drápalíka, který předčasně zemřel na rakovinu plic.²³⁷

7.6 Odvolání, přezkumné a rehabilitační řízení: 1956-1992

7.6.1 Žádost o milost 1956-1961

František Červenka, otec bratrů Červenkových, několikrát podal žádost o milost pro své syny. První byla podána 5. září 1956 a Františka Červenku v této věci zastupoval Rostislav Zástěra, vedoucí Advokátní poradny v Liberci. Tento advokát již zastupoval bratry Červenkovi během hlavního líčení v únoru 1956. Otec odsouzených se snažil soud přesvědčit o nevině svých synů, kdy za hlavního pachatele označil Jiřího Drápalíka, který měl údajně oba syny opíjet a v tomto stavu je nutit se zapojit do trestného činu. Žádost o milost byla projednána na neveřejném zasedání 12. října 1956, kterému opět předsedala Anastazie Kleandrová, jako soudci z lidu byli přítomni Josef Chmelař a František Žala, zapisovatelkou byla Marie Spěšná. Během zasedání byla přečtena žádost o milost pro oba odsouzené.²³⁸

Dále pak byla zmíněna vypracovaná zpráva od Místního národního výboru v Kunraticích u Frýdlantu v Čechách. Tento posudek shrnul pracovní morálku jak bratrů Červenkových, tak jejich otce Františka. Všechny byly hodnoceny kladně. Na závěr zpráva obsahuje sdělení, že Místní národní výbor v Kunraticích doporučuje kladné vyřízení jejich žádosti o milost, protože věří, že všechno, co bratři Červenkové provedli, bylo kvůli jejich nízkému věku.²³⁹

Následuje zpráva od Krajské správy Ministerstva vnitra Liberec, kterou vypracoval major Jaroslav Nedorost. Ten naopak hodnotil kladně pouze chování a pracovní nasazení

²³⁶ Elektronická korespondence s Vlastou Drápalíkovou, manželkou Jiřího Drápalíka, ze dne 5. prosince 2019.

²³⁷ Rozhovor s Vlastou Drápalíkovou, manželkou Jiřího Drápalíka, ze dne 4. prosince 2019.

²³⁸ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – záznam o neveřejném zasedání ze dne 12. října 1956.

²³⁹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – posudek Místního národního výboru v Kunraticích u Frýdlantu v Čechách ze dne 28. září 1956.

Přemysla. Ani u jednoho z bratrů nedoporučil udělení milosti.²⁴⁰ Jako poslední byla přečtena zpráva Vězeňského ústavu v Ostrově u Karlových Varů. Autor v ní popsal chování a práci obou bratrů, kterou hodnotil jako průměrnou, protože oba plnili své úkoly „pouze“ na 100 procent. Zmínil i fakt, že byli oba několikrát kázeňsky trestáni, a proto udělení milosti v jejich případech nedoporučuje.²⁴¹ Na závěr se přečetl návrh krajského prokurátora doktora Bugna, který navrhl přímé zamítnutí žádostí o milost. Na základě těchto zpráv se proneslo usnesení, ve kterém se žádost o milost pro oba bratry zamítla.²⁴²

V červenci 1957 se František Červenka opět pokusil vyžádat zmírnění trestu, tentokrát pouze pro Jaroslava Červenku. Cílem otce odsouzených bylo, aby byl Jaroslavovi zmírněn trest z pěti let na tři a půl roku, tudíž na dobu, na kterou byl odsouzen jeho bratr Přemysl. Ani s touto žádostí neuspěl.²⁴³

U jediného Vojtěcha Hrdličky se dochoval spis ohledně prominutí dosud neodpykaného zbytku vedlejšího trestu ztráty čestných práv občanských. Tento trest měl původně trvat do 25. listopadu 1964. Prezident Antonín Novotný jemu a dalším čtyřiatvaceti lidem udělil 3. května 1961 milost.²⁴⁴

7.6.2 Přezkumná a rehabilitační řízení 1972-1993

V roce 1972 všichni odsouzení podali návrh na zahájení přezkumného řízení podle zákona o soudní rehabilitaci u Krajského soudu v Ústí nad Labem, neboť Krajský soud v Liberci ukončil svoji činnost v roce 1960.²⁴⁵ Veřejné zasedání proběhlo 7. prosince 1972. Soud, kterému předsedal Milan Rejman, všechny návrhy zamítl jako neodůvodněné. Nepomohly ani výpovědi odsouzených, ve kterých všichni shodně uváděli, že na ně byl během vyšetřování vyvíjen velký psychický nátlak, a proto odsouhlasili i to, co se nezakládalo na pravdě. Ve skutečnosti údajně o založení protistátní skupiny pouze mluvili, ale v plánu její založení a vykonání výše zmíněných akcí neměli. Vniknutí do lomu v

²⁴⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – posudek Krajské správy Ministerstva vnitra ze dne 14. září 1956.

²⁴¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – posudek Vězeňského ústavu Ostrov u Karlových Varů ze dne 10. září 1956.

²⁴² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z žádosti o milost podané Františkem Červenkou v září 1956.

²⁴³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z žádosti o milost podané Františkem Červenkou v červenci 1957.

²⁴⁴ Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond KPR., karton 818, Návrh na udělení milostí ve 25 případech.

²⁴⁵ Zákon o soudní rehabilitaci č. 82/1968 Sb. ze dne 1. srpna 1968. Dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=82&r=1968>

Heřmanicích neprovedli s úmyslem něco odcizit, pouze chtěli vědět, co se v kancelářích nachází.²⁴⁶ Bratři Červenkové a spol. měli tu smůlu, že se jejich žádost o zahájení přezkumného řízení začala vyřizovat na počátku sedmdesátých let čili v období tzv. normalizace. Toto období se výrazně liší od předchozího období tzv. pražského jara. Je charakteristické výrazným zostřením režimu. To mělo za následek revidování rehabilitací. Na základě stížnosti generálních prokuratur soudy zrušily rozhodnutí o soudní rehabilitaci u 1714 osob.²⁴⁷

Dne 16. prosince 1991 bylo zahájeno řízení na přezkoumání rozsudku bývalého Krajského soudu v Liberci. Krajský soud v Ústí nad Labem došel k závěru, že odsuzující rozsudek z 23. února 1956 a řízení, které mu předcházelo, jsou závadné. Během vyšetřování mělo dojít k hrubému porušení procesních předpisů. Z protokolů o výsleších nelze například poznat, zda byli obvinění poučeni o svých právech, což nařizovaly i tehdy platné zákony.²⁴⁸ Dále soud na základě dochovaných materiálů vyhodnotil, že obvinění nebyli před zahájením výslechu seznámeni s tím, jakého trestného činu se měli dopustit. U žádného z obviněných nebylo dbáno práva na obhajobu. Obhájci byli ustanoveni až tři dny před hlavním líčením, což značně znemožňovalo možnost obhajobu řádně připravit. Co se týče samotného trestného činu, bývalý Krajský soud v Liberci čerpal převážně z postupných doznání obviněných. Jak již bylo zmíněno výše, tato doznání vznikala za cenu hrubého porušení právních předpisů.²⁴⁹

Rehabilitační proces se konal 2. března 1992, kdy Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl v hlavním líčení o zproštění obžaloby Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky. Soudu předsedal Ladislav Konrady. Krajský soud v Ústí nad Labem potvrdil závěry přezkumného řízení z prosince 1991, když uznal, že se bývalý Krajský soud v Liberci dopustil hrubého porušení procesních předpisů, kdy jednal na základě nedostatku důkazů. Už z původních výpovědí obžalovaných z roku 1956 vyplývá, že obžalování mezi sebou neprojednávali žádné konkrétní plány, které by vedly k útokům na dané objekty a tím pádem oficiálně ilegální skupinu nezaložili. Z těchto výpovědí tudíž nebylo možné učinit žádné právní závěry.²⁵⁰

²⁴⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z přezkumného řízení ze 12. prosince 1972.

²⁴⁷ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 220.

²⁴⁸ Pozn. Jednalo se o §41 a §93 zákona č. 87/1950 Sb.

²⁴⁹ *Archiv rodiny Hrdličkových*, přezkoumání rozsudku, zn. Rt 129/90-45, Krajský soud v Ústí nad Labem, 16. prosince 1991.

²⁵⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rehabilitačního řízení z 2. března 1992.

Zvláštní trest získal Vojtěch Hrdlička, který se stejně jako Jaroslav Červenka rehabilitačního řízení již nedožil, protože zemřel v roce 1985.²⁵¹ Přestože byl zproštěn viny z trestního činu k spolčení k sabotáži, Krajský soud v Ústí nad Labem mu byl nucen udělit trest za trestní zločin rozkrádání státního majetku. Jednalo se o tzv. zbytkový trest.²⁵² Soud tak potvrdil své předešlé rozhodnutí z prosince 1991, kdy usoudil, že trestní čin, kterého se měl Vojtěch Hrdlička dopustit již nelze přezkoumat. Bylo by to možné pouze na základě stížnosti pro porušení zákona, kterou je oprávněn podat pouze Generální prokurátor České republiky a o které by rozhodoval Nejvyšší soud České republiky.²⁵³ Soud ovšem přihlédl k tomu, že se Vojtěch Hrdlička trestného činu dopouštěl po relativně krátkou dobu (od února do září 1954) a navíc ho vykonával z podnětu jiné osoby. Soud mu tedy snížil trest na odnětí svobody na jeden rok s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu jednoho roku.²⁵⁴

Syn odsouzeného Vojtěch Hrdličky pan Pavel Hrdlička, poskytl materiály týkající se žádosti o odškodnění, kterou podala v roce 1993 jeho matka Gita Hrdličková. Ministerstvo spravedlnosti této žádosti na základě zákona o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb.²⁵⁵ kladně vyhovělo. Úřady uznaly, že byl Vojtěch Hrdlička v březnu 1992 částečně rehabilitován, a z toho důvodu má nárok na odškodnění.²⁵⁶

²⁵¹ Rozhovor s Pavlem Hrdličkou (nar. 18. září 1962), Frýdlant v Čechách 14. prosince 2019.

²⁵² Pozn. Zbytkový trest je trest, který soud dodatečně vyměří po zrušení předchozího rozsudku. Většinou se jedná o případy, kdy dotyčný spáchal více trestných činů a původně mu byl uložen úhrnný trest. Soud může původní trest zrušit a vyměřit trest nový. *Iuridictum.cz* [online]. [vid. 7.11.2019]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Zbytkovy_trest

²⁵³ Archiv rodiny Hrdličkových, přezkoumání rozsudku bývalého Krajského soudu v Liberci z 16. prosince 1991.

²⁵⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rehabilitačního řízení z 2. března 1992.

²⁵⁵ Zákon o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb. ze dne 1. července 1990. Dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=119&r=1990>.

²⁵⁶ Archiv rodiny Hrdličkových, odškodnění – zn. RO 404148/92, Ministerstvo spravedlnosti, 29. března 1993.

8. Závěr

Padesátá léta dvacátého století jsou neodmyslitelně spjata s politickými procesy, které sloužily jako nástroj komunistické strany k odstranění nepohodlného obyvatelstva. Tato bakalářská práce rozebírá konkrétní politický proces, a tj. případ bratrů Červenkových, který se odehrál u Krajského soudu v Liberci v roce 1956. Text navazuje na bakalářskou práci Veroniky Čermákové, která se věnovala politickým procesům, které probíhaly před Krajským soudem v Liberci mezi lety 1955-1956.

Bratři Červenkovi neměli snadný život již od dětství. Svoji rodnou vesnici museli opustit hned dvakrát. Nejprve během nacistické okupace a později v rámci Akce „Kulak“. Druhé násilné vystěhování pro ně znamenalo trvalou ztrátu domova a veškerého majetku. Jejich otec František Červenka sice nebyl jako mnozí jiní postižení vězněm, přesto se rodina musela potýkat s nesnadnou životní situací. Klidný život je nečekal ani v novém působišti. Necelé tři roky poté, co se byli nuceni přestěhovat do Kunratic u Frýdlantu v Čechách byli oba bratři s dalšími dvěma mladíky zatčeni.

Osud Jiřího Drápalíka se v některých ohledech podobal tomu bratrů Červenkových. I on byl synem soukromě hospodařícího zemědělce. Na rozdíl od rodiny Červenkových však přišel do Kunratic u Frýdlantu v Čechách dobrovolně. Jeho otec odmítal odevzdat místnímu Státnímu statku svých 13 hektarů půdy, což mohlo vést k dalším obtížím nejenom pro samotného otce, ale i pro zbytek rodiny. I tato skutečnost mohla představovat záminku k zahájení vyšetřování a následnému zatčení Jiřího Drápalíka po incidentu v heřmanickém kamenolomu. Dotyčný byl dokonce označen za iniciátora celé akce, což mu vyneslo nejvyšší trest ze skupiny, a to osm let odnětí svobody v nejtvrděších vězeňských zařízení v tehdejším Československu.

Jediným odsouzeným, jehož rodina neměla žádný blízký vztah k zemědělství z předešlého období, byl Vojtěch Hrdlička. Dá se předpokládat, že jeho rodina přišla do Kunratic ze zjištěných důvodů, a to kvůli snadné a relativně levné možnosti nabytí majetku v oblasti tehdy nedávno vysídleném českém pohraničí. Ač se nepodařilo dále zjistit, v jakých poměrech rodina žila před odchodem z hlavního města Prahy, je více než pravděpodobné, že si změnou bydliště výrazně polepšila.

Cílem práce byla rekonstrukce případu Jaroslava a Přemysla Červenkových, Jiřího Drápalíka a Vojtěcha Hrdličky za použití metod syntézy a analýzy pramenů a následně jejich

komparace s odbornou literaturou. Tito mladí muži si údajně kladli za cíl založit protistátní skupinu, která za pomoci výbušnin měla v plánu vykonat řadu teroristických akcí. Za tento trestný čin soud vynesl rozsudek odnětí svobody v rozmezí od tří a půl do osmi let. Tento proces byl ke zpracování vybrán záměrně, neboť se pravděpodobně jednalo o jeden z vykonstruovaných procesů z tohoto období. Z dochovaných materiálů se nedají vyčíst žádné přesvědčivé závěry, které by dokazovaly, že by bratři Červenkové a jejich společníci měli v plánu realizovat jakékoliv protistátní aktivity.

Díky rehabilitačním spisům a výpovědím pamětníků je možno si dokreslit, co se skutečně skrývalo za „ilegální činnosti“ této skupiny. Jednalo se o čtyři muže, kteří čerstvě dosáhli plnoletosti. Život na malé vesnici, jako jsou Kunratice, v té době pravděpodobně nenaskýtal mnoho příležitostí, jak smysluplně využít volný čas. Není proto divu, že se bratrům Červenkovým, Jiřímu Drápalíkovi a Vojtěchu Hrdličkovi mohlo zachtít zažít alespoň nějaké dobrodružství, které by jim zpestřilo všední dny. Dnes už se bohužel nedozvíme, co se skutečně odehrálo 7. února 1954 a zdali měla skupina v plánu některé z výše vyjmenovaných akcí skutečně realizovat. Nikdo z odsouzených aktérů v současné době již nežije a blízcí příbuzní, kteří by k celé věci mohli poskytnout zásadní informace, se buď k časům minulým nehodlají vracet, nebo se jedná o generaci, která již relevantní informace kvůli dlouhému časovému období od samotného procesu ani nezná. Jedná se především o manželky a potomky odsouzených.

Na téma této závěrečné práce se dá jistě dále navazovat, a to nejenom v rámci vymezeného tématu. Pro práci by mohlo být přínosné například oslovení občanů obce Kunratice, v jejichž paměti či povědomí může celá událost evokovat jisté nálady a názory. I další práce s pozůstalými procesu a dalšími osobami zmíněnými ve vyšetřovacích spisech by mohlo vést k novým poznatkům. Mimo samotné téma procesu této konkrétní skupiny by bylo zajímavé zkoumat a porovnávat například osudy jednotlivých rodin, které byly do Kunratic u Frýdlantu v Čechách vystěhovány během Akce „Kulak“, podobně jako rodina Jaroslava a Přemysla Červenkových. Další možnou variantou by mohlo být téma zaměřené na skutečné či pouze domnělé protistátní skupiny, které měly působit za minulého režimu na Frýdlantsku, jako například skupina kolem Václava Tecla.

9. Seznam použitých pramenů a literatury

9.1 Prameny

9.1.1 Archivy

Archiv bezpečnostních složek Praha

Archiv Kanceláře prezidenta republiky Praha

Národní archiv Praha

Rodinný archiv Hrdličkových

Státní oblastní archiv Litoměřice

9.1.2 Tisk

Cesta Míru, 1953

9.1.3 Rozhovory (orální historie)

Rozhovor s Ingeborg Červenkovou (2019)

Rozhovor s Vlastou Drápalíkovou (2019)

Rozhovor s Pavlem Hrdličkou (2019)

Rozhovor s Petrem Hrdličkou (2019)

9.1.4 Korespondence

Elektronická korespondence s Vlastou Drápalíkovou (2019)

9.2 Literatura

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011.

BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA, Jiří. *Právnícká dvouletka: rekonstrukce právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014.

BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010.

ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*, Bakalářská práce TU v Liberci, 2011.

- ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. V Praze: C.H. Beck, 2008, XIV.
- DRBOHLAVOVÁ, Anna. *Politické procesy 50. let 20. století v Československu – Ženy odsouzené Krajským soudem v Liberci v letech 1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2016.
- GEBAUER, František, KAPLAN, Karel, KOUDELKA, František, VYHNÁLEK, Rudolf. *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948-1989*. Statistický přehled. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1993.
- HANZLOVÁ, Gabriela. *Politické procesy u Krajského soudu v Liberci v roce 1953 – kauzy Josef Kulhánek a spol. a Josef Musil a spol.* Diplomová práce TU v Liberci, 2008.
- JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.
- JOKLOVÁ, Kateřina. *Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol.* Fontes Nissae X/2009.
- KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno, 1999.
- KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno, 2008.
- KOČOVÁ, Kateřina. *Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové-Krásné*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004.
- KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004.
- KOLOCOVÁ, Petra. *Politické procesy 50. let – kauza Josef Veverka*. Bakalářská práce, TU v Liberci, 2012, s. 54.
- KNOLL V., SMRŽOVÁ P., ZBORNÍKOVÁ A. *Vybrané mezníky českých právních dějin*, Pelhřimov, 2002.
- MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005.
- MLÁDKOVÁ, Barbora. *Paměť Liberecka II. – Příběh Zdeňka Vlasy (Akce Kluky)*. In: Fontes Nissae, č. 6, Liberec 2005.
- PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017.
- PORTMANN, Kateřina. *Liberec po druhé světové válce*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017.

PORTMANN, Kateřina. *Únor 1948 a padesátá léta 20. století*. In: Melanová, Miloslava a kol.: Liberec. Praha 2017.

ROKOSKÝ, Jaroslav. *Politici vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: Jáchymov: jeviště bouřlivého století. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018.

RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018.

STEHLÍK, Michal. *Babické vraždy 1951*. Praha: Academia, 2016.

TOMEK, Prokop. *Československá redakce Radio Free Europe: historie a vliv na československé dějiny*. Praha: Academia, 2015.

TOMEK, Prokop. *StB jako historický pramen*, In: Soudobé dějiny 12, č. 1, Praha 2005, s. 208-214.

ULČ, Ota. *Komunistická justice a třídní boj*, Brno 2016.

VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004.

VOTAVA, Milan. *Politická perzekuce v 50. letech 20. století v Československu – případ kulaka Františka Votavy*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2018.

VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, KÍPEŤOVÁ, Monika. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl I., II, Praha 2003-2004.

WIEDEMANN, Andreas. *"Pojď s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016.

9.3 Internetové zdroje

9.3.1 Studie

ČEGAN, Petr. *Právnická dvouletka 1948-1950*. In: *Moderní dějiny* [online]. 16. 10. 2011 [vid. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pravnicka-dvouletka-1948-1950/>.

MAŠKOVÁ, Tereza, MORBACHER, Lubomír. *Železná opona v Československu* [online]. In: Ústav pro studium totalitních režimů. [vid. 9. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/hranice/studie.pdf>.

RÁZEK, Adolf. *Akce „Kluky“*. [online]. Praha: 2010, 51 s. [cit. 21. 10. 2019]. Dostupné z:

<http://www.policie.cz/soubor/udvzk-skpj-galerie-soubory-kluky.aspx>.

9.3.2 Online dokumenty

www.army.cz

www.beck-online.cz

www.cs.wikipedia.org

www.ftp.aspi.cz

www.google.cz/maps

www.iuridictum.cz

www.kozlany.cz

www.liberec-reichenberg.cz

www.plus.rozhlas.cz

www.policie.cz

www.psp.cz

www.totalita.cz

www.zakony.cz

Seznam příloh

Příloha č.1 – Rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 23. února 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1956, 1 T3/56).

Příloha č.2 – Přezkumné řízení původního rozsudku Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 7. prosince 1972 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1972, 13 Tr 287/69–16).

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90).

R O Z S U D E K .
J m é n e m r e p u b l i k y .

Krajský soud v Liberci, odd.1, projednal v hlavním líčení konaném dne 23.února 1956 trestní věc obviněných

- 1/ Jiřího D r á p a l í k ě ,
- 2/ Jaroslava Č e r v e n k y ,
- 3/ Přemysla Č e r v e n k y ,
- 4/ Vojtěcha H r d l í č k y ,

žalovaných krajským prokurátorem pro trestný čin spolčení k sabotáži podle § 84 odst.2,1a,b tr.zák. a Vojtěch Hrdlička mimo toho ještě pro trestný čin rozkrádání národního majetku podle § 245 odst.1a,3a tr.zák. a posoudil věc t a k t o :

Naše společnost budující socialistický společenský řád, spěje velmi rychle ke svému cíli a to zejména na poli hospodářském, kde dokázala přes všechny potíže růstu vybudovat za uplynulých 10 let silný, technicky vyspělý průmysl. Splnění národohospodářských úkolů umožnilo splnění i dalších úkolů, které si naše společnost vytkla a je to především neustálý růst životní úrovně pracujících. Tato skutečnost se odrazila nejen v životě celého národa, ale i každého jednotlivce a samozřejmě i v životě naší mládeže, která se podílí svou prací na vybudování socialismu. Ovšem za uplynulá léta se naše společnost málo věnovala mládeži a tak se stává, že mladí lidé nemajíce hmotných starostí, baví se ve svých volných chvílích pochybným způsobem, jsou to zejména ti, na které nebyl vyvíjen patřičný a správný vliv ať už na pracovištích, nebo v rodině a tak se dostávají na scestí. Tak tomu bylo i v souzeném případě.

Jiří Drápalík, který je narozen 19.2.1934, je z rodiny 5 ha rolníka ve Všerádově, který v r.1945 převzal 13^{ha} hospodářství v Kunraticích, kde žije až dodnes. Obviněný má ještě tři sourozence a protože měl nadání, dali ho rodiče na studia, které však nedokončil. Má pouze jeden rok gymnásia a nedokončenou 2 roční průmyslovou školu, 1/2 roku byl na brigádě v Ostravě, kde v 18 letech se seznámil s lidmi po-

/248/

chybného charakteru, kteří na něj měli špatný vliv a jejich názory obviněný Drápalík převzal za své. Projevilo se to při jeho návratu k rodičům do Kunratic v r. 1953. Navázal znovu styk se svými známými a to hlavně s obviněným Vojtěchem Hrdličkou, který je přibližně stejně starý jako obviněný Drápalík a znají se už ze školy. Ten je z dělnické rodiny ze 6 dětí, vyučený horník, ale v tomto oboru nepracoval, a pracoval v zemědělství na státním statku v Kunraticích.

Oba obvinění měli plnou hlavu romantismu a touhy po dobrodružství, takže se dobře doplňovali. Jezdili na koních dle západních způsobů, popíjeli v hostincích a vystupovali tak, že poutali na sebe pozornost ostatní mládeže v obci, což jim lahodilo. Obviněnému Drápalíkovi tento způsob života nepostačovalo, chtěl se stát hrdinou, k tomu využil svých znalostí a záliby v chemii a zbraních a přišel na nápad založit ilegální organizaci, která by pracovala proti lidově demokratickému zřízení.

Na tom se dohodli s Hrdličkou a když se seznámili v listopadu 1953 s Jaroslavem Červenkou cestou na zábavu, kde ve voze obviněný Drápalík ztratil pistoli, zasvětili jej do svého plánu a obviněný Jaroslav Červenka ihned souhlasil s plány na ilegální činnost. Do svého trojspolku chtěli ještě získati bratra Jaroslava Přemysla, který se zdráhal a přímo odmítal se zúčastnit. Nakonec se jim to v lednu 1954 podařilo, když využili slabé stránky Přemysla Červenky a to záliby v rádiomechanice, když po požádali o sestavení tajné vysílačky. Tak vznikla dohoda mezi čtyřmi 18-19 letými mladými muži o nepřátelské činnosti proti lidově demokratické republice. Začali se pravidelně scházeti a uznávaným vedoucím skupiny byl obviněný Jiří Drápalík, který právě svými odbornými znalostmi, ostatním imponoval a udržoval si autoritu. Také on to byl, který přišel s konkrétním návrhem, jak vyvíjet činnost ve skupině. Nejdříve sliboval, že vyrobí střelný prach a potom že vyhodí do vzduchu: sekretariát KSČ, elektrárny Harta a v n.p. Tiba, železniční tunel Harta, spojující ČSR s Polskem a další objekty. Drápalík navrhoval obaliti uhlí střelným prachem a vhoditi je do zásobníku s uhlím v elektrárně, aby poškodil a ztížil dodávku proudu. Potom si chtěli opatřiti bratří Červenkové zbraň jako Drápalík a ten jim navrhl přepadnouti členu PS-VB Šulce k čemuž nedošlo, ale přes to Drápalík pomohl bratrům Červenkovým pistole a náboje opatřiti, takže mimo Hrdličky, každý z nich měl pistoli a náboje.

Protože Drápalíkovi se nepodařilo jako chemikovi vyrobiti střelný prach, rozhodl, že provedou společné vzloupání do lomu v Heřmanicích

/246/

a odcizí výbušniny. Ostatní souhlasili a 7.2.1954 vloupání uskutečnili, ovšem našli pouze 300 kusů zapalníků, které chtěli odnést, ovšem byli vyrušeni nočním hlídačem a utekli. Přesto obviněný Přemysl Červenka na popud ostatních se vrátil na místo vloupání, aby aspoň zapalníky odnesl, když už nanašili výbušniny, ale byl přistižen, musel provést otisk prstů a říci jméno, které uvedl nepravé. Vojtěch Hrdlička dostal před vloupáním strach a proto nechal se doma zapřít a s ostatními nesel, takže vloupání provedli obviněný Drápalík a bratři Červenkové.

Obviněný Drápalík ještě v noci, z obavy před prozrazením se, získal dvě děvčata Zdenku Novotnou, Danuši Vlachovou, a obviněného Vojtěcha Hrdlička pro vydání falešného svědectví, že v době vloupání byli všichni obvinění u děvčat. Tak se stalo, že věc zůstala neobjasněna, neboť všichni tvrdili shodně, že byli do noci v kritický den u děvčat na návštěvě.

Tímto pokusem končila činnost v ilegální skupině, neboť všichni obvinění dostali strach a upustili od dalších pravidelných schůzek a od svých plánů na teroristické akce, protože neměli výbušniny a získat je násilnou cestou už neměli odvahu.

Obviněný Hrdlička byl zaměstnán na ČSSS jako dělník ve společnosti dalšího zaměstnance, od února do září 1954, rozkrádali po menších množstvích celkem 27 q jaderných krmiv a umělá hnojiva asi v množství 7 q, která rozprodávali rolníkům. Za získané peníze kupoval alkoholické nápoje, které společně s ostatními vypil, přesto že věděli, jak Hrdlička peníze získal a dokonce od Hrdličky odcizené věci převzali.

Všichni obvinění shodně potvrzují tento skutkový děj, obviněný Drápalík doznává, že on byl iniciátorem založení nepřátelské skupiny, že organizoval schůzky a plánoval diversantské akce, ostatní jen přikyvovali. Omlouvá činnost mladickou nerozvážností a touhou po dobrodružství. Zdrojem jeho nápadů byla štvavá nepřátelská rozhlasová stanice "Svobodná Evropa" a Rodokapsy. Takto získané informace přenášel na ostatní členy skupiny, kteří je dobře přijímali a všichni měli jednu snahu, stát se hrdiny a případně odejít ilegálně za hranice, až se jim podaří diversantské činy provést.

Obviněný Jaroslav Červenka na svoji obhajobu uváděl, že byl nepřátelsky naladěný proti naší republice a to proto, že jeho otec František Červenka byl vysídlen jako kulak z obce Běsno, ač nebyl kulakem. Přesto že otec obviněného dostal z odškodnění od ministerstva zemědělství a

12471

Příloha č.1 – Rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 23. února 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1956, 1 T3/56), s. 3.

mohl se vrátit, cítil to obviněný Jaroslav Červenka jako křivdu od lidově demokratické republiky a proto prý nenáviděl republiku a chtěl jí škodit.

Obviněný Přemysl Červenka uvádí tutéž obhajobu, ale netvrdí, že by byl nepřátelsky naladěný proti republice. Oba bratři ale shodně potvrzují, že se jim vedlo lépe, než když samostatně hospodařili, protože si všichni hodně vydělali.

Obviněný Vojtěch Hrdlička byl prý členem organizace jenom tak z kamarádství, ale nikdy prý by nepřistoupil k aktivní nepřátelské činnosti. Peníze, které utržil za odcizené krmivo a hnojivo propil s ostatními kamarády.

Všichni svého jednání litují a slibují, že chtějí žít řádným životem pracujících občanů.

Všichni čtyři obvinění byli členy ilegální skupiny a dali si za cíl škodit republice na důležitých hospodářských úsecích. Bylo zde spojení několika osob, za účelem zničit, poškodit, nebo učiniti nepotřebitelným hospodářské a jiné veřejné objekty patřící do národního majetku, vedeni úmyslem ztěžovati provoz a rozvoj v těchto podnicích a to v budoucnu. K realizování těchto záměrů potřebovali obvinění třaskaviny, proto se vloupali do lomu, kde se domnívali, že je naleznou a odcizí. Jen bdělostí a ostražitostí nočního hlídače, bylo obviněnému Drápalíkovi a bratrům Červenkovým zabráněno v dokonání předsevzatého jednání. To je v získání střeliva. Dopustili se tedy všichni obvinění přípravného jednání k trestnému činu sabotáže podle § 84 odst. 1 tr. zák. a to jako členové spolčení, takže jednání obviněných naplňuje pojmové znaky tohoto ustanovení nejen v odst. 1 písm. a/, ale i odst. 2. Byli proto všichni obvinění uznáni tímto trestným činem vinnými a obviněný Hrdlička mimo toho ještě trestným činem rozkradání národního majetku podle § 245 odst. 1 písm. a/ a odst. 3 písm. a/ tr. zák. neb si tímto svým jednáním opatroval od února do září 1954 pravidelný zdroj příjmů a tak získal asi 1.200 Kčs.

Při ukládání trestů vycházel krajský soud ze společenské nebezpečnosti jednání obviněných a míry zavinění, která je vysoká u obviněného Drápalíka, jako hlavního organizátora a vůdce ilegální skupiny. On byl také o něco málo starší než ostatní a k trestné činnosti je vlastně přivedl, neb je získal do ilegální skupiny kterou založil a k tomu využíval svých odborných vědomostí. Menší stupeň společenské

/244/

nebezpečnosti je u obviněného Jaroslava Červenky, který se dal lehce svést Drápalíkem, plnil jeho pokyny a sám se snažil, aby bratr Přemysl, také obviněný, stal se členem skupiny, přemlouval ho, až se mu to podařilo. Sám přišel na nápad zničit traktor patřící ČSSS v Kunraticích, jen aby se s ním nemusel namáhat, neb těžko chytal motor. K tomu zas přemlouval bratra Přemysla, který se v motorech lépe vyznal, ale ten mu sice provedení slíbil, ale neprovedl je. Z toho je zřejmě daleko vyšší aktivita a lehkomyšlnost obviněného Jaroslava Červenky, než u obviněného Přemysla Červenky, u kterého je zřejmé opatrnost a rozvaha.

Podobně tomu je i u obviněného Vojtěcha Hrdličky, který byl pasívním členem ilegální skupiny, ale naproti tomu velmi aktivní při rozkrádání národního majetku, které prováděl delší čas za účelem opatřit si peníze na alkohol.

Všichni obvinění měli pěkné zaměstnání a velmi slušný měsíční příjem, kolem 1.400 Kčs, mimo obviněného Hrdličky, který měl 900 Kčs, takže opravdu neměli důvodu stavět se do nepřátelské pozice proti republice. U žádného z obviněných nelze také říci, že by původem patřili mezi třídní nepřátelé a z toho důvodu že by páhali trestnou činnost, ale že jde pouze o mladickou horkokrevnost, lehkomyšlnost a touhu vyniknout a prožít dobrodružství. Nejednalo se o trestnou činnost pramenící ze skutečného nepřátelství k lidově demokratické republice, ale o činnost pramenící z nerozumu.

Na trestný čin sabotáže podle § 84 odst. 1 a 2 tr.zák. je stanovena trestní sazba na deset až dvacetpět let, neb jde o trestnou činnost značně nebezpečnou pro společnost. Protože trestného činu se všichni dopustili ve věku blízkém věku mladistvých, u bratří Červenkových dokonce těsně po dovršení 18 let, a pohnutkou byly neusměrněné záliby a touhy, které by mohly značně prospět republice při budování socialismu, jen kdyby byly podchyceny a řádně uplatněny, bylo u všech obviněných použito ustanovení § 30 tr.zák. a trest jim snížen pod dolní hranici trestní sazby přiměřeně k dalším okolnostem jakož i k § 19 tr.zák.

Mimo těchto okolností, které zdůvodňují použití zmírňovacího ustanovení, polehčovalo všem obviněným doznání, úplné a kajicné, a to, že nyní ve vojenské přesenní službě řádně plnili své povinnosti.

/245/

Příloha č.1 – Rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 23. února 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1956, 1 T3/56), s. 5.

Nejlépe je plnil obviněný Hrdlička, který dosáhl hodnosti desátníka, takže soud věří, že obvinění dávají záruku brzké převýchovy a nápravy. Obviněným Jaroslavu a Přemyslavu Červenkovým a Vojtěchu Hrdličkovi mimo toho polehčovaly dobré zprávy o jejich pracovní morálce. Přitěžující okolností u obviněného Drápalíka bylo, že jako nejstarší svedl ostatní k trestné činnosti a organizoval ji. Obviněnému Hrdličkovi, že se dopustil ještě dalšího trestného činu značně společensky nebezpečného. Bylo proto nutné diferencovat u všech obviněných uložené tresty, jak odpovídá zjištěným okolnostem. Všem obviněným bude jistě výkon trestu ponaučením, jak se dívat na život, společenské zjevy, aby v příštích letech uměli rozpoznat co je správné a co není a byly platnými členy naší společnosti.

Dle ustanovení § 43 tr. zák. je obligatorní uložení vedlejšího trestu ztráty čestných práv občanských tam, kde je uložen trest odnětí svobody přesahující 2 roky. Byla tedy uložena přiměřeně ke všem okolnostem a účelu trestu.

Protože byli obvinění uznáni vinnými a odsouzeni, jsou povinni nahraditi náklady trestního řízení zálohované státem a odměnu obhájci, který jim byl soudem ustanoven.

Proto po hlavním líčení krajský soud v Liberci, odd. 1, rozhodl t a k t o :

Obvinění: 1/ Jiří D r á p a l í k ,

nar. 19. 2. 1934 ve Všeradově, okr. Hlinsko v Č. chemik-mistr bělidla v n.p. Tiba ve Frýdlantě v Č., nyní svobodník základní služby ČSA, posledně bytem Kunratice čp. 7, okr. Frýdlant v Č., t. č. ve vazbě,

2/ Jaroslav Č e r v e n k a ,

nar. 6. 12. 1935 v Běsně, okr. Podbořany, traktorista ČSSS v Kunraticích, nyní voják základní služby ČSA, posledně bytem Kunratice čp. 129, okr. Frýdlant v Č. t. č. ve vazbě,

3/ Přemysl Č e r v e n k a ,

nar. 6. 12. 1935 v Běsně, okr. Podbořany, automechanik-údržbář v mechanizačním středisku ČSSS ve Frýdlantě v Č. nyní voják základní služby ČSA, posledně bytem Kunratice čp. 129, okr. Frýdlant v Č. t. č. ve vazbě,

4/ Vojtěch H r d l i č k a ,

nar. 12. 11. 1934 v Praze, horník-zemědělský dělník na ČSSS v Kunraticích, nyní desátník základní služby ČSA, posledně bytem Kunratice čp. 130.

/399/

okr. Frýdlant v Č. t. č. ve vazbě,

j s o u v i n n i ,

1/ že všichni obvinění

v době od ledna 1953 do února 1954 v Kunraticích vytvořili ilegální skupinu v úmyslu prováděti útoky proti hospodářským a jiným objektům pomocí vybušnin, které chtěli odcizit v lomu v Heřmanicích, kam se vlcupali 7.2.1954, v čemž jim bylo zabráněno, že tedy se spojili k tomu, aby zničili, poškodili, nebo učinili neupotřebitelným národní majetek v úmyslu zěžovat provoz národního podniku a jiných veřejných podniků.

2/ Obviněný Vojtěch Hrdlička s jiným pachatelem

od února 1954 do září 1954 v Kunraticích na ČSSS odcizil na vícekrát asi 27 q jaderných krmiv a 7 q umělých hnojiv, které rozprodávali a tak obviněný získal částku nejméně 1.200 Kčs, že tedy rozkrádal národní majetek tím, že se zmocnil věci z takového majetku v úmyslu nakládati s ní jako s vlastní a tohoto činu se dopouštěl výdělečně.

T í m s p á c h a l i

1/ Všichni obvinění Jiří Drápalík, Jaroslav a Přemysl Červenkové a Vojtěch/Hrdlička
trestný čin spolčení k sabotáži dle § 84 odst.2, 1 písm. a/, b/,
tr.zák.

2/ Obviněný Vojtěch Hrdlička
trestný čin rozkrádání národního majetku
dle § 245 odst.1 písm.a/, odst.3 písm.a/ tr.zák.,

z a t o s e o d s u z u j í

všichni za použití § 30 tr.zák. podle § 84 odst.2 tr.zák. a obviněný Vojtěch Hrdlička za použití § 22 odst.1 tr.zák. k trestům odnětí svobody v trvání

Jiří Drápalík na osm let (8),

Jaroslav Červenka na pět let (5),

Přemysl Červenka na tři roky a šest měsíců (3 a 1/2),

Vojtěch Hrdlička na šest let (6).

Podle § 43 tr.zák. se vyslovuje ztráta čestných práv občanských u všech obviněných a podle § 44 odst.2 tr.zák. se doba jejich ztráty

/400/

stanoví takto:
Jiří Drápalík na sedm let (7),
Jaroslav Červenka na čtyři roky (4),
Přemysl Červenka na tři roky (3),
Vojtěch Hrdlička na pět let (5).

Podle § 68 odst.1 písm.a/b/, tr.ř. jsou všichni obvinění povinni nahraditi jednak náklady trestního řízení zálohované státem a to pokud jsou oddělitelné každý obviněný sám za sebe, z ostatních každý 1/4, jednak obvinění Jiří Drápalík, Přemysl Červenka a Vojtěch Hrdlička odměnu obhájci ustanovenému podle § 45 odst.1 tr.ř.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku mohou podat odvolání obvinění, jejich příbuzní v pokolení přímém do 3 dnů od oznámení, prokurátor do 3 dnů po doručení písemného vyhotovení rozsudku k podepsanému soudu. O odvolání bude rozhodovati nejvyšší soud v Praze.

Krajský soud v Liberci, odd.1
dne 23. února 1956.

Za správnost stejnopisu
vedoucí úředník oddělení:

Prom.práv.A.Kleandrová v.r.

Toto rozhodnutí nabylo právní moci

dne 14. 3. 1956

Chvála

Příloha č.1 – Rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 23. února 1956 (SOA Litoměřice, KS v Liberci 1956, 1 T3/56), s. 8.

13 Tr 287/69 - 16

12. 12. 1972
KRAJSKÝ SOUD v Liberci nad Labem

27. XII. 1972

U s n e s e n í

Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl ve veřejném zasedání dne 7. prosince 1972 o návrzích Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky na přezkoumání rozsudku bývalého krajského soudu v Liberci, sp. zn. 1 T 03/56, t a k t o :

Podle § 15 odst. 3 zák. č. 70/1970 Sb. se návrhy z a m í t a j í .

O d ů v o d ě n í :

Obvinění Jiří Drápalík, Jaroslav Červenka, Přemysl Červenka a Vojtěch Hrdlička byli odsouzeni rozsudkem bývalého krajského soudu v Liberci ze dne 23. 2. 1956 sp. zn. 1 T 03/56 pro trestný čin spolčení k sabotáži podle § 84 odst. 1, písm. a), b), odst. 2 tr.zák. z r. 1950 a obviněný Vojtěch Hrdlička dále pro trestný čin rozkrádání národního majetku podle § 245 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) tr.zák. z r. 1950. Za tyto trestné činy byl obviněnému Jiřímu Drápalíkovi uložen trest odnětí svobody na dobu osmi let, Jaroslavu Červenkovi trest odnětí svobody na dobu pěti let, Přemyslu Červenkovi trest odnětí svobody na dobu tří a půl roku a Vojtěchu Hrdličkovi úhrnný trest odnětí svobody na dobu šesti let. Dále byl u všech obviněných uložen trest ztráty čestných práv občanských a uložena povinnost nahradit náklady trestního řízení.

Podle rozsudku bývalého krajského soudu v Liberci vina obviněných, pokud jde o spolčení k trestnému činu sabotáže, spočívala v tom, že všichni obvinění v době od ledna 1953

Příloha č.2 – Přezkumné řízení původního rozsudku Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 7. prosince 1972 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1972, 13 Tr 287/69–16), s. 1.

do února 1954 v Kunraticích vytvořili ilegální skupinu v úmyslu provádět útoky proti hospodářským a jiným objektům pomocí výbušnin, které chtěli odcizit v lomu v Heřmanicích, kam se dne 7. 2. 1954 vlepsali, v čemž jim bylo zabráněno.

Obvinění podali návrh na zahájení přezkumného řízení podle zákona o soudní rehabilitaci. Obviněný Jiří Drápalík v návrhu uvádí, že ze skutkového základu je pravda pouze to, že jako řada dalších mladých lidí v pohraničí měl zálubu ve zbraních, nikdy však nenavrhoval a nepresszoval žádnou konkrétní akci a nikdy nedošlo k takovému jednání, které by bylo možné označit jako přípravné jednání k jakémukoliv destrukci a teroristické akci tak, jak je v rozsudku zjištěno. Nikdy také spolu s dalšími odsouzenými nezaložil žádnou organizaci. Pokud je v rozsudku tvrzeno, že chtěl vyrobit střelný prach, je to nepravda a bylo to v přípravném řízení vloženo do jeho, případně do výpovědí ostatních obviněných na základě zcela nesprávně sepsaných protokolů o jejich výpovědích. I když mohl střelný prach vyrobit, nikdy se o to nepokusil a bylo mu známo, že by takovým způsobem ne mohl ovlivnit chod zařízení elektrárny. Nikdy se také pravidelně nescházeli a tím méně neplánovali poškození sekretariátu KSČ a dalších objektů. Obvinění bylo vykonstruováno na základě nepravdivých tvrzení a vynucených výpovědí. Navrhuje proto, aby byl původní rozsudek zrušen a on obžaloby zproštěn.

Obvinění Jaroslav a Přemysl Červenkové v návrhu uvádějí, že na ně byl během vyšetřování vyvíjen psychický nátlak, a proto doznali i to, co se nezakládalo na pravdě. Popírají, že došlo k založení nějaké organizace a že by se dohodli na nějaké konkrétní akci a nesdružili se ani k jiným akcím, které jsou v původním rozsudku uvedeny. Navrhují proto, aby byli obžaloby zproštěni.

Obviněný Vojtěch Hrdlička rovněž v návrhu uvádí, že na něho byl vyvíjen psychický nátlak a že se v podstatě jednalo jenom o takové řeči, avšak k uskutečnění nějakých akcí nedošlo,

Příloha č.2 – Přezkumné řízení původního rozsudku Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 7. prosince 1972 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1972, 13 Tr 287/69–16), s. 2.

protože k tomu neměli ani možnost a nijak blíže se tím nezabývali. Pokud jde o trestný čin rozkrácení národního majetku, uvedl obviněný, že v tomto směru nežadá přezkoumání původního rozsudku.

Krajský soud po provedeném přezkumném řízení shledal, že návrhy obviněných na přezkoumání rozsudku bývalého krajského soudu v Liberci nejsou důvodné.

Bývalý krajský soud v Liberci se při svém rozhodování opíral o provedené důkazy, především o výpovědi obviněných, kteří i při hlavním líčení trestnou činnost doznali. Jejich doznání pak bylo v souladu i s ostatními provedenými důkazy. V původním řízení bylo nepochybně zjištěno, že se obvinění od ledna 1953 až do února 1954 scházeli, a při těchto schůzkách hovořili o tom, že by měli provést nějaké sabotážní akce a jakým způsobem by tyto akce měli provést. Tak např. bylo hovořeno o tom, že Jiří Drápalík vyrobí střelný prach a tímto vhodí do vzluchu sekretariát KSČ, elektrárnu Harta, železniční tunel Harta, spojující ČSR s Polskem a další objekty. Obvinění dále uvažovali o přepadení člena PS VB Šulce za tím účelem, aby mu vzali pistoli. Obvinění dále i při hlavním líčení doznali, že obviněný Jaroslav Červenka žádal svého bratra Přemysla Červenku, aby poškodil traktor a tak ho vyřadil z provozu. Pro tento skutek, který obvinění doznali i v řízení přezkumném, nebyli ani uznáni vinnými, resp. v rozsudku není uveden.

Obvinění doznali v podstatě i v přezkumném řízení, že o shora uvedených akcích hovořili a doznali také, že se občas scházeli, i když nepravidelně. Skutkový stav proto ani v přezkumném řízení nedoznal žádných podstatných změn. Pokud jde o tvrzení obviněných, že vlivem psychického nátlaku doznali v přípravném řízení skutečnosti, které se nezakládaly na pravdě, je toto tvrzení neopodstatněné, protože obvinění ani neuvedli, které okolnosti nebyly pravdivé a konečně i

Příloha č.2 – Přezkumné řízení původního rozsudku Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 7. prosince 1972 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1972, 13 Tr 287/69–16), s. 3.

z výpovědí obviněných v přezkumném řízení nebylo zjištěno, že by obvinění v původním řízení doznali něčeho jiného, než co se zakládalo na pravdě. Proto nebylo třeba ani řízení doplňovat výsledkem vyšetřovatele o způsobu vyšetřování v přípravném řízení.

Námítky obviněných, že jejich jednání nezakládalo ještě skutkovou podstatu spolčení k sabotáži podle § 84 odst. 2 tr.zák. z r. 1950 před novelou, neboť pouze z mladické nerozvážnosti o takových akcích mluvili, aniž měli úmysl něco takového uskutečnit, jsou neopodstatněné. Ustanovení § 84 odst. 2 tr.zák. z r. 1950 postihovalo i pouhé kvalifikované přípravné jednání směřující k budoucímu spáchání trestného činu sabotáže. Skutková podstata spolčení k sabotáži byla naplněna už tím, že se dvě osoby spojily ke konkrétnímu sabotážnímu jednání nebo k sabotážním činům, které mají být v budoucnu prováděny ničením či jiným poškozením objektů s úmyslem uvedeným v odst. 1 § 84 tr.zák. z r. 1950, i kdyby se pachatelé nedohodli ještě na některém konkrétním činu. V daném případě se obvinění k takovým akcím spojili a za tím účelem se také rozhodli opatřit si výbušninu vzloupáním do kmenolomu v heřmanicích. Najednalo se tudíž o "pouhé řeči", jak se snaží obvinění tvrdit, nýbrž již začali dokonce opatřovat prostředky k spáchání činu. O jejich úmyslu svědčí již shora uvedené jednání bratrů Červenkových, zejména Jaroslava Červenky, kteří se dokonce vydali již traktor ZT 25 poškodit. Obvinění totiž v původním řízení byli uznáni vinnými pouze za skutky, které byly nepochybně prokázány, a které obvinění doznali i v přezkumném řízení.

Protože výsledky přezkumného řízení neprokázaly vady, které byly původnímu rozsudku vytýkány a nebylo ani zjištěno, že v řízení, které původnímu rozsudku předcházelo, byly

Příloha č.2 – Přezkumné řízení původního rozsudku Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 7. prosince 1972 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1972, 13 Tr 287/69–16), s. 4.

hrubým způsobem porušeny procesní předpisy, bylo nutné návrhy obviněných na změnu původního rozsudku bývalého krajského soudu v Liberci zamítnout podle § 15 odst. 3 zák. č. 70/70 Sb., neboť nebyly zjištěny žádné důvody, které by mohly vést ke zrušení původního rozsudku.

Poučení: Proti tomuto usnesení lze podat stížnost do tří dnů od jeho vyhlášení, a to prostřednictvím podepsaného soudu k Nejvyššímu soudu ČSR v Praze.

V Liberci dne 7. prosince 1972.

JUDr. Milan Rejmský, v.r.
předseda senátu

Ze správnosti vyhotovení:

Toto rozhodnutí nabylo právní moci

1 Rt 129/90

dne
KRAJSKÝ SOUD V ÚSTÍ N. L.
dne 30.4.1992 Rozsudek

J m é n e m r e p u b l i k y

Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl v hlavním líčení konaném dne 2.března 1992 v senátě složeném ze soudců JUDr. Ladislava Konradyho jako předsedy a JUDr.Františka Jandy a přísedících Aleše Slémy, Jana Řehoře a Františka Drbala t a k t o :

Obžalovaní

- 1) Jiří D r á p a l í k, *PM 31.3.1992*
nar.19.2.1934 ve Všeradově, okr.Chrudim, údržbář,
bytem v České Lípě, Příbramská č.2005,
- 2/ Přemysl Č e r v e n k a, *PM 31.3.1992*
nar.12.1935 v Běsně, okr.Louny, automechanik, bytem
v Jablonci nad Nisou, Rýnovická ul.č.71,
- 3/ Jaroslav Č e r v e n k a, -viz oprava na straně
6 rozsudku *PM 2.4.1992*
- 4/ ~~Ž~~/ Vojtěch H r d l i č k a,
nar.dne 12.11.1934 v Praze, dříve zemědělský dělník a bytem
v Kunraticích čp.130 u Frýdlantu v Čechách, který zemřel.

z p r o š ť u j í s e

podle § 226 písm.a/ tr.ř. obžaloby, která je vinila, že v době od ledna do konce února 1954 v Kunraticích vytvořili ilegální skupinu s úmyslem provádět pomocí výbušnin útoky proti hospodářským a různým objektům a za tím účelem se vloupali do lomu v Heřmanicích, aby si opatřili ke svým cílům výbušniny.

t e d y měli se spolčit k tomu, aby zničili, poškodili nebo učinili neupozřebitelným státní a národní majetek v úmyslu ztěžovat provoz státního a národního podniku,

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90), s. 1.

- 2 -

č í m ž m ě l i s p á c h a t .

restný čin spolčení k sabotáži podle § 84 odst. 2 odst. 1 písm.a) a b) tr.zák (zák.č. 86/1950).

Obžalovaný Vojtěch Hrdlička

za restný čin rozkrádání národního majetku podle § 245 odst. 1 písm. a) odst. 3 písm. a) tr.zák. (zák.č. 86/1950 Sb.), ohledně něhož výrok o vině pravomocného rozsudku bývalého krajského soudu v Liberci ze dne 23.2.1956 č.j. 1 T 3/56-238 zůstal nedotčen,

s e o d s u z u j e

podle § 245 odst. 3 tr.zák. s použitím § 30 odst. 1 odst. 2 písm. d) tr.zák. k restu odnětí svobody na jeden rok.

Podle § 24 odst. 1 a § 25 odst. 1 tr.zák. se mu povoluje podmíněný odklad výkonu tohoto restu na zkušební dobu jednoho roku.

O d ů v o d n ě n í

Pravomocným rozsudkem bývalého krajského soudu v Liberci ze dne 23.2.1956 č.j. 1 T 3/56-235 byli všichni obžalovaní uznáni vinnými restným činem spolčení k sabotáži podle § 84 odst. 2 odst. 1 písm.a) a b) tr.zák.č. 86/1950., kterého se podle tohoto rozsudku dopustili tím, že v době od ledna 1953 do února 1954 v Kunraticích vytvořili ilegální skupinu v umyslu provádět útoky proti hospodářským a jiným objektům pomocí výbušnin, které chtěli odcizit v lomu v Heřmanicích, kam se vloupali 7.2.1954, v čemž jim bylo zabráněno. Vojtěch Hrdlička byl kromě toho uznán vinným restným činem rozkrádání národního majetku podle § 245 odst. 1 písm.a) odst. 3 písm.a) téhož tr.zák., kterého se podle zjištění odsuzujícího rozsudku dopustil tím, že od února 1954 do září 1954 v Kunraticích na ČSSS odcizil s jiným pachatelem na vícekrát asi

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90), s. 2.

27 q jaderných krmiv a 7 q umělých hnojiv, které rozprodával a tak získal nejméně 1.200,- Kčs.

K návrhu Jiřího Drápalíka, Přemysla Červenky a Věry Červenkové, manželky zemřelého Jaroslava Červenky, byl též ohledně již zemřelého Vojtěcha Hrdličky uvedený rozsudek zrušen ve výroku o vině trestným činem spolčení k sabotáži a v celém výroku o trestu. Zároveň byla zrušena i všechna další rozhodnutí obsahově na zrušenou část rozsudku navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu. Stalo se tak pravomocným usnesením krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16.12.1991 č.j. 1 Rt 129/90-45 proto, že v původním řízení došlo k hrubému porušení procesních předpisů v řadě směrů tak, jak je blíže uvedeno v tomto usnesení. Ke zrušení původního rozsudku v uvedeném rozsahu došlo také proto, že odsuzující rozsudek při nedostatku spolehlivých důkazů opřel svůj výrok o vině trestného činu spolčení k sabotáži o nepřípustnou konstrukci, která byla zřejmě motivována jinými hledisky, než hledisky právními.

Za tohoto stavu věci tedy krajský soud ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 zák.č. 119/1990 Sb. pokračoval v řízení na podkladě původní obžaloby, kterou podal krajský prokurátor v Liberci v únoru 1956 a podle níž se všichni obžalovaní měli trestného činu spolčení k sabotáži dopustit tím, že v době od ledna do konce února 1954 v Kunraticích vytvořili ilegální skupinu s úmyslem provádět pomocí výbušnin útoky proti hospodářským a různým objektům a za tím účelem se vloupali do lomu v Heřmanicích, aby si opatřili ke svým cílům výbušniny.

Už z výpovědí obžalovaných v původním řízení vyplývá, že obžalovaní - pokud mezi sebou hovořili o některých útocích - neprojednávali žádná konkrétní opatření k jejich provedení, takže nebylo možno na jejich původních doznáních za cenu hrubého porušení procesních předpisů dospět k zá-

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90), s. 3.

věru, že vytvořili ilegální skupinu a že vzájemně spolčili k provádění sabotážních akcí. Spolčení k sabotáži totiž předpokládalo, že členové takového spolčení uzavřeli dohodu k budoucímu páchání konkrétních trestných činů, která by byla míněna vážně a která by alespoň v základních rysech obsahovala i objektivní znaky konkrétních trestných činů s úmyslem takové trestné činy spáchat. V původním hlavním líčení kromě toho Vojtěch Hrdlička vypověděl, že nevěřil v uskutečnění sabotážních plánů a také Jaroslav Hrdlička vypověděl, že do lomu šli s tím, že tam něco naleznou, ale nic neměli připraveno ani neměli sebou nic, kam by věci z lomu uložili. Popřel také, že by měli nějaký konkrétní plán na provádění sabotážních akcí. Z původních postupných doznání obviněných v přípravném řízení nelze činit žádná skutková zjištění a právní závěry, protože toto jejich doznání, které nad to nebylo bez vzájemných rozporů, bylo získáno zákonu odporujícími postupy. V nynějším hlavním líčení pak dosud žijící obžalovaní Jiří Drápalík a Přemysl Červenka popřeli utvoření protistátní ilegální skupiny, která by si kladla za cíl pomocí výbušnin provádět sabotážní akce. Pokud jde o lom, nešlo o vloupání, ale o vniknutí do kanceláře bez jakéhokoliv záměru za účelem provádění sabotážních akcí tam odcizit výbušniny, a to nehledě již ani na to, že Vojtěch Hrdlička i v souladu s tehdejšími "důkazy" se toho nijak nezúčastnil. Již v řízení rehabilitačním, prováděným podle zákona č.82/1968 Sb. namítali, že na nějaké vloupání nebyli připraveni, že tehdy šli do kina ve svátečním oblečení a že šlo o okamžitý nápad se do kanceláře či šatny lomu podívat ze zvědavosti bez konkrétního záměru.

Za tohoto stavu věci není tedy žádný důkaz o tom, že obžalovaní se dopustili skutku, z jehož spáchání byli žalováni a nelze dospět ani k spolehlivému závěru o tom, že by svým jednáním naplnili znaky jiného trestného činu. Byli proto všichni obžaloby zproštěni.

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90), s. 4.

I když rozsudek bývalého krajského soudu v Liberci, pokud jím byl Vojtěch Hrdlička uznán vinným trestným činem rozkrádání národního majetku podle § 245 odst. 1 písm.a) odst. 3 písm.d) tr.zák.č.86/1950 Sb. sice trpí některými vadami, např. tím, že ani přesně nebyl nezjistěn rozsah odcizených krmiv a hnojiva a v tomto směru soud neprovedl kromě stručného výslechu Vojtěcha Hrdličky žádné další důkazy, je krajský soud v tomto řízení tímto rozsudkem vázán. Musel tedy vycházet ze skutkových zjištění původního rozsudku a také z provedeného právního posouzení. Protože však usnesením krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16.12.1991 č.j. 1 Rt 129/90-45 byl původní rozsudek ohledně Vojtěcha Hrdličky zrušen v celém výroku o trestu, bylo třeba mu uložit trest za trestný čin rozkrádání národního majetku, na který zákon stanovil trest odnětí svobody v trvání od pěti do patnácti let. Při uvahách o konkrétní výměře tohoto trestu vzal soud zřetel především na to, že Vojtěch Hrdlička se tohoto trestného činu dopouštěl od února do září 1954, tedy po nepřiliš dlouhou dobu, a že nezískal ani výraznější majetkový prospěch. Podle nevyvrácené obhajoby se Vojtěch Hrdlička tohoto činu dopouštěl z podnětu jiného občana, a to v době, kdy nepřesáhl dosud věku 20 let, čímž je podstatně snížena míra jeho zavinění. Spáchání tohoto trestného činu Vojtěch Hrdlička - ačkoliv k tomu ani v řízení přípravném ani v původním řízení před soudem nebyly provedeny žádné důkazy - plně doznal, takže výrok o jeho vině tímto trestným činem se kromě doznání neopíral o žádné jiné důkazy. Tuto skutečnost je třeba hodnotit jako významnou polehčující okolnost. Proti jeho chování také nebyly zjištěny žádné podstatnější závady a zejména výkon základní vojenské služby byl u něj hladně hodnocen.

Se zřetelem ke všem těmto skutečnostem by trest odnětí svobody v rámci trestní sazby byl nepřiměřeně tvrdý a proto soud použil svého práva a trest odnětí svobody v souladu s možností dané zákonem snížil výrazně pod dolní hranici trestní sazby. Protože pak nebyly shledány žádné zákonné překážky,

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90), s. 5.

byl výkon tohoto trestu podmíněně odložen na zkušební dobu,
kterou soud považuje za přiměřenou.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku lze podat do osmi dnů
ode dne jeho doručení odvolání k Nejvyššímu
soudu České republiky v Praze prostřednictvím
krajského soudu v Ústí nad Labem.

V Ústí nad Labem dne 2. března 1992.

za správnost vyhotovení
Gabriela *Sudová*

JUDr. Ladislav Konrady v.r.

Oprava

Podle opravného usnesení krajského soudu v Ústí nad Labem
ze dne 20.3.1992 č.j. 7 Rt 129/90-60 na první straně
rozsudku za jméno a osobní data Přemysla Červenky se vkládá :

3/ Jaroslav Č e r v e n k a,
nar.dne 6.12.1935 v Běsně, okr.Louny, dříve traktorista,
dříve bytem v Kunraticích čp.129 u Frýdlantu v Čechách,
který zemřel.

Před jméno Vojtěch Hrdlička je uvedena číslice 4)

V Ústí nad Labem dne 2.4.1992

za správnost vyhotovení :

Sudová

Příloha č.3 – Rehabilitační rozsudek Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky ze dne 2. března 1992 (SOA Litoměřice, KS v Ústí nad Labem 1992, 1 Rt 129/90), s. 6.